

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Marguerite Duras

Acı*

Türkçesi: Orçun Türkay

2.
BAŞKI

*SEL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul

Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

Satış - Dağıtım: Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat,
Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 312**

ISBN 978-975-570-318-3

ACI

Marguerite Duras

Türkçesi: Orçun Türkay

Özgün Adı:

La douleur

© P.O.L. 1985

© Sel Yayıncılık, 2006, 2013

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Kapak Tasarımı: Savaş Çekiç

Teknik hazırlık: Ulaş Kantemir

Birinci Baskı: Mayıs 2007

İkinci Baskı: Şubat 2013

Baskı ve Cilt: Yayıncılık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Marguerite Duras

ACI

Türkçesi: Orçun Türkay

*Nicolas Régnier ve
Frédéric Antelme için*

I

Acı

Bu Günce'yi Neauphle-le-Château'daki mavi dolaplardan çıkan iki defterde buldum.

Bunu yazdığımı hiç anımsamıyorum.

Bu işi benim yaptığımı, yazarın ben olduğumu biliyorum, yazımı tanıyor, anlattığım şeylerin ayrıntılarını anımsıyorum, yer yeriden gözlerimin önüne geliyor, Orsay garı, yolculuklar, ama kendimi bu Günce'yi yazarken gözümde canlandıramıyorum. Bunu ne zaman, hangi yılda, günün hangi saatinde, hangi evde yazdım? Hiçbir şey aklıma gelmiyor.

Şurası kesin, bu metni Robert L.'yi beklerken yazmış olamam diye düşünüyorum.

Hâlâ nasıl adlandıracağımı bilemediğim ve yeniden okuduğumda beni dehşete düşüren bu şeyi nasıl yazdım? Ayrıca bu metni kışları düzenli olarak su baskınına uğrayan bir kır evinde nasıl bırakabildim yıllar boyunca?

Onun aklıma düşmesinin ilk nedeni Sorcières dergisinin ben-den bir gençlik metni istemiş olmasıydı.

Acı yaşamımdaki en önemli şeylerden biridir. "Yazı" sözcüğü uygun kaçmayacaktı. Kendimi olağanüstü derecede düzenli ve dingin, küçümen harflerle düzgünce doldurulmuş sayfaların karşısında buldum. Kendimi ellemeye cesaret edemediğim ve onun açısından baktığımda yazının bana utanç verdiği, şaşılası bir düşünce ve duygu karmaşası karşısında buldum.

Nisan.

Şöminenin karşısındayım, telefon yanımda duruyor. Sağda, salonun kapısı ve koridor. Koridorun sonunda, giriş kapısı. Doğrudan geri dönebilir, giriş kapısını çalabilirdi: "Kim o? – Benim." Ya da bir transit merkezine varır varmaz telefon edebilirdi: "Döndüm, işlemleri yapmak için Lutetia Otelindeyim." Hiç beklenmedik bir anda olurdu bu. Telefon ederdi. Çıkagelirdi. Bunlar olası şeyler. Her şeye karşın geri dönüyor. Bu özel bir durum değil. Geri dönmemesi için özel bir neden yok. Geri dönmesi için de bir neden yok. Geri dönebilir, olabilir. Kapıyı çalar: "Kim o? – Benim." Burada başka şeyler de oluyor. Sonunda Ren'i aşıtlar. Sonunda Avranches geçidini açtılar. Sonunda geri çekiliyorlar. Sonuçta savaşın sonuna dek hayatta kaldım. Dikkat etmem gerek: Geri dönerse bu olağanüstü bir şey olmaz. Normal bir şey bu. Olağanüstü bir olay gibi algılamamak gerek. Olağanüstü olan beklenmedik olandır. Aklımı başıma devşirmeliyim: Geri dönmesi gereken Robert L.'yi bekliyorum.

Telefon çalıyor: "Alo, alo, bir haber var mı?" Kendi kendime telefonun bu işe de yaradığını söylemem gerek. Kesip atmamalı, yanıt vermeli. Beni rahat bırakın diye bağırmamalı. "Hiç haber yok. – Hiç mi? Hiçbir şey öğrenemediniz mi? – Hayır. – Belsen'in kurtarıldığını biliyor musunuz? Ya, dün

öğleden sonra... – Biliyorum.” Sessizlik. Acaba yine onunla ilgili bir şey soracak mıyım? Evet. Soruyorum: “Ne dersiniz? Artık kaygılanmaya başlıyorum.” Sessizlik. “Cesaretinizi yitirmeyin, toparlanın, bu durumda olan yalnız siz değilsiniz ne yazık ki, dört çocuklu bir anne tanıyorum... – Biliyorum, özür dilerim, çıkmam gerek, görüşürüz.” Telefonu kapıyorum. Yerimden kımıldamadım. Çok fazla hareket etmemek gerek, enerji harcamamalı, tüm gücü işkenceye saklamalı.

“Belsen’in kurtarıldığını biliyor musunuz?” dedi. Bilmiyordum. Demek bir kamp daha kurtarılmış. “Dün öğleden sonra” dedi. Söylemedi ama ben biliyorum, yarın sabah ad listeleri gelir. Aşağı inip gazete almalı, listeyi okumalı. Hayır. Şakaklarımda gitgide artan bir zonklama hissediyorum. Hayır, o listeyi okumayacağım. Öncelikle şu liste davasını üç haftadır deniyorum, işe yaramıyor. Ne kadar çok liste olursa, bunlardan ne kadar çok ortaya çıkarsa, o listelerde o kadar az ad olur. Sonuna kadar bunlardan ortaya çıkıp duracak. Ben okursam asla orada olmayacak. Hareket etme zamanı geldi. Kalkmalı, üç adım atıp pencereye gitmeli. Tıp okulu, hep, orada. Gelip geçenler hep orada, ben onun geri dönmeceğini anlayana dek yürümeye devam edecekler. Bir ölüm ilanı. Şu sıralarda önceden söylemeye başlandı. Kapı çalınıyor: “Kim o? – Belediye görevlisi.” Şakaklardaki zonklama sürüyor. Şakaklardaki bu zonklamayı durdurmam gerek. Onun ölümü benim içimde. Şakaklarımda zonkluyor. Bu konuda yanılmış olunamaz. Şakaklardaki zonklamayı durdurmak –kalbi durdurmak– onu sakinleştirir – yoksa tek başına sakinleşemez, kendisine yardım etmek gerek. Kaçıveren, baştan giden aklm aşırılığını durdurmalı. Mantomu giyiyor, aşağı iniyorum. Kapıcı orada: “Günaydın Madam L.” Bugün onda pek özel bir hal yok. Sokakta da aynı şekilde. Dışarıda,

Sokakta uyuyorum. Ellerim cepte, hiç kıpırtısız, bacaklar ilerliyor. Gazete bayilerinden sakınmalı. Transit merkezlerinden sakınmalı. Müttefikler her cephede ilerliyorlar. Daha birkaç gün önce bu önemli bir şeydi. Şimdiyse hiç önemi yok. Artık bildirileri okumuyorum. Hiç gereği yok, artık sonuna dek ilerlerler. Gün, günün canlı ışığı Nazi gizeminin üstünde. Nisan, bu Nisan'da olacak. Müttefik orduları Almanya'nın üstüne dalga dalga geliyorlar. Berlin yanıyor. Kızıl Ordu muzaffer biçimde Güney'e ilerliyor, Dresden geçildi. Tüm cephelerde ilerliyorlar. Almanya kendi içine çekildi. Ren aşıldı, zaten bu kesindi. Savaşın büyük günü: Remagen. Her şey ondan sonra başladı. Bir hendekte, başı yere doğru dönmüş, bacakları katlanmış, kollarını uzatmış, ölüyor. Öldü. Buchenwald iskeletlerinin arasında, onunki. Tüm Avrupa'da hava sıcak. Yolda, onun yanından, ilerleyen müttefik orduları geçiyor. Üç haftadır ölü. İşte bu, işte bu oldu ola ola. Bundan eminim. Daha hızlı yürüyorum. Ağzı yarı açık. Akşam. Ölmeden önce beni düşündü. Böylesi bir acı, boğuyor, kendi de hava alamıyor. Acının yere ihtiyacı var. Sokaklarda amma çok insan var, büyük bir ovada, tek başıma yürüseydim keşke. Tam ölmeden önce, adımlı söylemiş olsa gerek. Almanya'nın tüm yollarında, onunkine benzer pozlarda yatan insanlar var. Binlerce, on binlerce, bir de o. Hem başkalarının binlercesi içindeki, hem de benim için başkalarının binlercesinden ayrılan, bütünüyle farklı, tek olan o. Hiçbir şey bilinmediğinde bilinebilecek her şeyi biliyorum. Onları tahliye etmeye başladılar, sonra son dakikada, öldürdüler. Savaş genel bir düşünce, savaşın gereksinimleri de öyle, ölüm. Adımı söyleyerek öldü. Başka hangi adı söyleyebilirdi ki? Genel düşüncelerle yaşayanların benimle ortak bir şeyleri olamaz.

Kimşenin benimle ortak bir şeyi yok. Sokak. Şu anda Paris'te gülen insanlar var, özellikle gençler. Artık sadece düşmanlarım var. Akşam oldu, dönüp telefon beklesem yerinde olacak. Öteki tarafta da akşam oldu. Hendek karanlığa gömüldü, ağzı karanlıkta kaldı. Paris'in üstünde kızıl güneş, yavaş. Altı yıllık savaş bitiyor. Yüzyılın büyük davası bu. Nazi Almanya'sı ezildi. O da hendekte. Her şey sona eriyor. Yürümeyi kesmem olanaksız. Cılızım, taş gibi kupkuruyum. Hendegin yanında, Arts Köprüsü'nün korkuluk duvarı, Seine. Tam hendegin sağında. Karanlık onları ayırıyor. Artık bu dünyada hiçbir şeyim yok, sadece bir hendekteki şu ceset var. Akşam kızıl. Bu dünyanın sonu. Kimşenin karşısında ölmüyorum. O ölümün sadeliği. Yaşayacağım. Hiç umrumda değil, öleceğim an umrumda değil. Ölerек ona katılmıyorum, yalnızca onu beklemeyi bırakıyorum. D.'ye söyleyeceğim önceden: "En iyisi ölmek, yoksa beni ne yapacaksınız?" Onun için ustaca, canlı olarak öleceğim, ardından ölüm sürdükçe bu D.'yi rahatlatacak. Bu basit hesabı yapıyorum. Eve dönmek gerek. D. beni bekliyor. "Hiç haber yok mu? – Yok." Artık kimse bana nasıl olduğumu sormuyor, bir selam vermiyor. "Hiç haber yok mu?" diyorlar. Ben de "Yok" diyorum. Telefonun yanına, divana oturacağım. Susuyorum. D. kaygılı. Bana bakmadığı zamanlarda, tasalı bir hali var. Sekiz gündür yalan söylüyor. D.'ye: "Bana bir şey söyle", diyorum. Bana artık kaçığın teki olduğumdan, herkesi hasta etmeye hakkım olmadığından başka bir şey söylemiyor. Şimdi az önce şöyle dedi: "Onun da geri dönmemesi için hiçbir neden yok." Gülümsüyor, o da cılız, gülünce tüm yüzü geriliyor. D. olmasa, dayanabileceğimi sanmam. Her gün geliyor, bazen günde iki kez. Orada duruyor. Salonun lambasını yakıyor, bir saattir orada duruyor, saat akşam dokuz herhalde, daha yemek yemedik.

D. benden uzakta oturuyor. Kara pencerenin ötesinde sabit bir noktaya bakıyorum. D. bana bakıyor. O zaman ben de ona bakıyorum. Bana gülümsüyor ama bu gerçek değil. Geçen hafta hâlâ yanıma gelip elimi tutuyor, bana şöyle diyor-du: "Robert dönecek, size yemin ederim." Şimdi kendi kendine artık umut beslemeyi bırakmanın iyi olup olmayacağını sorduğunu biliyorum. Arada sırada "Özür dilerim" diyorum ona. Bir saat sonra, "Nasıl olur da hiç haber alınamaz?" diyorum. "Müttefiklerin ulaşamadığı, hâlâ kamplarda tutulan binlerce asker var, nasıl size haber vermelerini bekliyorsunuz?" diyor. Uzun bir süre geçiyor, ardından D.'den bana Robert'in geri döneceğine ilişkin yemin etmesini istiyorum. Bunun üstüne D. Robert'in toplama kampından geri döneceğine yemin ediyor.

Mutfağa gidiyorum, patates haşlıyorum. Orada kalıyorum. Alnımı masanın kenarına yaslıyor, gözlerimi kapıyorum. D. dairenin içinde en ufak ses çıkarmıyor, sadece gazın fısıltısı var. Gece yarısı oldu sanki. Birdenbire gerçek üstüme çöküyor, haber: On beş gün önce öldü. On beş gecedir, on beş gündür, bir hendekte. Ayak tabanları havaya dönük. Üstüne yağmur, güneş, muzaffer orduların tozu toprağı. Elleri açık. Elllerinden her biri benim yaşamımdan daha değerli. Biliyorum onları. Kendimce biliyorum. Bağırıyorum. Salonda çok ağır adımlar. D. geliyor. Omuzlarımda iki yumuşak, sağlam el hissediyorum, başımı masadan kaldırıyorlar. D.'nin karşısındayım ve ona şöyle diyorum: "Feci bir şey bu – Biliyorum, diyor D. – Hayır, bilemezsiniz. – Biliyorum, diyor D., ama çaba gösterin, insan her şeyin üstesinden gelebilir." Ben artık hiçbir şeyin üstesinden gelemem. İnsanı saran kollar rahatlatıcı. Handiyse kendini daha iyi hissettiğini düşünecek. Bir dakikalığına soluklanma. Yemeğe oturuyoruz. Derken kusma isteğı geri geliyor. Ekmek, onun yemediğı, eksikliği onu

öldüren. D. gitsin istiyorum. İşkence için hâlâ boş yere ihtiyacım var. D. gidiyor. Ev adımlarımın altında çatırdıyor. Lambaları söndürüp odama gidiyorum. Zaman kazanmak, kafamdaki şeyleri canlandırmamak için yavaş yürüyorum. Dikkat etmezsem, uyuyamam. Hiç uyumadığımda, ertesi gün daha da beter oluyor. Her akşam onun yanında uyuyorum, kara hendekte, onun, ölünün yanında.

Nisan.

Orsay merkezine gidiyorum. *Libres* gazetesinin Eylül 1944'te kurduğum Araştırma Bölümü'ne, oraya zar zor yerleştirebildim. Bu resmi bir bölüm değil diye bana karşı çıktılar. B.C.R.A* oraya kurulmuştu ve yerini kimseye bırakmaya niyetli değildi. Öncelikle sahte belgelerle, sahte izinlerle, gizlice yerleştirdim. *Libres'*den kafiyelelere, kampların taşınmasına ilişkin bolca haber alınabiliyordu. Kişisel haberler konusunda da fena değildi. "Untel ailesine söyleyin, oğulları yaşıyor, dün yanındaydım." Dört arkadaşım beni kapıya koydular. Neden şuydu: "Herkes burada olmak istiyor, bu olanaksız. Kamp yazıcıları girebilir sadece buraya." Gazetemizin yetmiş beş bin tutsak ve kamp tutsağı ailesi tarafından okunduğunu söyleyip karşı çıkıyorum. "Bu üzücü ama yasa her türlü gayri resmi kurumun buraya yerleşmesini yasaklıyor." Gazetemizin ötekiler gibi olmadığını, ad listeleriyle dolu özel baskılar yapan tek gazete olduğunu söylüyorum. "Bu geçerli bir neden değil." Benimle konuşan kişi Fresnay başkanlığı yurda döndürme heyetinden, yüksek rütbeli bir subay. Kafası karmakarışık gibi görünüyor, Mesafeli ve kaygı-

* Bureau central de renseignements et action: Fransız casusluk örgütü (ç.n.).

11. Kibar. "Üzgünüm", diyor. "Sonuna kadar kendimi savunacağım", diyorum. Bürolara doğru yollanıyorum. "Nereye gidiyorsunuz? – Kalmamın bir yolunu arayacağım." Tüm koridor boyunca uzanan savaş tutsakları dizisinin arasına girmeye çalışıyorum. Yüksek rütbeli subay tutsakları gösterek bana: "Nasıl isterseniz ama dikkat edin, bunlar daha temizlenmediler. Öyle ya da böyle, bu akşam hâlâ burada olursanız, üzgünüm ama sizi kapıya koyacağım." Beyaz ahşap bir masa bulup girişe yerleştirdik. Tutsaklara sorular soruyoruz. Birçoğu yanımıza geliyor. Yüzlerce bilgi topluyoruz. Burnumu bile kaldırmadan çalışıyorum, adları doğru yazmaktan başka bir şey düşündüğüm yok. Derken ötekilerden hemen ayırt edilebilen, genç, haki gömlekli, bir yontu gibi sağlam yapılı bir subay gelip kim olduğumuzu soruyor. "Bu Araştırma Bölümü de neyin nesi? Giriş izniniz var mı?" Sah-te bir izin belgesi gösteriyorum, işe yarıyor. Ardından yurda döndürme heyetinden bir kadın çıkageliyor: "Ne istiyorsunuz onlardan?" Onlardan haber almaya çalıştığımızı söylüyorum. "Peki ne yapacaksınız o haberleri?" diye soruyor. Platin sarısı saçlı, deniz mavisi bir tayyör, ona uygun ayakkabılar, ince çoraplar giymiş, kırmızı tırnaklı, genç bir kadın bu. Onları *Libres* adındaki, tutsakların ve toplama kamplarındaki gazetesini olan bir gazetede yayımlayacağımızı söylüyorum. "*Libres* mi? Bakanlık (*aynen*) değilsiniz yani?" Hayır. "Bunu yapma yetkiniz var mı?" Soğuk davranmaya başlıyor. "İzin aldık", diyorum. Gidiyor, soru sormayı sürdürüyoruz. Tutsakların çok ağır biçimde ilerleyişi işimizi kolaylaştırıyor. Trenden inmeleriyle ilk büronun, kimlik denetimi bürosunun yanına gelmeleri iki buçuk saat tutuyor. Toplama kampından gelenler için bu süre daha da uzuyor çünkü onların belgeleri yok ve feci şekilde yorgunlar, birçoğu gücünün sınırına dayanmış. Kırk beş yaşında, kemerli ceketli bir

subay gelip sert bir tonla: "Bu da ne demek oluyor?" diyor. Bir kez daha açıklıyorum. "Merkezde buna benzer bir bölüm zaten var", diyor. Kendimi tutmuyorum: "Aileleri nasıl haberdar ediyorsunuz? Her şey yazılana dek üç ay geçtiği pekala biliniyor." Bana bakıyor ve kahkahayı basıyor: "Anlamadınız. Söz konusu olan haberler değil. Nazilerin zalimliklerine ilişkin bilgiler. Dosyalar oluşturuyoruz." Uzaklaşıyor, sonra geri dönüyor: "Hem size gerçeği söylediklerini kim söylüyor? Yaptığınız iş çok tehlikeli. Aralarında milis erlerinin bulunduğunu bilmiyor musunuz?" Milis erlerinin tutuklanmamış olmasını umursamadığımı söylemiyorum. Yanıt vermiyorum. Gidiyor. Yarım saat sonra doğrudan masamıza doğru bir general geliyor, yanında yüksek rütbeli bir subay ve deniz mavisi tayyörlü, daha düşük rütbeli genç kadın var. Bir aynasız gibi: "Belgeleriniz." Gösteriyorum. Bu yeterli değil. "Ayakta çalışmanıza izin verilmiş ama bu masayı burada görmek istemiyorum." Fazla yer tutmadığını söyleyip karşı çıkıyorum. "Bakan şeref (*aynen*) salonuna masa konulmasını kesin olarak yasakladı", diyor. İki izci çağırıyor, onlar da masayı kaldırıyorlar. Ayakta çalışacağız. Arada sırada radyo duyuluyor, program sürekli değişiyor, bir swing çalıyor, bir yurtsever ezgiler. Tutsaklar dizisi uzuyor. Arada sırada salonun dibindeki gişeye gidiyorum: "Hâlâ kamptan gelenlerden yok mu? – Kamptan gelen yok." Tüm gar üniformalı. Yurda döndürme heyetinden kadınlar üniformalı. İnsan altı yıllık işgalin ardından nereden çıkmış bu insanlar, bu kusursuz giysiler, bu deri ayakkabılar, bu eller, kibirli, sert, öfkeye kapılınca da, tepeden bakarken de, incelik gösterirken de hep küçümseyen bu konuşmalar, diye soruyor kendine. D. bana: "Onlara iyi bakın, onları unutmayın", diyor. Bunun nereden geldiğini düşünüyorum, neden birdenbire burada yamamızda bitiverdi, her şeyden öte nedir bu? D.: "Sağ, Sağ iş-

te bu. Gördüğünüz şey şu ki De Gaulle'ün çalışanları yerlerini alıyorlar. Sağ, savaş sırasında bile De Gaulle'cülüğün içinde vardı. Göreceksiniz, doğrudan De Gaulle'cü olmayan tüm direniş hareketlerine karşı olacaklar. Fransa'yı işgal edecekler. Kendilerini Fransa'nın koruyucusu, düşünen kesimi sanıyorlar. Fransa'yı uzun süre boyunca zehirleyecekler, bununla yaşamaya alışmak gerek." Kadınlar tutsaklardan söz ederken "şu zavallı çocuklar" diyorlar. Birbirlerine bir salondaymışçasına sesleniyorlar. "Söylesene hayatım... sevgilim..." Birkaç istisna dışında, Fransız aristokratları gibi konuşuyorlar. Burada olmalarının nedeni tutsakları trenlerin kalkış saatleri konusunda bilgilendirmek. Ne denli yorgun oldukları, öte yandan bunu gizlemek için müthiş bir çaba harcadıkları anlaşılabilir isteyen kadınların gülümsemesi var onlarda. Havasız burası. Gerçekten çok meşguller. Arada sırada yanlarına subaylar geliyor, birbirlerine İngiliz sigaraları sunuyorlar: "Hâlâ yorulmadınız mı? – Gördüğünüz gibi yüzbaşım." Gülüşmeler. Şeref salonunda ayak sesleri, fısıltılı konuşmalar, ağlamalar, yakınmalar yankılanıyor. Her zaman böyle oluyor. Kamyonlar geçiyor art arda. Bourget'den geliyorlar. Tutsaklar ellili gruplar halinde merkeze indiriliyorlar. Bir grup görüldüğü anda devreye hemen müzik giriyor: "*C'est la route qui va, qui, va, qui va, et qui n'en finit pas...*"* Gruplar daha önemli olduğunda, bu kez *La Marseillaise* çalışıyor. Parçalar arasında sessizlikler, ama kısacık. "Zavallı çocuklar" şeref salonuna bakıyorlar, hepsi gülüyor. Yurda döndürme subayları onların çevresini sarıyor: "Hadi arkadaşlar, sıraya." Sıraya giriyorlar ve gülmeyi sürdürüyorlar. Kimlik gişesine ilk varanlar: "Uzunmuş" diyor ama her zaman kibarca gülümseyerek. Onlara soru sorulduğunda gülmeyi kesip anımsamaya çalışıyorlar. Geçen günlerde Doğu garın-

*Yol uzar gider, gider, gider, bitmek bilmez (ç.n.).

daydım, o kadınlardan biri bir Lejyon askerini haşladı, rütbe şeritlerini gösterdi: “E dostum, selam verilmiyor mu artık? Gördüğünüz üzere, beñ yüzbaşıyım (*aynen*).” Asker ona baktı, kadın güzel ve gençti, asker güldü. Kadın koşarak uzaklaştı: “Terbiyesiz.” Araştırma Bölümü davasını yoluna koymak için merkezin şefini buldum. Orada kalmamıza izin verdi ama dolaşım alanının sonunda, kuyrukta, emanetçinin tarafında. Toplama kampından gelen kabileler olmadığı sürece dayanıyorum buna. Onlardan Lutetia’da var ama Orsay’ye şimdilik sadece başıboş askerler geliyor. Robert L. ortaya çıkacak diye korkuyorum. Kamptan gelenler anons edildiğinde, merkezden çıkıyorum, arkadaşlarımla anlaşmıştım, kamptan gelenler gidene kadar geri dönmeyeceğim. Geri döndüğümde arkadaşlarım bana uzaktan işaret ediyorlar: “Hiç haber yok. Kimse Robert L.’yi tanımıyor.” Akşam gazeteye gittim, listeleri verdim. Her akşam, D.’ye: “Yarın Orsay’ye dönmeyeceğim”, diyorum.

20 Nisan.

Weimar’dan gelen ilk siyasal kamp tutsakları kafilesi bugün geliyor. Sabah bana merkezden telefon ediyorlar. Gelmemde bir sakınca olmadığı, ancak öğleden sonra orada olacakları söyleniyor. Oraya öğleye kadar kalmak üzere gidiyorum. Tüm gün kalacağım. Artık kendime katlanmak için ne yapacağımı bilemiyorum.

Orsay. Merkezin dışında, yoğun bir kalabalık halinde kıpırdamaksızın duran savaş tutsaklarının karıları var. Beyaz parmaklıklar onları tutsaklardan ayırıyor. Bağırıyorlar: “Untel’den haberiniz var mı?” Bazen askerler duruyor, yanıt verenler çıkıyor. Daha sabahın yedisinde gelmiş kadımlar. Sa-

bahın üçüne kadar kalıp ertesi gün yedide geri dönenler var. Ama gecenin ortasında, saat üçle yedi arasında, kalanlar da var. Merkeze girmeleri yasak. Orsay Garı'na kimseyi beklemeyen birçok insan da gösteriyi, savaş tutsaklarının gelişini ve kadınların onları nasıl beklediğini falan izlemek, ne olup bittiğini görmek için geliyor, bu belki de bir daha asla görülmeyecek bir şey. İzleyiciler bağırıp çağırmadıklarından ve hem tutsakların gelişini, hem de kadınların onları nasıl karşıladığını görmek için kadın kalabalıklardan biraz ayrı durduklarından ötekilerden ayırt edilebiliyorlar. Savaş tutsaklarını düzen içinde geliyorlar. Geceleri büyük Amerikan kamyonlarıyla gelip ışıklar altında iniyorlar onlardan. Kadınlar bağırıyor, alkışlıyorlar. Tutsaklar büyülenmiş, afallamış kalakalıyorlar. Gün içinde, kadınlar kamyonların Solférino Köprüsü'nden geldiğini görür görmez bağırmaya başlıyorlar. Geceleriye, merkeze varmadan kısa bir süre önce yavaşladıkları anda. Alman kenti adlarını haykırıyorlar: "Noyeswarda!"* "Kassel!" ya da kamp numaraları: "VII A!", "III A Komando!" Tutsakların şaşırmış bir hali var, Bourget'den ve Almanya'dan geliyorlar dosdoğru, kimi zaman yanıt veriyorlar, çoğunlukla kendilerinden ne istendiğini anlamıyor, gülümsüyor, Fransız kadınlarına dönüyorlar, yeniden gördükleri ilk kadınlar bunlar.

Kötü çalışıyorum, eklediğim tüm o adlar arasında asla onunki yok. Her beş dakikada bir işi bırakmak, kalemi kenara koymak, daha fazla soru sormamak, yaşamımın geri kalanı boyunca bir daha oraya dönmemesine merkezden çıkıp gitmek istiyorum. Öğleden sonra iki gibi, Weimar kafilesinin kaçta geleceğini sormaya gideceğim, dolaşım alanından çıkı-

* Bu yeri atlasların dizininde bulamadım, kuşkusuz duyduğum gibi yazmışım.

yorum, başvurabileceğim birini arıyorum. Şeref salonunun bir köşesinde, yere oturmuş on kadar kadın görüyorum, bir kadın albay onlarla konuşuyor. Yaklaşıyorum. Albay sırtında Lorraine haçı bulunan, deniz mavisi bir tayyör giymiş, iri bir kadın, beyaz saçları kıvrıkcılaştırılmış ve renkleri maviye çalıyor. Kadınlar ona bakıyor, bitkin görünüyorlar ama ağızları bir karış açık, albayın söylediklerini dinliyorlar. Çevrelerinde darmadağınık şekilde bohçalar, sicimle bağlanmış bavullar var, bir de bir bohçanın üstünde uyuyan küçük bir çocuk. Kadınlar çok pisler ve yüzleri allak bullak. İkisinin karnı burnunda. Başka bir kadın subay biraz uzaktan bakıyor. Ona yaklaşıp ne olup bittiğini soruyorum. Bana bakıyor, gözlerini indiriyor ve kibarca: "S.T.O.* gönüllüleri", diyor. Albay ayağa kalkmalarım ve kendisini izlemelerini söylüyor. Ayağa kalkıp onu izliyorlar. Yüzlerindeki bu korku ifadesinin nedeni merkezin kapısında bekleyen kadın savaş suçluları tarafından yuhalanmış olmaları. Birkaç gün önce S.T.O. gönüllülerinin gelişine tanık olmuştum. Tıpkı ötekiler gibi gülümseyerek gelmişler, ardından durumu anlayıp yüzleri aynı bunlarınkı gibi allak bullak olmuştu. Albay bana bilgi veren üniformalı genç kadına sesleniyor, parmağıyla kadınları gösteriyor: "Ne yapıyoruz bunları?" Öteki: "Bilmiyorum", diyor. Albay onlara hepsinin birer pislik olduğunu söylemiş olsa gerek. Ağlayanlar var. Hamile olanların bakışları sabit. Albay yeniden oturmalarını söylüyor onlara. Yeniden oturuyorlar. Bunların çoğu işçi kadınlar, elleri Alman makinelerinin yağıyla kararmış. Aralarından ikisi kuşkusuz fahişe, gözleri farlı, saçları boyalı ama onlar da makinelerde çalışmışlar büyük olasılıkla, onların da elleri kararmış. Bir yurda döndürme subayı geliyor: "Bunlar ne? – S.T.O. gönüllüleri." Albayın ses tonu iğneli, gönüllülere dönüp tehditler

* Zorunlu Çalışma Servisi (ç.n.).

savuruyor: "Oturun oturduğunuz yerde ve kıpırdamayın... Anlaşıldı mı? Öylece çekip gitmenize izin verileceğini mi sanıyorsunuz?... " Gönüllüleri eliyle tehdit ediyor. Yurda döndürme subayı gönüllüler yığına yaklaşıyor, onlara bakıyor ve onların, gönüllülerin önünde, albaya: "Emir aldınız mı?" diye soruyor. Albay: "Hayır, ya siz? – Altı ay hapisten söz edildi bana." Albay o güzelim, kıvrıkcık saçlı başıyla onaylıyor: "İyi olur..." Subay ürkmüş gözlerle konuşmayı izleyen gönüllüler yığınının üstüne duman üfürüyor –Camel–: "Tamam!" ve uzaklaşıyor, genç, zarif bir adam, süvari, elinde de Camel. Gönüllüler bakıyor ve kendilerini bekleyen yazgıya ilişkin herhangi bir şey öğrenmeye çalışıyorlar. Hiç bilgi yok. Oradan ayrılan albayı durduruyorum: "Weimar kafilesinin ne zaman geleceğini biliyor musunuz?" Bana dikkatli dikkatli bakıyor: "Saat üçte." Bana bakmayı sürdürüyor, iyice süzüyor, kızgın ama nazik bir sesle: "Bekleyip merkezde yer işgal etmenin alemi yok, sadece generaller ve valiler gelecek, evinize dönün", diyor. Bunu beklemiyordum. Sanırım onu kızdırdım. "Ya ötekiler?" diyorum. Dikleniyor: "Bu düşünce tarzından korkuyorum işte! Hadi kızım, git başka yerde mız-mızlan." Öyle kızıyor ki kendisi gibi üniformalar içindeki küçük bir grup kadına durumu anlatıyor, kendisini dinliyorlar, öfkelenip bana bakıyorlar. Aralarından birine doğru gidiyorum. "Bu kimseyi beklemiyor mu?" diyorum. Alt üst olmuş bir halde bana bakıyor. Beni sakinleştirmeye çalışıyor. "Yapacak çok işi var zavallılığın, sınırları bozulmuş", diyor. Dolaşım alanının sonundaki Araştırma Bölümü'ne dönüyorum. Kısa süre sonra şeref salonuna dönüyorum. D. elinde sahte bir izin belgesi beni bekliyor.

Saat üçe doğru, bir söylenti dolaşıyor: "Geldiler." Dolaşım alanını terk edip küçük bir koridorun girişine, şeref salonunun karşısına dikiliyorum. Bekliyorum. Robert L.'nin on-

ların arasında olmayacağını biliyorum. D. yanımda duruyor. Robert L.'yi tanıyıp tanımadıklarını öğrenmek için toplama kampı tutsaklarını sorgulama görevi onun. Rengi soluk. Benimle ilgilenmiyor. Şeref salonunda büyük bir gürültü patırtı kopuyor. Üniformalı kadınlar gönüllülerin çevresinde dört dönüp onları bir beton parçasının üstüne oturtuyorlar. Şeref salonu boş. Savaş tutsaklarının gelişi durdu. Yurda döndürme subayları ortalıkta dolanıyorlar. Mikrofon da sustu. Derken, "Bakan" dendiğini duyuyorum. Subaylar arasından Fresnay'yi seçiyorum. Hâlâ küçük koridorun girişinde, aynı yerde duruyorum. Girişe bakıyorum. Robert L.'nin orada olma şansının olmadığını biliyorum. Ama belki D. bir şeyler öğrenebilir. İyi değilim. Titriyorum. Üşüyorum. Duvara yaslanıyorum. Derken bir ses: "İşte geldiler!" Dışarıda, kadınlar bağırmadılar. Alkışlamadılar. Birdenbire giriş koridorunda bir adamı taşıyan iki izci belirdi. Adam onların boynuna tutunmuş. İzci kollarını kalçasının altından çapraz tutup taşıyorlar onu. Adamın giysileri sivil, tıraşlı, çok acı çekiyormuş gibi görünüyor. Rengi tuhaf bir hal almış. Ağlayacak sanki. Ona zayıf denemez, başka bir şey onunki, ondan geriye pek bir şey kalmamış, yaşıyor olduğuna inanası gelmiyor insanın. Ama hayır, hâlâ yaşıyor, yüzü ürkütücü bir hareketle kasılıyor, yaşıyor. Hiçbir şeye bakmıyor, ne bakana, ne şeref salonuna, ne bayraklara, hiçbir şeye. Yüzündeki ifade belki de gülüyor olmasından kaynaklanıyor. Merkeze giren ilk Weimar tutsağı o. Farkında olmadan ilerledim, sırtımı mikrofonu vermiş, şeref salonunun ortasında duruyorum. Ardından bir başka yaşlı adama destek olan iki izci daha. Sonra yaklaşık on ikisi daha geliyor, bunlar ilklerine göre daha iyi durumda görünüyorlar. Destekle yürüyorlar. Salona yerleştirilen bahçe sıralarına oturtuyorlar onları. Bakan onlara doğru gidiyor. İçeri ikinci giren, yaşlı adam ağlıyor. Onun as-

linda bunca yaşlı olup olmadığını anlamak olanaksız, belki de yirmi yaşındadır, yaşı anlaşılmıyor. Bakan yaklaşıyor ve şapkasını çıkarıyor, yaşlı adama doğru gidiyor, ona elini uzatıyor, yaşlı adam onu tutuyor, bunun bakanın eli olduğunu bilmiyor. Üniformalı bir kadın ona sesleniyor: "O bakan! Sizi karşılamaya geldi!" Yaşlı adam ağlamaya devam ediyor, başını kaldırmadı. Birden yaşlı adamın yanına oturmuş D.'yi görüyorum. Çok üşüyorum, dişlerim birbirine vuruyor. Biri yanıma yaklaşıyor: "Burada durmayın, buna gerek yok, hasta olacaksınız." Onu tanıyorum, merkezdekilerden biri. Kalıyorum. D. yaşlı adamla konuşmaya başladı. Düşünüyorum. Bu yaşlı adamın Robert L.'yi tanıma şansı on binde bir. Paris'te askerlerin elinde Buchenwald'den sağ kurtulanların listesi olduğu söylentisi dolaşmaya başladı. Ağlayan yaşlı adam ve romatizmalılar dışında, ötekiler çok kötü görünmüyorlar. Bakan onların yanına oturdu, yüksek rütbeli subaylar da aynı şekilde. D. yaşlı adamla uzun uzun konuşuyor. Sadece D.'nin yüzüne bakıyorum. Bunun fazla uzadığını düşünüyorum. D.'nin görüş alanı içinde, yavaş yavaş sıraya doğru ilerliyorum. D. beni görüyor, bana bakıyor ve başıyla bir işaret yapıp "Hayır, tanımıyor" diyor. Uzaklaşıyorum. Çok yorgunum, yere uzanmak istiyorum. Şimdi üniformalı kadınlar tutsaklara karavanalar getiriyorlar. Yiyorlar, bir yandan yerken öte yandan da kendilerine sorulan sorulara yanıt veriyorlar. Şaşırtıcı olan şu ki kendilerine söylenen şeyler onları ilgilendirmiyormuş gibi bir halleri var. Bunu yarın gazetelerden öğreneceğim, bu insanların, bu yaşlıların arasında şu kişiler var: General Challe, onun oğlu, Saint-Cyr öğrencisi Hubert Challe –hemen o gece, geldiği gece öldü–, General Audibert, Tütün Tekeli Müdürü Ferrière, Ulusal Kütüphane yöneticisi Julien Cain, General Heurteaux, Marcel Paul, Angers Tıp Fakültesi'nden Profesör Suard, Profesör Richet, Danışma

Bakan Teitgen'in erkek kardeşi Claude Bourdet, Maurice Nègre...

Merkezden öğleden sonra beşe doğru çıkıyorum, rıhtımlardan geçiyorum. Hava çok güzel, güneşli çok güzel bir gün bu. Eve dönüp telefonla birlikte kapanmak, kara hendeğe kavuşmak için acele ediyorum. Rıhtımdan ayrılıp Bac sokağına girdiğimde, kent yeniden uzaklaşıyor ve Orsay merkezi gözden yitiyor. Belki de her şeye karşın geri döner. Artık bilmiyorum. Çok yorgunum. Çok pisim. Ben de gecelerimin bir bölümünü merkezde geçiriyorum. Eve gidince bir banyo yapsam iyi olacak, sanırım sekiz gündür yıkanmadım. İlkbaharda öyle üşüyorum ki, yıkanma düşüncesi bile içimi titretiyor, sanki sürekli ateşim var da hiç düşmüyor. Bu akşam kendimi düşünüyorum. Kendimden daha ödle bir kadınla hiç karşılaşmadım. Benim gibi bekleyen kadınları düşünüyorum da hiçbirisi bu kadar ödle değil. Çok yürekliğini tanıdım. Olağanüstü olanları. Ödleliğim o derece ki artık üstüne konuşmaya bile gerek yok, sadece D. yapıyor bunu. Araştırma Bölümü'ndeki arkadaşlarım bana hasta gözüyle bakıyorlar. D. bana: "Hiçbir durumda insan kendini bu derece bırakmaz", diyor. Bunu bana sık sık söylüyor: "Siz bir hastasınız. Delisiniz. Kendinize bir bakın, insanlıktan çıktınız." Bana söylemeye çalışılan şeyi kavrayamıyorum. [Şimdi bu gençlik yazılarımı kopya ederken bile, bu tümcelerin anlamını kavrayamıyorum.] Bir saniye olsun cesaret göstermeye ne gerek var diye düşünüyorum. Benim ödleliğim belki de cesaret göstermeye karşı. Suzy'nin küçük oğlu için cesareti var. Bana gelince, Robert L.'yle çocuğumuz doğumda öldü –o da savaştan ötürü–, doktorlar savaş sırasında geceleri çok ender olarak bir yerden bir yere giderlerdi, yeterince benzinleri yoktu. Dolayısıyla yalnızım. Neden kendi durumumda güçten tasarruf etmeyeyim? Bana herhangi bir mücadeleye katıl-

mam önerilmedi. Sürdürdüğüm mücadeleyiyse kimse bilemez. Kara hendeğin imgelerine karşı savaşıyorum ben. Bazı anlar imgeler daha güçlü oluyor, o zamanlarda ya bağıriyorum ya da çıkıp Paris'te yürüyorum. D.: "Sonradan düşününce, utanacaksınız", diyor. İnsanlar her zamanki gibi sokaklardalar, dükkanların önünde kuyruklar var, kiraz çıkmış bile, kadınlar ondan bekliyor. Bir gazete alıyorum. Ruslar Strausberg'deler, belki daha da uzakta, Berlin sınırlarında. Kiraz için kuyruk olan kadınlar Berlin'in düşüşünü bekliyorlar. Ben bekliyorum. "Anlayacaklar, günlerini görecekler", diyor insanlar. Tüm dünya bunu bekliyor. Dünyanın tüm hükümetleri bu konuda hemfikir. Almanya'nın kalbi, diyor gazeteler, durduğunda, işte o zaman iş bitecek. Jukov seksen metrelik aralıklarla toplarını ateşliyor, Berlin'in altmış kilometre dışından merkezi vuruyor. Berlin yanıyor. Köküne kadar yanıp kül olacak. Yıkıntılar arasından, Alman kanı akacak. Bunu görmeli. Tutsak bir rahip merkeze bir Alman yetim getirdi. Onu elinden tutuyor, bununla gurur duyuyor, onu gösteriyor, onu nasıl bulduğunu anlatıyordu, bunların o zavallı çocuğun hatası olmadığını söylüyordu. Kadınlar ona kötü kötü bakıyorlardı. Onu şimdiden bağışlamakta, şimdiden aklamakta haksızdı. Hiçbir acıyı, hiçbir bekleyişi görmemişti. Bu bağışlama, aklama hakkını kendinde görüyordu, hemen oracıkta, hiç duraksamadan, içinde bulunulan korkunç ve güzel, tıpkı Tanrı inancı gibi avutucu nefret haline aldirmaksızın. Neden söz ediyordu ki? Bir rahip daha önce hiç bu kadar münasebetsiz görünmemişti. Kadınlar bakışlarını çevirdiler, bağışlayıcılığın ve aydınlığın ıslık ıslık gülümsemesinin üstüne tükürüyorlardı. Çocuğu görmezden geliyorlardı. Her şey bölünmüştü. Bir yanda kadınlar cephesi vardı, sımsıkı, boyun eğmez. Öteki yanda da kadınların artık anlamadığı bir dilde haklı olan o yalnız adam.

Nisan.

Monty Elbe'yi aşacak herhalde, ama bu kesin değil, Monty'nin niyeti Patton'mki kadar açık değil. Patton saldırıyor. Patton Nürnberg'e vardı. Monty Hamburg'a varacak herhalde. David Rousset'nin karısı telefon ediyor: "Hamburg'dalar. Birkaç gün boyunca Hamburg-Neuengamme kampından hiç söz etmeyecekler." Son günlerde çok endişeli, haklı da. David oradaydı, Bergen-Belsen'de. Almanlar kurşuna diziyorlardı. Müttefikler çok hızlı ilerliyorlar, onları yanlarına alacak zamanları yok, kurşuna diziyorlar. Üstelik, bilinmez, belki de kurşuna dizecek de zamanları olmadığına, orada bırakıyorlardır. Halle temizlendi. Chemnitz alındı, Dresden yönünde epeyce ilerlendi. Patch Nürnberg'i temizliyor, Georges Bidault San Francisco Konferansı konusunda Başkan Truman'la görüşüyor. Sokaklarda yürüyorum. Yorgunuz, yorgun. *Libération-Soir*'da: "Artık asla Vaihingen'den söz edilmeyecek. Haritalarda ormanların tatlı yeşili Enz'e dek inecek... Saatçi Stalingrad'da öldü, berber Paris'te çalışıyordu, budala Atina'daydı. Ama büyük sokak insanın içini karartırcasma boştu, kaldırım taşları ölü balıklar gibi ters dönmüştü." Yüz kırk bin savaş tutsağı yurduna geri dönmüştü. Toplama kamplarındakilere ilişkin henüz rakam yok. Bakanlık çalışanlarının tüm çabalarına karşın, çok bir şey görülmüdü. Tutsaklar saatlerce Tuileries bahçelerinde bekliyorlar. Sinema Gecesi'nin bu yıl müthiş olacağı söyleniyor. Altı yüz bin Yahudi Fransa'da tutuklanmıştı. Onların ancak yüzde birinin geri döneceği söyleniyor. Altı bini dönecek demek bu. Ona hâlâ inanıyoruz. Yahudilerle birlikte dönebilir. Bir aydır bize haber gönderebilirdi. Neden Yahudilerle birlikte

gelmesin? Artık fazla beklediğimi düşünüyorum. Yorgunuz. Yine Buchenwald kampından gelecekler olacak. Bir fırın açık, belki de ekmek almalı, karneyi boşa harcamamalı. Karneyi boşa harcamak ölümcül bir hata olur. Hiçbir şey beklemeyen insanlar var. Bir de artık hiçbir şey beklemeyen insanlar var. Dün değil bir önceki gün, akşam merkezden dönerken, Bonaparte Sokağı'nda oturan bir aileye haber vermeye gittim. Kapıyı çaldım, geldiler: "Orsay merkezinden geliyorum, oğlunuz geri dönecek, sağlığı yerinde", dedim. Kadının bundan zaten haberi vardı, oğlan beş gün önce mektup yazmıştı. D. beni kapının arkasında bekliyordu. "Oğullarının durumunu biliyorlarmış, mektup yazmış", dedim. D. yanıt vermedi. Bu iki gün önceydi. Her gün daha az bekliyorum. Akşam kapıcım kapının önünde yolumu gözlüyor, okulun kapıcısı Mme. Bordes'u görmemi söylüyor. Yarın sabah gideceğimi, onun dertlenmesine gerek olmadığını çünkü bugün geri gelenlerin VII A olduklarını, III A'dan daha bir ses çıkmadığını söylüyorum. Kapıcı bunları ona söylemek için koşuyor. Basamakları yavaş yavaş çıkıyorum, yorgunluktan soluğum kesilmiş. Mme. Bordes'a gitmeyeceğim, yarın sabah bir denerim oraya gitmeyi. Üşüyorum. Yeniden divana, telefonun yanına oturacağım. Bu savaşın sonu. Uykum var mı, bilmiyorum. Bir süredir, hiç uykum yokmuş gibi. Ancak uyanınca uyuduğumu anlıyorum. Kalkıyorum, alnımı cama yaslıyorum. Aşağıda Saint-Benoit, dopdolu, bir arı kovanı. Parası olanlara gizli bir mönü var. Böyle beklemek olacak iş değil. Hiçbir zaman hiçbir şey bilemeyeceğim. Sadece onun aylar boyunca aç olduğunu ve ölmeden önce aylar boyunca bir kez olsun bir parça ekmek göremediğini biliyorum. Ölümlerin son mutluluklarını elde edemedi o. Yedi Nisan'dan beri seçme şansım var. Belki Belsen'de kurşuna dizilen iki bin kişi arasındaydı. Mittel-Glatbach'ta, bir çukurda bin beş yüz

ceset bulundu. Her yerde, tüm yollarda, onlardan var, upuzun dehşete kapılmış insan dizileri, onları götürüyorlar, nereye gidildiğini bilmiyorlar, kapolar* da, subaylar da aynı şekilde. Bugün Buchenwald'den sağ kurtulan yirmi bin kişi kamptaki elli bir bin ölüyü selamlıyor. Onlar müttefiklerin gelişinden bir gün önce kurşuna dizildiler. Buradan birkaç saat uzaklıkta, öldürülmek. Neden? Şöyle deniyor: Anlatmasınlar diye. Bazı kamplarda müttefikler hâlâ sıcak olan cesetler buldular. Savaş kaybedildiğinde son saniyede ne yapılır? Kap kaçak kırılır, taşlarla camlar kırılır, köpekler öldürülür. Artık Almanlara kızmıyorum, onların adı artık bu olamaz. Onlara bir süre kızmış olabilirim, bu açtı, bu kesindi, topunu, Almanya'da oturan herkesi öldüresiye, onları yeryüzünden silesiye, bir daha varolmamaları için ne gerekiyorsa onu yapasıya. Şimdi ona duyduğum aşk ve onlara karşı nefretim arasında bir ayırım yapamıyorum. İki yüzü olan tek bir imge bu: Bunlardan birinde o var, göğsü Alman'a dönük, dokuz aylık umut gözlerinde yitip gitmiş, öteki yüzde de nişan alan Alman'ın gözleri. İşte imgenin iki yüzü. İkisinden birini seçmem gerek, ya hendeğe yuvarlanan o ya da makinelisini omzuna alıp oradan uzaklaşan Alman. Alman'ın gitmesine izin vererek onu kollarıma almam mı gerek, yoksa Robert L.'yi bırakıp onu öldüren Alman'ın peşine düşmem, onun kendininkileri görmeyen gözlerini oymam mı gerek, bilmiyorum. Üç haftadır, kendi kendime kaçarlarken insanları öldürmelerine engel olunmalıydı diyorum. Hiç kimse bir şey önermedi. Paraşütçü komandolar yollanıp müttefiklerin gelişinden yirmi dört saat önce kamplar ele geçirilebilirdi. Jacques Auvray olayı açığa kavuşturmaya kalkmıştı, Ağustos 1944'ten beri bu böyle. Başaramadı çünkü Fresnay karar verme yetkisinin bir direniş hareketine kalmasını istemedi. Sa-

* Gardiyan (ç.n)

vaş ve kamp tutsakları bakanı olarak kendisi bunu yapamıyordu. Bu yüzden, kurşuna dizilmelerine göz yumdu. Şimdi son toplama kampına dek kurşuna dizilenler olacak. Onları durduracak hiçbir şey kalmadı. İki yüzlü imgemde, bazen, Alman'ın ardından, Fresnay bakıyor. Alnımı soğuk cama yaslamak iyi geldi. Başımı artık taşıyamıyorum. Kollarımla bacaklarım ağır ama başım kadar ağır değil. Başım baş olmaktan çıktı sanki, bir çibana dönüştü. Cam serin. Bir saat içinde D. burada olacak. Gözlerimi kapıyorum. Geri dönseydi denize giderdik, en çok bu onu mutlu ederdi. Her şekilde öleceğime inanıyorum. Geri dönse de öleceğim. Kapı çalsa: "Kim o? – Ben, Robert L.", yapabileceğim tek şey kapıyı açmak ve ardından ölmek. Geri dönerse denize gideriz. Yaza denk gelir, yazın ortasına. Kapıyı açtığım anla denizin karşısında olduğumuz an arasında, ölmüş olurum. Bir şekilde yaşamayı sürdürerek, denizin yeşil olduğunu, kumu hafif tuncuya çalan bir kumsal olduğunu görüyorum. Başımın içinde tuzlu esinti düşünmemi engelliyor. Ben denizi görürken onun nerede olduğunu bilmiyorum ama yaşadığını biliyorum. Dünyanın herhangi bir yerinde, kendi köşesine çekilmiş, nefes alıyor. Bu yüzden kumsala uzanıp dinlenebilirim. Geri geldiğinde denize gideceğiz, sıcacık bir denize. En çok bu onu mutlu eder, çok da iyi gelir ona. Gelecek, kumsala gidecek, kumsalda ayakta duracak ve denize bakacak. Ona bakmak yetecek bana. Kendim için hiçbir şey istemiyorum. Başımı cama dayalı. Ağlayanın ben olmam belki de iyi. Altı yüz bin kişi arasında, biri ağlıyor. Denizin karşısındaki adam o. Almanya'da geceler soğuktu. Orada, kumsalda, üstünde sadece gömlekle dışarı çıkıyor ve D.'yle konuşuyor. Konuşmaya dalıp gitmişler. Öleceğim. O döner dönmez öleceğim, başka türlü olamaz, bu benim sırrım. D. bunu bilmiyor. Onu nasıl bekliyorsam öyle beklemeyi seçtim, bu beni öldü-

rene dek. Benim kararım. Divana gidip uzanıyorum. D. kapıyı çalıyor. Açacağı: "Bir şey yok mu? – Yok." Salona, divanın yanına oturuyor. "Pek umutlanmamak gerekiyor sanırım", diyorum. D.'nin kızgın bir hali var, yanıt vermiyor. Konuşmayı sürdürüyorum: "Yarın yirmi iki Nisan, kampların %20'si kurtarıldı. Merkezde Sorel'i gördüm, elli kişiden sadece birinin geri döneceğini söyledi bana." D.'nin bana yanıt verecek gücü yok ama sürdürüyorum. Kapı çalıyor. Gelen Robert L.'nin eniştesi: "Var mı bir haber? – Yok." Kafasını sallıyor, düşünüyor ve ardından: "Bu bir haberleşme sorunu, mektup yazamıyorlar", diyor. "Almanya'da artık düzenli bir posta örgütü yok", diyorlar. "Şurası kesin ki Buchenwald'dekilerden haber aldık", diyorum. Robert L.'nin kafilisinin, on yedi Ağustos'ununin Buchenwald'e vardığını anımsatıyorum. "Yılın başında başka bir yere gönderilmediğini kim söyledi size?" Gidin, evinize gidin diyorum onlara. Bir süre konuştuklarını duyuyorum, sonra sesler gittikçe azalıyor. Konuşmalarında uzun sessizlikler var, derken birdenbire sesler geri geliyor. Birinin omzumdan tuttuğunu hissediyorum: D. bu. Uyumuşum. D. bağıyor: "Neyiniz var? Ne oldu da böyle uyuyorsunuz?" Yeniden uykuya dalıyorum. Uyandığımda M. gitmiş. D. bir derece getiriyor. Ateşim var.

Ateşliyen o kızı yeniden görüyorum. Saussaies Sokağı'nda başkalarıyla birlikte üç gün kuyrukta beklemişti. Yirmi yaşında olsa gerek. Karnı burnundaydı, doğurdu doğuracak. Kurşuna dizilmiş kocası için oradaydı. Onun eşyalarını gelip alması için bir ihbarname almıştı. Gelmişti. Hâlâ korkuyordu. Eşyalarını alabilmek için yirmi iki saat kuyrukta bekledi. Sıcağa karşı titriyordu. Konuşuyor, elinde olmadan durmaksızın konuşuyordu. Onun eşyalarını yeniden göre-

bilmek için almak istemişti. Evet ya, on beş gün içinde doğuracaktı, çocuk babasını tanımayacaktı. Kuyruktaki komşularına onun son mektubunu okuyup duruyordu, defalarca. "Çocuğumuza benim yürekli olduğumu söyle." Konuşuyor, ağlıyor, hiçbir şeyi içinde tutamıyordu. Onu düşünüyorum çünkü artık beklemiyor. Acaba sokakta görsem tanır mıyım diye düşünüyorum, yüzünü unuttum, o deyince gözümün önüne o şişkin karnı, birisine vermek istermişçesine elinde tuttuğu o mektup geliyor. Yirmi yaş. Ona bir iskemle uzatmışlardı. Oturmayı denemiş ama sonra ayağa kalkmıştı, kendisine ancak ayaktayken katlanabiliyordu.

22 Nisan 1945.

D. burada uyudu. Bu gece de telefon gelmedi. Mme. Bordes'a gitmem gerek. Kendime çok sert bir kahve yaptım, bir kaşe corydrane* aldım. Baş dönmeleri ve o kusma isteği geçecek. Daha iyi olacağım. Bugün Pazar, posta yok. D.'ye bir kahve götürüyorum. Bana bakıp tatlı tatlı gülümsüyor: "Sağol Marguerite'ciğim." Hayır diye bağıriyorum. Adım beni dehşete düşürüyor. Corydrane'dan sonra insan feci terliyor ve ateş düşüyor. Bugün ne merkeze ne de basımevine gideceğim. Gazete almak gerek. Yine Belsen'den bir fotoğraf, upuzun bir çukura cesetler, şimdiye dek görülmemiş zayıflıkta bedenler dizilmiş. "Berlin'in kalbi cepheden dört kilometre uzaklıkta." "Rus bülteni her zamanki ölçülülüğünü bir kenara bıraktı." M. Pleven sanki Fransa'yı yönetiyor, ücretleri, tarım ürünlerinin değer artımını düzene koyuyor. M. Churchill: "Artık bekleyecek zamanımız kalmadı", diyor. Müttefiklerle Ruslar belki bugün birleşirler. Debru-Bridel

*Aspirin ve amfetamin karışımı ilaç (ç.n.).

toplama kamplarındakiler ve savaş tutsakları olmaksızın yapılacak seçimlere karşı çıkıyor. *F.N.*'nin ikinci sayfasında, on üç Nisan sabahında, Magdebourg tarafında, bir ambarda bin kamp tutsağının canlı canlı yakıldığı yazıyor. *Sanat ve Savaş'ta*, Frédéric Noël şöyle diyor: "Bazıları var ki sanatsal devrimin savaşın sonucu olduğunu sanıyorlar, gerçekte savaşlar başka alanlara etki ederler." Simpson yirmi bin tutsak alıyor. Monty Eisenhower'la buluştu. Berlin yanıyor: "Stalin komutanlık makamından harika ve korkunç bir gösteri izliyor olsa gerek." Son yirmi dört saat içinde Berlin'de yirmi yedi kez alarm çalmış. Hâlâ yaşayanlar var. Mme. Bordes'un evine varıyorum. Oğlu girişte. Kızı divanın üstünde ağlıyor. Oda pis, düzensiz, karanlık. Oda Mme. Bordes'un gözyaşlarıyla dolu, Fransa'ya benziyor. "İşte bu durumdayız, diyor oğlan, artık kalkmak istemiyor." Mme. Bordes yatıyor, bana bakıyor, yüzü gözyaşlarından altüst olmuş. "Ya işte", diyor. Yeniden başlıyorum: "Kendinizi bu duruma getirmenin hiç alemi yok, III A henüz geri dönmedi." Yumruğuyla yatağa vurup bağıyor: "Bunu bana daha önce de söylediniz, sekiz gün önce. – Uydurmuyorum, gazeteyi okuyun. – Gazetede söylenenler açık değil." İnat ediyor, artık bana bakmak istemiyor. "Geri dönmedi diyorsunuz, sokaklarda da bundan farklı bir şey yok." Sık sık Fresnay'nin bakanlığına, Araştırma Bölümü'ne gittiğimi biliyor. Harekete geçebilsem Mme. Bordes yeniden üç günlüğüne ayağa kalkacak. Yorgunluk. III A'nın üç gün önce kurtulduğu doğru. Mme. Bordes kendisiyle konuşmamı bekliyor. Orada yollarda, bir adam sıradan çıkıyor. Makineli tüfek ateşi. Kadını bırakmak istiyorum, bırakayım ölsün. Ama genç oğlan bana bakıyor. Gazeteyi okumaya başlıyoruz: "Geri gelenler...", sonrası uydurma. Ekmek alacağım, yeniden yukarı çıkıyorum. D. piyano çalıyor. Her zaman, yaşamında karşılaştığı her koşul altında

piyano çaldı o. Divana oturuyorum. Ona piyano çalma demeye cesaret edemiyorum. Başımı ağrıtıyor ve yeniden bulantı başlıyor. Yine de tuhaf, o konuda hiçbir haber yok. Yapacak başka işleri var. Milyonlarca insan sonu bekliyor. Almanya ezildi. Berlin alev alev. Bin kent yerle bir oldu. Milyonlarca sivil kaçıyor: Hitler'i seçenler kaçmakta. Dakikada bir elli bombardıman uçağı havalanıyor alanlardan. Burada insanlar belediye seçimleriyle ilgileniyorlar. Ayrıca savaş tutsaklarının yurda döndürülmesiyle ilgileniyorlar. Sivil arabaların ve ev sahiplerinin seferber edilmesinden söz edildi ama sahiplerini kızdırma korkusuyla buna cesaret edilemedi. De Gaulle buna önem vermiyor. De Gaulle toplama kamplarındaki siyasal tutsaklardan asla öncelikli olarak söz etmedi, varsa yoksa onun Kuzey Afrika Cephesi. Üç Nisan'da De Gaulle şu acımasız tümceyi söyledi: "Ağlanacak günler geçti. Zafer günleri geri geldi." Asla affetmeyeceğiz. Ayrıca şunu da dedi: "Dünya üstünde yazgının belirlendiği yerler arasında, Paris her zaman simgesel olmuştur... Paris Ocak 1871'de Prusya Almanya'sının zaferini kabul edip teslim olduğu sırada da bu böyleydi... O ünlü 1914 günlerinde de böyleydi... 1940'ta da böyleydi." Komün'den söz etmiyor. 1870 bozgununda Prusya Almanya'sının varlığını benimseydiğini söylüyor. De Gaulle'e göre, Komün halkın kendi varlığına, kendi gücüne inanması gibi kokuşmuş bir eğilimi benimsiyor. Tanım olarak sağa övgüler düzen De Gaulle –konuşurken ona başvurur, yalnızca ona– halkın kanını isterdi aslında. Onun zayıf olmasını ve kendisine inanmasını isterdi, onun burjuvazi gibi De Gaulle'cü olmasını isterdi, burjuva olmasını isterdi. De Gaulle toplama kamplarından söz etmiyor, ondan hiç ama hiç söz etmemesi, halkın acılarını zafere katmaktan açıkça çekinmesi gerçekten dikkat çekici, aslında bunun nedeni kendisine biçtiği De Gaulle rolünü bu şekil-

de zayıflatmaktan, onun seviyesini düşürmekten korkması. Belediye seçimlerinin şimdi yapılmasını isteyen o. O bir muvazzaf subay. Benim çevremde üç ayın sonunda eleştiriliyor, sonsuza dek dışlanıyor. Ayrıca kadınlar ondan nefret ediyorlar. Sonradan şöyle diyecek: "Halkın egemenliğinin diktatörlüğü tehlikeler içeriyor, o yüzden bu tek kişinin sorumluluğuyla dengelenmeli." Acaba başkanın sorumluluğunun ön görülemez tehlikesinden hiç söz etti mi? Saygıdeğer Peder Panice Notre-Dame'da devrim sözcüğüyle ilgili şunları söyledi: "Halk ayaklanması, genel grev, iç savaş... vb. Çok güzel bir film olur bunlardan. Ama gösteri olmayan devrim var mıdır? Gerçek, köklü, uzun süreli bir değişim var mıdır? 1789'a bakın ya da 1830'a, 1848'e. Şiddet dolu ve bazı siyasal çalkantılardan sonra, halk sıkılır, yeniden yaşamını kazanması ve işe koyulması gerekir." Halkın cesaretini kırmak gerek. Saygıdeğer Peder Panice ayrıca: "Taşları yerine koymak söz konusu olduğunda, Kilise duraksamaz, bunu onaylar." De Gaulle Roosevelt'in ölümü için ulusal yas ilan etti. Toplama kamplarında ölenler için ulusal yas yok. Amerika'yı hoş tutmak gerek. Fransa Roosevelt için yas tutacak. Halka yas uygun düşmez.

Bu bekleyişin yanında artık yaşamıyoruz. Almanya yollarında bulunanlardan daha çok imge var kafamızda. Kafamızda her dakika makineli tüfek sesleri. Yaşıyoruz, öldürmüyorlar. Yolda vurulmuş. Midesi boş ölmüş. Açlığı dönüyor başının içinde tıpkı bir akbaba gibi. Ona bir şey vermek olanaksız. Boşluğa her zaman ekmek uzatılabilir. Hâlâ ekmeğe ihtiyacı var mı, onu bile bilmiyoruz. Bal, şeker, çörek alıyoruz. Kendi kendimize: Öldüyse, hepsini yakacağım diyoruz. Açlığının yarattığı yanmayı hiçbir şey dindiremez. Bir kanserden, bir araba kazasından, açlıktan ölünür, hayır, açlıktan ölünmez, iş daha önce biter. Açlığın başlattığı iş kalbe

saplanan bir mermiyle sona erer. Ona kendi yaşamımı verebilmek isterdim. Ona bir parça ekmek olsun veremiyorum. Bunun adı artık düşünmek değil, her şey askıda kaldı. Mme. Bordes'la şimdi aynı durumdayız. Bir gün daha yaşayacağımızı öngörebiliyoruz. Artık üç günü öngöremiyoruz, üç gün için yağ ya da ekmek almak bize Tanrı'nın arzusuna hakaret gibi geliyor. Sırtımızı Tanrı'ya dayadık, Tanrı gibi bir şeye tutunuyoruz. "Salakça, aptalca ne kadar söz varsa, diyor bana D., hepsini söylediniz..." Mme. Bordes da aynı şekilde. Şu sıralar bazıları: "Olayı düşünmek gerek", diyorlar. D. bana şunu dedi: "Okumayı denemek gerek. İnsan ne olursa olsun okuyabilmeli." Okumayı denedik, her şeyi deneyeceğiz ama tümceler arasında bir bağ yok artık, öte yandan insan kendine acaba eskiden var mıydı diye soruyor. Ama kimi zaman olmadığına, asla olmadığına inanıyoruz, gerçeğin şimdi ortaya çıktığına. Başka bir bağ benliğimizi sarıyor: Onların bedenlerini bizim yaşamlarımıza bağlıyor. Belki de öleli on beş gün oldu bile, sessizce, o kara hendeğe uzanmış. Hayvanlar üşüştü bile üstüne, onda yaşıyorlar. Bir mermi, enseye mi? Kalbe mi? Gözlere mi? Solgun ağzı Alman toprağına dayalı ve hâlâ bekleyen ben, çünkü hiçbir zaman kesinkes emin olunamaz, belki bir saniyecik daha vardır. Çünkü saniyeden saniyeye her şey değişebilir, ölebilir ama henüz olmamıştır belki bu. İşte böyle saniye saniye yaşam bizi de terk ediyor, tüm şanslar yitiyor, derken yaşam geri döndüğünde, tüm şanslara yeniden kavuşuluyor. Belki de gelen kafilenin içinde, belki kambur ilerliyor, adım adım, belki de o kadar yorgun ki ikinci adımı atacak hali yok. Belki o atamadığı adımı on beş gün önce atamadı. Belki de altı ay önce. Belki de bir saat. Yazılmış kitapların ilk satırları için olsun bende yer yok onlara. Mme. Bordes ve benim için tüm kitaplar geç kalmış. Adsız, silahsız, kan dökülmemiş, zafersiz, bir savaşın en so-

nundayız, bekleyişin en sonunda. Ardımızda uygarlık ve yüzyıllarca biriktirilmiş tüm düşünceler kül olup gidiyor. Mme. Bordes her türlü varsayımı reddediyor. Mme. Bordes'un kafasında, benimkinde olduğu gibi, sadece amaçsız çalkantılar meydana geliyor, bir şeyler yerinden sökülüyor, eziliyor, sona doğru uzanır gibi açılan, ardından yok olan, neredeyse ölüme dayanan uzaklıklar doğuyor, her yerde acı var, kanamalar ve çılgınlıklar, bu yüzden düşüncenin oluşumu engelleniyor, o karmaşaya katılmıyor ama karmaşa onun yerini alıyor, yapacağı bir şey yok, tam karşısında.

Nisan – Pazar

Hâlâ divanın üstünde, telefonun yanındayım. Bugün, evet, Berlin alınacak. Bu her gün söyleniyor ama bugün gerçekten her şey sona erecek. Gazeteler bunu nasıl öğreneceğimizi yazıyorlar: son bir kez çalacak olan sirenlerden. Savaşta son bir kez. Merkeze artık gitmiyorum, artık gitmeyeceğim. Lutetia'ya geliyorlar, Doğu Gari'na geliyorlar. Kuzey Gari'na. Bitti. Sadece merkeze gitmemekle kalmayacak, ayrıca bir daha yerimden kıpırdamayacağım. Ona inanıyorum, ama dün de ona inanıyordum ve akşamın onunda çıkıp metroya bindim, D.'nin kapısını çaldım. Açtı. Beni kollarına aldı: "Hiç haber yok mu? – Yok. Artık dayanamıyorum." Geri döndüm. Odasına girmek bile istemedim, tek istediğim yüzünde özel bir işaret olup olmadığını, ölüm üstüne bir yalan olup olmadığını görmektir. Saat onu vurduğunda, evimde, birdenbire, korku düşmüştü içime. Her şeyden korku. Kendimi dışarıda bulmuştum. Birden kafamı kaldırmıştım ve daire değişmişti, lambanın aydınlığı da, birden sarı olmuştu. Ve birden gerçek, gerçek saldırıya geçti: Öldü. Öldü. Öldü.

Yirmi bir Nisan, yirmi bir Nisan'da öldü. Ayağa kalkıp odanın ortasına gittim. Her şey bir saniyede olup bitmişti. Şakaklarım artık zonklamıyordu. Sorun o değildi. Yüzümün şekli bozuluyor, değişiyor. Kendi şeklimi bozuyor, içimi açıyor, değişiyorum. Bulunduğum odada kimse yok. Kalbimi hissetmiyorum artık. Dehşet yavaş yavaş bir su taşkını gibi yükseliyor, boğuluyorum. Artık beklemiyorum, öyle korkuyorum. Bitti, bitti mi? Neredesin? Nereden öğreneceğim? Onun nerede olduğunu bilmiyorum. Ben neredeyim, onu da bilmiyorum. Bizim nerede olduğumuzu da bilmiyorum. Bu yerin adı ne? Bu yer ne böyle? Tüm bu olanlar ne? Neyle ilgili? Kim bu Robert L.? Artık acı yok. O adamla benim aramda ortak hiçbir şey kalmadığını anlayacak noktaya geldim. O kadar ki bir başkasını bekliyor gibiyim. Artık yaşamıyorum. Peki yaşamıyorsam, Robert L.'yi neden bekleyeyim? Beklemek hoşsa gidiyorsa aynı şekilde başka birini beklemeli belki de. O adamla kadın arasında ortak hiçbir şey kalmadı. Kim bu Robert L.? Hiç varoldu mu? Bu Robert L.'yi kim çıkardı ortaya? Kim onun beklenmesini sağladı? Bir başkasının değil de onun. Kadın gerçekten ne anlıyor? Başka hangi bekleyişi bekliyor? Bu bekleyiş içinde on beş gündür kafasında kurduklarıyla ne tür bir oyun oynuyor? Bu odada neler dönüyor? Kim bu kadın? Onun kim olduğunu D. biliyor. D. nerede? Kadın biliyor, onu görebiliyor ve ona sorular sorabiliyor. Onu görmem gerek çünkü yeni bir şey oldu. Onu görmeye gittim. Görünüşte, hiçbir şey olmamış gibiydi.

24 Nisan Salı.

Telefon çalışıyor. Karanlıkta uyanıyorum. Işığı yakıyorum. Çalar saati görüyorum: beş buçuk. Gece. Duyuyorum:

"Alo... ne?... " Yanda uyuyan D. konuşuyor. Duyuyorum: "Ne, ne diyorsunuz? Evet, burası, evet, Robert L." Sessizlik. Telefonu tutan D.'nin yanındayım. Ahizeyi almaya çalışıyorum. Zor. D. bırakmıyor. "Ne haber var?" Sessizlik. Paris'in öte yanından arıyorlar. Telefonu almaya çalışıyorum, zor, olanaksız. "Yani, arkadaşları mı?" D. telefonu bırakıyor ve bana: "Robert'in arkadaşları Gaumont'a gelmişler." Kadın avaz avaz: "Bu doğru değil." D. telefonu alıyor yeniden: "Ya Robert?" Kadın onu elinden almaya çalışıyor. D. bir şey söylemiyor, dinliyor, telefon onun. "Başka bir şey bilmiyor musunuz?" D. kadına doğru dönüyor: "İki gün önce yanından ayrılmışlar, hayattaymış." Telefonu almaya çalışmaktan vazgeçiyor. Yere düşüyor. İki gün önce hayatta olduğunu söyleyen sözlerle bir şeyler boşaldı. İzin veriyor. Boşalıyor, bunlar ağzından, burnundan, gözlerinden dışarı çıkıyor. Bunların dışarı çıkması gerek. D. telefonu kapıyor. Kadına adıyla sesleniyor: "Marguerite, Marguerite'ciğim." Yaklaşmıyor, onu kaldırmıyor, onun dokunulmaz olduğunu biliyor. Onun işi var. Onu rahat bırakın. Her yerden suyla dışarı çıkıyor. Yaşıyor. Yaşıyor. Biri: "Marguerite, Marguerite'ciğim", diyor. İki gün önce, sizin ve benim gibi yaşıyormuş. Kadın: "Bırakın, bırakın beni", diyor. Ayrıca inlemelerle, çığlıklarla dışarı çıkıyor. İsteddiği her şekilde dışarı çıkıyor. Dışarı çıkıyor. Kadın izin veriyor. D.: "Oraya gitmek gerek, Gaumont'dalar, bizi bekliyorlar, ama oraya gitmeden kendimize bir kahve yapalım." D. bunu kadın bir kahve içsin diye söyledi. D. gülüyor. Konuşmayı sürdürüyor: "Ah ne herif ama... nasıl da onu yakaladıklarını düşünebildik... ama ne kurnazdır Robert... son anda saklanacaktır... haline bakıp açığöz bilmezdik bir de onu." D. banyoda. "Haline bakıp" dedi. Kadın mutfak dolabının karşısına yaslanmış duruyor. Doğru, onun hali kimsele benzemez. Dalgındı. Hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi

bir hali vardı, hep mutlak iyilikteydi akli. Kadın hâlâ mutfak dolabının karşısında duruyor. Akli hep düşüncenin mutlak acısındaydı. Kahve yapıyor. D. yineliyor: "İki gün içinde gelecek." Kahve hazır. Sıcak kahvenin tadı: Yaşıyor. Çarçabuk giyiniyorum. Bir kaşe corydrane alıyorum. Hâlâ ateşim var, ter içindeyim. Sokaklar boş. D. hızlı yürüyor. Transit merkeze dönüştürülen Gaumont'a varıyoruz. Kararlaştırıldığı üzere, Hélène D.'yi soruyoruz. Geliyor, gülüyor. Üşüyorum. Neredeler? Otelde. Bizi götürüyor.

Otel. Tüm ışıklar yanıyor. Ortalıkta bir sürü insan, kamp tutsaklarının çizgili giysileri içindeki adamlar, beyaz bluzlu asistan kadınlar koşturup duruyor. Bütün gece gelenler olmuş. İşte oda, asistan kadın gidiyor. D.'ye: "Çalın", diyorum. Kalbim küt küt, içeri giremeyeceğim sonunda. D. kapıyı çalıyor. Onunla birlikte içeri giriyorum. Bir yatağın ayakucunda iki kişi var, bir adamla bir kadın. Hiçbir şey söylemiyorlar. Bunlar anneyle baba. Yatakta iki kamp tutsağı var. Biri uyuyor, yirmi yaşında olabilir. Öteki bana gülümsüyor. Soruyorum: "Perrotti siz misiniz? – Benim. – Ben Robert L.'nin karısıyım. – İki gün önce yanından ayrıldık. – Nasıldı?" Perrotti D.'ye bakıyor: "Ondan çok daha bitkin olanlar vardı." Genç uyandı: "Robert L. mi? A evet, onunla birlikte kaçacaktık." Yatağın kenarına oturuyorum. "Kurşuna diziyorlar mı?" İki genç birbirlerine bakıyorlar, hemen yanıt vermiyorlar. "Yani şey... Kurşuna dizmeyi bıraktılar." D. sözü alıyor: "Kesin mi?" Perrotti yanıt veriyor. "Yola çıktığımız gün, onlar kurşuna dizme işini bırakalı iki gün olmuştu." İki kamp tutsağı aralarında konuşuyorlar. Genç olan soruyor: "Nereden biliyorsun? – Rus kapo söyledi bana." Ben: "Ne söyledi size? – Artık kurşuna dizmeyi kesme emrini aldıklarını." Genç olan: "Eskiden insanları kurşuna diziyorlardı ama sonra kestiler." Perrotti bana bakıyor, D.'ye bakıyor, gülümsü-

yor: "Çok yorgunuz, bizi bağışlayın." D. gözlerini Perrotti'ye dikmiş: "Peki nasıl oluyor da sizinle gelmedi? – Tren kalkarken birlikte aradık onu ama bulamadık. – Her yeri aradık. – Peki nasıl bulamadınız? – Karanlıktı, diyor Perrotti, hem her şeye karşın epey kalabalıktık. – İyice aradınız mı onu? – Yani..." Birbirlerine bakıyorlar. "A evet, diyor genç olan, bunu yaptık... Hatta seslendik bile, oysa bu çok tehlikeliydi. – O iyi bir arkadaş, diyor Perrotti, onu aradık, Fransa üstüne konferanslar verirdi. – Konuşurdu, görmeniz gerekirdi, dinleyicileri büyülerdi..." Ben: "Bulamadıysanız, orada olmadığı anlamına mı geliyor bu? Kurşuna mı dizildi yani?" D. ya-
tağın yanına geliyor, hareketleri sert, öfkeli, kendini tutuyor, neredeyse Perrotti kadar solgun. "Onu en son ne zaman gördünüz?" İkisi birbirine bakıyor. Kadının sesini duyuyorum: "Yorgunlar." Suçluları sorguluyormuşuz gibi, soluklanacak zaman bırakmıyoruz. "Her şekilde ben, onu gördüm, diyor genç olan, bundan eminim." Boşluğa bakıyor ve emin olduğunu yineliyor, ama hiçbir şeyden emin olduğu yok. D.'yi hiçbir şey susturamaz. "Anımsamaya çalışın, onu en son ne zaman gördünüz? – Kafilde gördüm, sen anımsamıyor musun? Sağda hani... Henüz daha gün batmamıştı... Gara gelmeden bir saat önce." Genç olan: "Yorgunluktan bitip tükenmiştik... ben öyle ya da böyle onu kaçışından sonra gördüm, eminim, hatta oradan, gardan gitme konusunda anlaşmıştık onunla. – Ne? Ne kaçı? – Evet, kaçmaya çalıştı ama yakalandı... – Ne? Kaçanlar kurşuna dizilmiyor mu? Gerçeği söylemiyorsunuz." Perrotti ne anlatacağını bilemiyor, hiç belleği parça parça olmuş, cesareti kırılıyor. "Çünkü size onun geri döneceği söylendi." O anda D. sertçe araya giriyor. Bana susmamı söylüyor, ardından yeniden başlıyor: "Ne zaman kaçtı?" Bakışıyorlar. "Önceki gün müydü? – Sanırım." D. soruyor, yalvarıyor: "Ne olur biraz çaba gösterin, bizi bağışla-

yın ... ama anımsamaya çalışın." Perrotti gülümsüyor. "Anlıyorum ama öyle yorgunuz ki..." Bir an susuyorlar. Çıt çıkmıyor. Sonra genç olan: "Ben onu kaçıktan sonra gördüğüm eminim, kafilede gördüm, şimdi eminim." Perrotti: "Ne zaman? Nasıl? – Girard'la birlikte sağda, eminim." Yinelıyorum: "İnsanları kurşuna dizdiklerini nereden biliyorsunuz?" Perrotti: "Kaygılanacak bir şey yok, haberimiz olurdu, her zaman oluyordu, S.S.'ler kafilenin arkasında kurşuna diziyorlardı insanları, sonra bizim arkadaşlar kafilenin başına kadar kimlerin vurulduğunu birbirlerine tekrarlayıp duruyorlardı." D.: "Öğrenmek istediğimiz şey, onu neden bulamadığınız. – Karanlıktı", diyor gene Perrotti. "Belki de yine kaçtı", diyor genç olan. "Öyle ya da böyle onu ilk kaçıştan sonra gördünüz. – Kesin, diyor Perrotti, kesinkes. – Ona ne yaptılar? – Yani işte, dayak yedi... Philippe bunu benden daha iyi anlatır, onunla arkadaş olan kendisi." Ben: "Nasıl oldu da onu kurşuna dizmediler? – Amerikalılar çok yakındaydı, zamanları kalmamıştı. – Bu duruma göre değişir", diyor genç olan. Ben: "Kaçıştan önce gardan birlikte kaçmak üzere anlaşmış mıydınız?" Sessizlik, birbirlerine bakıyorlar. "Anlıyor musunuz, diyor D., ondan sonra konuştuysanız, bu fazladan bir güvence daha var demektir." Hayır, bilmiyorlar, bundan sonrasını anımsayamıyorlar. Kafiledeki bazı hareketleri, gizlenmek için kendilerini hendeklere attıklarında arkadaşlarının bazı hareketlerini anımsıyorlar, her yeri saran Amerikalıları da anımsıyorlar. Ama gerisi yok, artık anımsamıyorlar.

Yeni bir azap dönemi başlıyor. Almanya alevler içinde. O Almanya'nın içinde. Bu aslında tam anlamıyla kesin değil, tam anlamıyla kesin değil: Kurşuna dizilmediyse, kafilede kaldıysa, o zaman Almanya yangınının içinde.

Saat sabahın on bir buçuğu. Telefon alıyor. Yalnızım, ben açıyorum. Morland olarak anılan François Mitterand bu. "Philippe döndü, sekiz gün önce Robert'i görmüş. İyiymiş." Aıklıyorum: "Perrotti'yi gördüm, galiba Robert kaçmış, sonra yakalanmış. Philippe ne biliyor?" François: "Bu doğru, kaçmaya çalışmış, yakalanmış." Ben: "Onu en son ne zaman görmüş?" Sessizlik. François: "Birlikte kaçmışlar, Philippe epeyce uzaktaymış, Almanlar onu görmemişler. Robert yolun kenarındaymış, enselenmiş. Philippe beklemiş, silah sesi duymamış." Sessizlik. "Bundan emin mi? – Emin. – Bu yeterli değil. Ondan sonra bir daha görmemiş mi?" Sessizlik. "Hayır, nk Philippe oradan gitmiş, kaçmış. – Ne zaman oluyor bu? – On nde." François Morland'ın tüm bu hesaplarda en ufak hata yapmadığını biliyorum. "Bundan ne çıkarmalı peki? – Lamı cimi yok, diyor François, geri gelecek." Ben: "Kafiledekileri kurşuna diziyorlar mıymış?" Sessizlik. "Duruma göre değişiyormuş. Matbaaya gelin." "Hayır, yorgunum. Philippe ne düşünüyor?" Sessizlik. "Lamı cimi yok, kırk sekiz saat içinde burada olması gerek." Ben: "Philippe nasıl? – ok yorgun, Robert'in hâlâ dayandığını, onun kendisinden daha iyi durumda olduğunu söylüyor. – Kafilenin ne yöne gittiğine ilişkin bir şey biliyor mu? – Hayır, hiçbir fikri yok." Ben: "Uydurmuyorsunuz, değil mi? – Hayır, matbaaya gelin. – Hayır, gelmeyeceğim. Söyleyin: Ya kırk sekiz saat içinde burada olmazsa? – Size ne yanıt vermemi istiyorsunuz? – Neden o sayıyı söylediniz, kırk sekiz saat dediniz? – nk Philippe'e göre on drdyle yirmi beşi arasında serbest bırakılmış olmalılar. Başka türlüsü olamaz."

Perrotti on ikisinde kaçmış, yirmi dördünde geri geldi. Philippe on üçünde kaçmış, yirmi dördünde geri geldi. On-on iki gün saymak gerek. Robert ya yarın ya da ertesi gün burada olmalı, belki yarın.

26 Nisan Perşembe.

D. doktor çağırdı, ateş sürüyor. Arkadaşım Jeanine Kats'nın annesi Mme. Kats, Robert'in kızkardeşi Marie-Louise ile birlikte Ravensbrück'te toplama kampına hapsedilen kızını beklemek üzere benim evime taşındı. Riby telefon etti, Robert'i sordu. Kendisi katiledeymiş, Perrotti'den önce kaçmış, ondan önce gelmiş.

27 Nisan Cuma.

Hiç. Ne gece ne gündüz. D. *Combat** getiriyor bana. Son dakika haberi, Ruslar Berlin'de bir metro istasyonunu ele geçirmişler. Ama Jukov'un topları seksener metre aralıklarla Berlin'in yıkıntılarının çevresinde ateş etmeyi sürdürüyorlar. Stettin ve Brno alındı. Amerikalılar Tuna üstündeler. Tüm Almanya Amerikalıların ellerinde. Bir ülkeyi işgal etmek zor iş. Ne yapabilirler onu? Mme. Bordes gibi oldum, artık yerimden kalkmıyorum. Alışverişi, yemekleri Mme. Kats yapıyor. O da kalp hastası. Bana Amerikan sütü almış. Gerçekten hasta olsaydım, sanırım Mme. Kats kızım daha az düşünürdü. Kızı sakat, kemik veremi geçirdiğinden bir bacağı kaskatı kalmıştı, Yahudiydi. Merkezde sakatları öldürdüklerini duydum. Yahudilerden yavaş yavaş haber almaya başladık.

* Direniş gazetesi (ç.n.).

Mme. Kats 1945 Nisan'ndan Kasım'a, altı ay bekledi. Kızı Mart 1945'te ölmüştü, ona ölümü 1945 Kasım'ında bildirildi, adın bulunması dokuz ay aldı. Ona Robert L.'den söz etmedim. Kızının eşkalini her yere, merkezlere, tüm sınırlara, tüm ailesine dağıttı, ne olacağı belli olmaz. Elli kutu Amerikan sütü, yirmi kilo şeker, on kilo reçel, kalsiyum, fosfat, alkol, kolonya, pirinç, patates aldı. Mme. Kats aynen şöyle diyor: "Tüm çamaşırlarını yıkadım, yamadım, ütülerdim. Siyah mantosuna astar geçirdim, cep diktim. Her şeyi naftalinleyip büyük bir bavula koymuştum, hepsini havalandırdım, her şey hazır. Ayakkabılarına kalıp takıp çoraplarını iç içe geçirdim. Sanırım hiçbir şey unutmadım." Mme. Kats Tanrı'ya meydan okuyor.

27 Nisan.

Hiçbir şey yok. Kara delik. Hiç ışık görünmüyor. Geçen günleri düşünüyorum, ama Philippe'in silah sesi duymadığı anla kimsenin Robert L.'yi görmediği gar arasında bir uçurum, bir boşluk var. Kalkıyorum. Mme. Kats oğlunun evine gitti. Giyindim, telefonun yanına oturdum. D. geldi. Kendisiyle birlikte lokantada yemek yememi istiyor. Lokanta dolu. İnsanlar savaşın sonundan söz ediyorlar. Aç değilim. Artık hiç acıkmıyorum. Başkalarının yedikleri midemi bulandırıyor. Ölmek istiyorum. Bir ustura darbesiyle dünyanın geri kalanından koparıldım, hatta D.'den bile. Dayanılmaz bir hesap: Bu akşam haber alamazsam, ölmüş demektir. D. bana bakıyor. İsteddiği kadar bana baksın, o ölü. Bunu kendisine söylesem de D. bana inanmaz. *La Pravda*'da şöyle yazıyor: "Almanya için yolun sonu. Berlin'in çevresindeki alevden ve çelikten çember daralıyor." Bitti. Barışta burada olmayacak.

İtalyan partizanları Mussolini'yi Faenza'da yakaladılar. Tüm Kuzey İtalya partizanların elinde. Mussolini yakalandı, başka bir şey bilinmiyor. Thorez gelecekte söz ediyor, çalışmak gerekeceğini söylüyor. Tüm gazeteleri Robert L. için sakladım. Geri gelirse, onunla yemek yiyeceğim. Öncesinde hayır. On yedi Ağustos 1944'te, tek başına, Quai des Arts'da bir taş yığınının üstünde can çekişen on altı yaşındaki küçük askerin Alman annesini düşünüyorum, kadın hâlâ oğlunu bekliyor. Şimdi De Gaulle iktidarda, dört yıl boyunca onurumuzu kurtaran kişi oldu, ama halkı övmekten çekiniyor, onda korkutucu bir yan var, acımasız bir yan. "Burada olduğum sürece, yurdumuz ilerleyecek." De Gaulle artık bir şey beklemiyor, sadece barışı, hâlâ bekleyen sadece biz varız, tüm zamanlarda olduğu gibi, tüm zamanlardaki, dünyanın her yerindeki kadınlar gibi: Erkeklerin savaştan dönmesini bekliyoruz. Biz dünyada ölümlerin yığınlar halinde üst üste yığıldığı taraftayız. Tüm bunlar Avrupa'da olup bitiyor. Yahudileri, milyonlarca kişiyi burada yakıyorlar. Burada onların ardından ağlanıyor. Şaşkına dönmüş Amerika Avrupa'daki devasa fırınların tütüşünü izliyor. Quai des Arts'da, ölümün içinde onca yalnız, on altı yaşındaki oğlundan haber almayı sizlana yakına bekleyecek olan kır saçlı kadını düşünmek zorundayım. Benimkini de belki biri görür, tıpkı benim ötekini, bir hendekte, elleri son kez yardım istemek için kalkmış, gözleri artık görmez halde gördüğüm gibi. O adamın benim için ne ifade ettiğini asla bilemeyecek olan biri, asla tanıyamayacağım biri. Biz Avrupa'ya aidiz, tüm bunlar burada, Avrupa'da olup bitiyor, hepimiz yüzümüzü dünyanın geri kalanına dönmüş, kapana kısılmışız burada. Çevremizde aynı okyanuslar, aynı istilalar, aynı savaşlar. Fırınlarda yakılanların ve Majdanek'te gaz odalarında öldürülenlerin ırkınız, aynı zamanda Nazilerin ırkıdınız. Buchenwald fırınla-

rının, açlığın, Bergen-Belsen toplu mezarlarının eşitleyici bir işlevi var, o mezarlarda bize de yer var, o olağanüstü biçimde birbirine benzeyen iskeletler Avrupalı bir aileye aitler. Bu olaylar ne bir Sunda Adası'nda, ne bir Pasifik ülkesinde gerçekleşmiştir, her şey bizim topraklarımızda, Avrupa'da olmuştur. 1933'ten 1938'e dek Dora'da ölen Alman komünistlerinin dört yüz bin iskeleti de milyonlarca Yahudi'yle ve Tanrı düşüncesiyle birlikte büyük toplu Avrupa mezarındadır, her bir Yahudi'yle birlikte Tanrı düşüncesi de gitmiştir, her bir Yahudi'yle birlikte. Amerikalılar şöyle diyor: "Şu anda, Chicago'daki bir berber olsun ya da Kentucky'deki bir köylü, Almanya'daki toplama kamplarında ne olup bittiğinden haberdar olmayan tek bir Amerikalı yok." Amerikalılar Amerikan savaş makinesinin o hayran ölünası işleyişini bize göstermek istiyorlar, böylelikle başlangıçta oğullarının Avrupa cephesinde savaşmak üzere kendilerinden koparılmalılarının nedenini anlayamayan köylünün ve berberin içini rahatlattıklarını sanıyorlar. Ne zaman ki Mussolini'nin bir kasap çengeline asılıp idam edildiğini öğrenecekler, işte o zaman Amerikalılar durup düşünecekler, allak bullak olacaklar.

28 Nisan.

Barışı bekleyenler hiçbir şey beklemiyorlar. Haber almak için nedenler gittikçe azalıyor. Barış ufukta göründü bile. Dipsiz bir gece gibi, aynı zamanda unutuşun da başlangıcı bu. Kanıtı da işte: Paris gece aydınlatılmış. Saint-Germain-des-Prés Meydanı büyük fenerlerle aydınlatılmış sanki. Les Deux Magots Kahvesi tıklım tıklım. İnsanların taraçaya oturmaları için hava hâlâ çok soğuk. Ama küçük lokantalar da tıklım tıklım. Dışarı çıktım, barış yakın görünüyor. Hızla eve

geri döndüm, ardımda barış beni izliyor. Olası bir geleceğin yakında olduğunu gördüm, bu karmaşadan yabancı bir toprak doğacak ve kimse artık beklemeyecek. Burada bana hiç yer yok, burada değilim, oradayım, başkalarının giremeyeceği, başkalarının bilmediği, yakılıp yıkılan, insanların öldürüldüğü o bölgede, onunla birlikteyim. Elimde tek bir şey kaldı, son bir olasılık, gazetelerde yer olmadığı olasılığı. Aydınlatılmış kentin başka bir anlamı yok: ölümün simgesi, onlarsız yarınların simgesi olmaktan başka. Biz bekleyenler için bu kentte artık güncel hiçbir şey yok. Bizim için o onların görmeyeceği kent. Herkes bunca geciken barışı görmek istiyor. Barış imzalamak için daha ne bekliyorlar? Her yerde bu tümce duyuluyor. Tehlike her geçen gün daha da artıyor. Bugün Hitler'in ölmek üzere olduğunu öğrendik. Bir Alman radyosundan son bir kez seslenen Himmler söyledi bunu, aynı zamanda müttefiklere bir uzlaşma çağrısı yaptı. Berlin yanıyor, onu sadece "otuz intihar taburu" savunuyor ve Berlin'de Hitler kafasına bir kurşun sıkıp intihar edecekti. Hitler ölecekti ama haberler kesin değildi.

28 Nisan.

Tüm dünya bekliyor. Himmler konuşmasında "Hitler'in ölmek üzere olduğunu ve koşulsuz teslim olunduğunun bildirilmesi durumunda yaşamayacağını" söyledi. Bu onun için ölümcül bir sarsıntı olurdu. A.B.D. ve İngiltere ancak S.S.C.B.'nin de kabul etmesi durumunda onların teslim olmasını kabul edecekleri yanıtını verdiler. Himmler teslim olma önerisini San Francisco Konferansı'na gönderdi. Son dakikada, *Combat* teslim olma önerisi için Rusya'nın da fikrinin alınacağını bildirdi. Stalinciler Mussolini'yi müttefiklere bı-

rakmak istemiyorlar. Mussolini, diyor gazeteler, cezasını halkın elinden çekmeli. Farinacci bir halk mahkemesi tarafından yargılanmış, büyükçe bir kalabalığın katılımıyla büyük bir kent meydanında idam edilmişti. San Francisco'da Avrupa için zor saatler, o azınlıkta kaldı. Başkan Stettinius. *Combat*'da şöyle yazıyor: "Büyüklerin sergiledikleri gösteri karşısında, küçük güçler baş kaldırıyor." Daha şimdiden barış sonrasında söz ediliyor.

Çok fazlalar, ölümler gerçekten çok fazla. Yedi milyon Yahudi öldürüldü, hayvanların çektiği arabalarca taşınıp bu iş için hazırlanmış gaz odalarında gaz verildi onlara, bu iş için hazırlanmış fırınlarda yakıldılar. Paris'te hâlâ Yahudilerden söz edilmiyor. Onların yeni doğan çocukları, şahdamarına baskı uygulayarak insan öldürmekte uzmanlaşmış, YAHUDİ ÇOCUKLARINI ÖLDÜRMEKLE GÖREVLİ KADINLAR örgütüne verildi. Gülümseyerek, acısız, diyor onlar. Düzenlenmiş, ussallaştırılmış ölümün Almanya'da keşfedilen bu yeni yüzü insanı kızdırmaktan çok öncelikle şaşkına çeviriyor. Şaşıp kaldık. Hâlâ nasıl Alman olunabilir? Başka yerlerde, başka zamanlarda buna benzer bir şeyler aranıyor. Yok. Kimileri şaşkın, iyileştirilemez durumda kalacaklar. Dünyanın en büyük uygar uluslarından biri, tüm zamanlarda müziğin başkenti, devletin belirlediği, kusursuz bir yöntemle on bir milyon insanı katletti. Tüm dünya Tanrı kulunun komşusuna verdiği ölüm dağına, yığınınına bakıyor. Şu ya da bu Alman edebiyatçının adı geçiyor, olaylardan etkilenip içi karar-mış, bunların üstüne düşünmeye başlamış. Bu Nazi suçu dünya ölçeğinde gerçekleşmeseydi, ortak ölçeğe yayılmasaydı, Belsen toplama kampında, gecenin tekinde, komutan-sız, üniformasız, tanıksız, tek başına, ortak bir ruhla ve işle-rin yoldan çıkmasına neden olmuş sınıf bilincinin ta kendi-siyle ölen adama ihanet edilirdi. Nazi dehşeti ortak bilince

değil de Almanlara mal edilirse, Belsen'deki adam sadece bir bölgeyle kısıtlı kalır. Bu suçtan çıkarılabilecek tek yanıt onu herkesin suçuna dönüştürmektir. Onu paylaşmaktır. Tıpkı eşitlik, kardeşlik düşüncesi gibi. Ona katlanabilmek için, düşüncesine dayanabilmek için, suçu paylaşmaktır.

Hangi gün olduğunu anımsamıyorum, yine bir Nisan günü müydü? Hayır, Mayıs'ın bir günüydü, sabah saat on birde telefon çaldı. Almanya'dan arıyorlardı, François Mitterrand'dı arayan. Günaydın, demedi, handiyse kabaydı, her zamanki gibi dobra dobra konuşuyordu. "Beni iyi dinleyin. Robert hayatta. Sakinleşin. Evet. Dachau'da. Kulağınızı dört açıp dinleyin. Robert çok zayıf, ne kadar zayıf olduğunu hayal bile edemezsiniz. Bunu size söylemem gerek: Her saat işler değişebilir. Üç gün daha yaşayabilir, ama daha fazla değil. D'yle Beauchamp hemen bugün yola çıkmalı, hemen bu sabah Dachau'ya gitmeliler. Onlara şunu söyleyin: Hemen benim ofisime gitsinler, oradakilerin haberi var, Fransız subay üniformaları, pasaportlar, görev emirleri, benzin kartları, kurmay haritaları, izin belgeleri verecekler onlara. Derhal oraya gitsinler. Yapacak başka bir şey yok. Resmi yollarla çok geç kalırlar."

François Morland ve Rodin Peder Riquet'nin heyetinde görevliydi, Dachau'ya gitmişler ve işte orada Robert L.'yi bulmuşlar. Kamptaki ölümlerin ve umutsuz durumdakilerin yerleştirildiği yasak bölgeye girmişler. İşte oradakilerden biri açık seçik bir ad söylemiş: "François". François, ve ardından gözleri yeniden kapanmış. Rodin ve Morland bir saat boyunca Robert L.'yi tanıyamamışlar. Sonunda Rodin onu dışlerinden tanımış. Onu ölümlere yaptıkları gibi bir çarşafa sarıp kampın yasak bölgesinden çıkarmışlar ve kampın hayatta kalanların bulunduğu bölümünde büyük bir barakanın

önüne koymuşlar. Kampta Amerikalı asker yokmuş, bu yüzden bu işi yapabilmişler, onların hepsi tifüs korkusuyla nöbetçi kulübesine sığınmışlar.

Beauchamp ve D. hemen o gün, öğle gibi Paris'ten yola çıktılar. Tarih 12 Mayıs'tı, Barış günü. Beauchamp François Morland'ın albay üniformasını giyiyordu. D. ise Fransız teğmeni kılığındaydı, kimlik belgeleri D. Masse adıyla düzenlenmişti. Bütün gece hiç durmamışlar, ertesi sabah Dachau'ya varmışlar. Saatlerce Robert L.'yi aramışlar, derken bir cesedin yanından geçerken D. adının söylendiğini duymuşlar. Bana kalırsa, onu tanımamışlar, ama Morland onun tanınmaz olduğu konusunda bizi uyarmıştı. Onu almışlar. İşte ancak ondan sonra tanımışlar. Giysilerinin altında üçüncü bir Fransız subayı giysisi taşıyorlarmış. Onu ayakta tutmaları gerekmiş, tek başma duramıyormuş, ama sonunda onu giydirmeyi başarmışlar. S.S. barakalarının önünden geçerken onu selam vermekten alıkoymaları, nöbetçi kulübelerinden geçirmeleri, onu öldürecek aşıları olmasını engellemeleri gerekiyormuş. Çoğu Siyahi olan Amerikalı askerler tifüse karşı gaz maskeleri takıyorlarmış. Asıl korkuncu da buymuş. Emirler öylesine kesinmiş ki, Robert L.'nin durumundan kuşkulananlara görsünler, onu hemen kampın can çekişenler bölümüne koyarlarmış. Bir kez Robert L. dışarı çıkmış, onu "11 légère"* dek yürütmeleri gerekmiş. Bir kez de kendisini arka koltuğa yatırdıklarında, Robert L. bayılmış. İşinin bittiğini sanmışlar ama hayır. Yolculuk çok çetin ve çok uzunmuş. Yarım saatte bir dizanteri yüzünden durmaları gerekiyormuş. Dachau'dan uzaklaştıkları anda, Robert L. konuşmuş. Paris'e canlı olarak varamayacağını söylemiş. Bunun üstüne ölmeden her şeyin söylenmesi için anlatmaya koyulmuş. Robert L. kimseyi, hiçbir ırkı, hiçbir halkı suçlamamış,

* Citroën'in bir modeli (ç.n.).

insanoğlunu suçlamış. Dehşetten can çekişir, sayıklar bir halde çıktığında bile Robert L. kimseyi suçlamama özelliğini korumuş, tabii insanlık tarihinde gelip geçici olan hükümetler dışında. Ölümünden sonra, D.'yle Beauchamp'ın söylediklerini bana anlatmalarını istiyormuş. O akşam Wissembourg tarafından Fransız sınırına varmışlar. D. bana telefon etti: "Fransa'ya vardık. Az önce sınırı geçtik. Yarın öğleye doğru orada oluruz. En kötüsüne kendinizi hazırlayın: Onu tanıyamayacaksınız." Bir subay yemekhanesinde yemek yemişler. Robert durmadan konuşup anlatıyormuş. Yemekhaneye girdiğinde, tüm subaylar kalkıp Robert L.'yi selamlamışlar. Robert L. bunu görmemiş. Böyle şeyleri asla görmezdi zaten. Alman işkencesinden, herkes için bir olan o işkenceden söz ediyormuş. Anlatıyormuş. O akşam ölmeden önce bir alabalık yemek istemiş. Boşaltılmış Wissembourg'da Robert L. için bir alabalık bulmuşlar. Birkaç ısırik almış. Sonra yeniden konuşmaya başlamış. Tanrı sevgisinden söz etmiş. Bir zamanlar Saygıdeğer Peder Riquet'nin birkaç önermesini duymuştu, birden şu kapkaranlık tümceyi söylemeye başlamış: "Bana Hıristiyanların Tanrı sevgisinden söz edildiğinde, Dachau diyeceğim." Sözünü bitirmemiş. O gece Bar-sur-Aube'da uyumuşlar. Robert L. birkaç saat uyumuş. Öğleye doğru Paris'e varmışlar. Saint-Benoit Sokağı'na gelmeden hemen önce, D. bana bir kez daha telefon etmek üzere durmuş. "Size telefon etmemin nedeni durumun hayal ettiğimizden de daha korkunç olduğu konusunda sizi uyarmak istemem. Ama o şimdi mutlu."

Merdivende bastırılmaya çalışılan çığlıklar, bir gürültü patırtı, ayak sesleri duydum. Ardından kapanan kapılar ve çığlıklar. Tamamdı işte. Onlardı, Almanya'dan gelmişlerdi.

Kendimi alıkoyamadım. Kendimi sokağa atıp kaçmak için aşağı indim. Beauchamp'la D. onu koltukaltlarından tu-

tup taşıyorlardı. İlk katın sahanlığında durmuşlardı. Gözlerini kaldırmıştı.

Artık tam olarak bilemiyorum. Herhalde bana bakmış, beni tanımış ve gülmüştür. Hayır, görmek istemiyorum, diye bağırdım. Çekip gittim, merdivenleri yeniden tırmandım. Avaz avaz bağıırıyordum, bunu anımsıyorum. Savaş çığlıklarıyla içimden çıkıyordu. Altı yılı bağıırmadan geçirmiştim. Kendimi komşuların evinde buldum. Bana zorla rom içirdiler, ağzıma boşalttılar. Çığlıklara.

Ne zaman yeniden onun, onun, yani Robert L'nin karşısına geldim, bilmiyorum. Evin her yerinde hıçkırıklar anımsıyorum, kiracıların uzun süre merdivende durduklarını, kapıların açık olduğunu... Bana sonradan kapıcının onu karşılamak için apartman girişini süslediğini, o geçtikten sonra, her şeyi toplayarak ve herkesten kaçarak kendi dairesine çekilip ağladığını söylediler.

Belleğimde, bir an, sesler kesiliyor ve onu görüyorum. Sonsuz bir an. Önümde. Onu tanımıyorum. Bana bakıyor. Gülümsüyor. Kendine bakılmasına izin veriyor. Doğaüstü bir yorgunluk okunuyor gülümsemesinde, o ana dek yaşamının yorgunluğu. Birden, o gülümsemeden onu tanıyıyorum, ama çok uzaktan, bir tünelin ucunda görüyormuşum gibi. Bu bir utanma gülümsemesi. Orada olduğundan, şu kalıntı haline dönüştüğünden ötürü özür diliyor. Ardından gülümseme siliniyor. Yeniden bir yabancıya dönüşüyor. Ama olay ortada, bu yabancı o, Robert L., ta kendisi.

Evi yeniden görmek istemişti, Yürümesine yardım etmiştik, odaları dolaşmıştı. Yanakları kırıyıyor ama ağzından ayrılmıyordu, güldüğü gözlerinden anlaşılıyordu. Mutfığa geçtiğinde, kendisi için hazırlanan tartı görmüştü. Gülümse-

meyi kesti: “Bu ne?” Söyledik. Peki neydi o? Kirazlı, tam mevsimiydi. “Yiyebilir miyim? – Bilmiyoruz, buna doktor karar verecek.” Salona dönmüş, divana uzanmıştı. “Yani yiyemem, öyle mi? – Daha değil. – Neden? – Çünkü Paris’te daha önce toplama kamplarından dönenlere çarçabuk yemek yedirildiğinde sorunlar çıktı.”

Yokluğunda neler olduğuna ilişkin soru sormayı bırakmıştı. Bizi görmeyi bırakmıştı. Yüzü yeniden yoğun ve dilsiz bir acıyla kaplanmıştı çünkü yiyecek ona hâlâ yasaktı, işler toplama kampındaki gibi yürüyordu. Ve kamptaki gibi, buna sessizce boyun eğmişti. Ağladığımızı görmemişti. Kendisine ancak zar zor bakabildiğimizi, zar zor yanıt verebildiğimizi de fark etmemişti.

Doktor geldi. Eli kapı kolunda, solgun mu solgun, birdenbire kalakaldı. Bize bakıp ardından divanın üstündeki bedene baktı. Anlamıyordu. Derken anladı: Bu beden daha ölmemişti, yaşamla ölüm arasında gidip geliyordu ve onu daha fazla yaşatsın diye kendisini, doktoru çağırmıştık. Doktor içeri girdi. Bedene dek ilerledi, beden ona gülümsedi. Bu doktor üç hafta boyunca günde birçok kez gelecek, günün ve gecenin her saatinde. Korkumuzun fazlalaştığı her seferde onu çağırıyorduk, o da geliyordu. Robert L.’yi kurtardı. Kendisi de Robert L.’yi ölümden kurtarmayı kafasına koymuş, bunun için aşırı bir çaba harcıyordu. Başardı.

O uyurken tartı evden çıkardık. Ertesi gün ateşi çıktı, hiçbir yemekten söz etmedi.

Kamptan döner dönmez bir şeyler yeseydi, ya midesi yemeğin ağırlığıyla yırtılır ya da o zayıf bedeninin içinde, tersine, koskocaman olmuş kalbine vururdu onun ağırlığı: Öy-

le hızlı atıyordu ki nabzını sayamıyorduk, gerçekten atmıyormuş da yaşadığı dehşetin etkisiyle titriyormuş gibiydi. Hayır, yediği an ölürdü. Öte yandan, bir süre daha bir şeyler yemezse de ölecekti. İşin zorlu yanı buydu.

Çok kısa zaman içinde ölümle mücadele başladı. Ölümü hoş tutmak, ona ince, düşünceli, davranmak, karşısında ustalıklarla hareket etmek gerekiyordu. Onu dört bir yandan kuşatmıştı. Ama her şeye karşın ona bir şekilde ulaşabiliyordu, pek büyük olmayan bir açıklıktan kendisiyle iletişim kurulabiliyordu ama yaşam öyle ya da böyle onun içindeydi işte, bir kıymık gibi, ama bir kıymık gibi de olsa oradaydı. Ölüm saldırıya geçiyordu. İlk gün ateşi 39,5'a yükseldi. Sonra 40 oldu. Sonra 41. Ölüm zorluyordu. 41: Kalbi bir keman teli gibi titreşiyordu. Hâlâ 41 ama titreşiyordu. Kalp, diye düşünüyorduk, kalp duracak. Hâlâ 41. Ölüm kapıya güm güm vuruyordu ama kalp sağırdı. Olanaksız, kalp duracak. Hayır.

Lapa, demişti doktor, çay kaşığıyla. Günde altı-yedi kez ona lapa yedirdiyorduk. Bir çay kaşığı lapa onun soluğunu kesiyordu, ellerimize sarılıyor, soluk almaya çabılıyor ve yeniden yatağına düşüyordu. Ama yutuyordu. Aynı şekilde günde altı-yedi kez tuvalete çıkmak istiyordu. Onu dizlerinden ve kollarının altından tutup kaldırıyorduk. Olsa olsa otuz yedi-otuz sekiz kilo olsa gerekti: kemikler, deri, karaciğer, bağırsaklar, beyin, akciğer, her şey içinde: bir metre yetmiş sekiz santim boyundaki bir beden otuz sekiz kilo. Kenarına bir yastık yerleştirdiğimiz sıhhi kovaya oturtuyorduk kendisini: İşte orada derinin altında eklemlerin oynadığı apaçık görülüyordu, deri saydamlaşmıştı sanki. (*Faubourg du Temple Sokağı'ndaki, on yedi yaşındaki genç Yahudi kızın dirsek kemikleri kollarının derisini delmişti, kuşkusuz genç olması ve derisinin dayanıksızlığı yüzünden, eklemleri içeride olacaklarına dı-*

şarıya çıkmışlardı, çırpıplak, tertemiz, ne eklemleri ne de içinden belli aralıklarla birer birer tüm cinsel organlarının çıkarıldığı karnı ona acı veriyordu.

Kovaya oturur oturmaz feci, beklenmedik, ölçüsüz sesler çıkararak birden yapıveriyordu. Kalbin kendini yapmaktan alıkoyduğu şeyi, anüs yapamıyor, tutamıyor, içinde ne varsa boşaltıyordu. Ne varsa, yani aşağı yukarı ne varsa, hepsini boşaltıyordu, parmaklar bile tırnakları tutamıyorlar, bırakıveriyorlardı. Kalp ise içindekileri tutmayı sürdürüyordu. Kalp. Sonra baş. Ürkek ama soylu, yalnız baş bu kemik yığınınan yükseliyor, öne çıkıyor, anımsıyor, anlatıyor, tanıyor, yardım istiyordu. Konuşuyordu. Konuşuyordu. Baş vücuda öteki başların tutunduğu gibi boyunla tutunuyordu ama o boyun öyle incelmış –tüm çevresi tek bir elle sarılabiliyordu–, öyle kurumuştı ki, yaşam oradan nasıl geçiyor diye soruyordu insan kendi kendine, bir çay kaşığı lapa oradan ancak zar zor geçiyor, onu tıkıyordu. Başlangıçta, boyun omuzla birlikte dik bir açı oluşturunuyordu. Yukarıda, boyun iskeletin içine giriyor, üstte alt çeneyle üst çeneyi birbirine yapıştırıyor, eklem bağlarının üstüne bir sarmaşık gibi dolanıyordu. Arasından damarların, şahdamarları, sinirler, yutak ve kanın geçişi belli oluyordu: Deri sigara kağıdına dönmüştü. İşte yapış yapış, koyu yeşil, köpüklü bir şey çıkarıyordu kovaya, hiç kimsenin daha önce görmediği bir boktu bu. İşini bitirdikten sonra, onu yeniden yatırıyorduk, bitik oluyordu, gözleri uzun süre yarı kapalı kalıyordu.

On yedi gün boyunca, o bokta bir değişiklik olmadı. Bir insana ait değilmış gibi görünüyordu. Ateşten, zayıflıktan, tırnaksız parmaklardan, S.S.'lerden kalma darbe izlerinden daha çok o ayırıyordu onu bizden. Kendisine altın sarısı lapa, süt bebeklerine verilen lapadan veriyorduk ve bu ondan bataklık çamuru gibi koyu yeşil bir şekilde çıkıyordu. Kapa-

lı duran sıhhi kovanın içinde yüzeyde patlayan kabarcıkların sesi duyuluyordu. Kocaman bir balgamı anımsatıyordu – parlak ve yapışkan. Dışarıya çıktığı anda, oda bir kokuyla doluyordu ki çürümüş bir beden, bir cesedin kokusuna değil de –öte yandan belki de vücudunda hâlâ çürümüş maddeler vardı– daha çok funda toprağı kokusuna, kuru yapraklarınkine, sık orman bitkilerinininkine benziyordu. Aslında, karanlık, yoğun bir kokuydu bu, tıpkı içinden çıktığı ve daha önce hiç görmediğimiz o gecenin yansıması gibi. *(Panjurlara yaslanıyordum, sokak gözümün önünde akıp gidiyordu ve o insanlar odamda ne olup bittiğini bilmediğinden, üstlerindeki bu odada, Alman kamplarından, üstelik canlı olarak dönen bir adamın bulunduğunu söylemek istiyordum onlara.)*

Hiç kuşkusuz yemek bulabilmek için çöpleri karıştırmış, bitkileri yemiş, ama bunlar açıklamaya yetmiyordu. Bilinmedik şey karşısında açıklamalar arıyorduk. Belki de gözümünün önünde kendi karaciğerini, kendi dalağını yiyor, diye düşünüyorduk. Nereden bilebilirdik ki? O karında bilinmedik, acıyla dolu daha neler vardı, nereden bilebilirdik?

On yedi gün boyunca o bokta bir değişiklik olmadı. On yedi gün o bok bildik hiçbir şeye benzemedi. Günde tuvalete çıktığı yedi seferden her birinde, onu koklayıp ne olduğunu anlayamadan ona baktık. On yedi gün boyunca kendisinden çıkanı ondan sakladık, aynı şekilde bacaklarını da, ayaklarını da, vücudunu da sakladık ondan, inanılmaz haldeydi.

Onları görmeye asla alışamadık. Alışamazdı. İnanılmaz olan, onun hâlâ yaşıyor olmasıydı. İnsanlar odaya girdiklerinde ve örtüler altındaki o bedeni gördüklerinde, bakmaya dayanamıyorlar, gözlerini çeviriyorlardı. Çoğu çıkıp gidiyor, bir daha da görünmüyordu. Yaşadığımız dehşeti bir kez olsun fark etmedi. Mutluydu, artık korkmuyordu. Ateş onu alıp götürüyordu. On yedi gün boyunca.

Derken günün birinde ateşi düştü.

On yedi günün sonunda, ölüm yoruldu. Kovanın içi köpürmemeye başladı, sıvılaştı, yeşil kaldı ama daha insansı bir koku aldı, insansı bir koku. Derken günün birinde ateşi düştü, ona on iki litre serum verildi ve bir sabah ateşi düştü. Biri başının, ikisi önkollarının, ikisi kollarının, ikisi ellerinin, ikisi ayaklarının altına olmak üzere yeni yastıklarının üstüne uzandı; çünkü tüm bunlar artık kendi ağırlıklarını taşıyamıyorlardı, bu ağırlığı kuştüyüne gömmek, hareketsiz kılmak gerekiyordu.

Sonra bir kezinde, bir sabah, ateş onun bedenini terk etti. Ateş geri geldi ama yine düştü. Yine geldi, bu kez daha düşüktü ve yeniden düştü. Ve sonra bir sabah "Açım" dedi.

Açlık ateşin yükselmesiyle ortadan kaybolmuştu. Şimdi ateşin düşmesiyle geri gelmişti. Bir gün doktor: "Deneyelim bakalım, ona yemek vermeyi deneyelim, et suyuyla başlayalım, onu kaldırılabirirse, verineyi sürdürün ama onunla birlikte her şeyden verin kendisine, önce azar azar, üçer günlük süreçler halinde, her üç günde bir biraz daha fazla verin", dedi.

Sabah bir et sıkma makinesi bulmak için Saint-Germain-des-Prés'deki tüm lokantaları dolaşıyorum. Saint-Germain Bulvarı'ndaki büyük bir lokantada buluyorum. Onu ödünç veremiyorlar. Bunun toplama kampından gelen ve durumu çok kötü olan bir siyasal tutsak için olduğunu, ölüm kalım meselesi olduğunu söylüyorum. Kadın düşünüp: "Onu size ödünç veremem ama kiralayabilirim, günde bin frank (aynen)." Adımı, adresimi ve teminat olarak biraz para veriyorum. Eti Saint-Benoit lokantası bana maliyet fiyatına satıyor.

Et suyunu kolaylıkla hazmediyordu. Bunun üstüne, üç gün sonra katı besinler yemeye başladı.

Açlığı açlığı çağırdı. Gitgide büyüyor, doyurulamaz bir hal alıyordu.

Ürkütücü boyutlara ulaştı.

Ona sofrı kurmuyorduk. Tabakları doğrudan önüne getirip bırakıyorduk, o da yiyordu. Vücudu çalışıyordu. Yaşamak için ne gerekiyorsa yapıyordu. Yiyordu. Tüm zamanını buna ayırıyordu. Saatlerce yemek bekliyordu. Ne olduğuna bakmadan yalayıp yutuyordu. Sonra yemeği kaldırıyorduk, o zaman yeniden önüne konmasını bekliyordu.

Yemek bitti, açlık yerinde kaldı. Dolayısıyla boşluk da yerindeydi. Dipsiz bir kuyuya atıyor her şeyi, boşaltılmış olanı, zayıf bağırsaklarını dolduruyor. Yaptığı sadece bu. Gizemli bir işleyişe boyun eğiyor, hizmet ediyor, onun gereksinimlerini karşılıyor. Nasıl oluyor da açlığı seçiyor? Gerekli olanın bu olduğunu nasıl anlıyor? Eşi benzeri olmayan bir bilgi bunu anlamasını sağlıyor.

Bir koyun pırzolası yiyor. Sonra kemiğini emiyor, gözleri aşağıda, sadece en ufak et parçası bırakmamaya dikkat ediyor. Sonra bir koyun pırzolası daha alıyor. Sonra bir üçüncüyü. Gözlerini kaldırmaksızın.

Yarı açık bir pencerenin yanında, bir koltukta, etrafında yastıkları, bastonu yanında, loş salonda oturuyor. Pantolonunun içinde bacakları koltuk değnekleri gibi kıpırdanıyorlar. Güneş çıktığında, aradan elleri görünüyor.

Dün, müthiş bir çaba göstererek pantolonunun üstüne, yere düşmüş ekmek kırıntılarını topluyordu. Bugün azıcık dökmüş.

Yerken, kendisini odada yalnız bırakıyoruz. Ona artık yardım etmemiz gerekmiyor. Bir kaşığı, bir çatalı tutabilecek kadar güçlendi. Ama eti biz kesiyoruz. Yemeğin karşısında onu yalnız bırakıyoruz. Yan odalarda konuşmamaya özen gösteriyoruz. Parmak ucunda yürüyoruz. Ona uzaktan bakıyoruz. Vücudu işliyor. Belli bir yemek seçimi yok. Gitgide daha az yemek seçer oluyor. Dipsiz bir kuyu gibi yutuyor. Yemekler yeterince çabuk gelmezse, hıçkıra hıçkıra ağlıyor ve onu anlamadığımızı söylüyor.

Dün öğleden sonra buzdolabından ekmek çalmaya gitti. Çaldı. Ona dikkat etmesini, çok fazla yememesini söylüyoruz. Ağlıyor.

Salon kapısından ona bakıyordum. İçeri girmiyordum. On beş-yirmi gün boyunca, buna da alışmadan onun sabit bir neşeyle yemek yişiini izledim. Beni görmüyordu. Beni unutmuştu.

Toparlanıyor.

Ben de yemeye başlıyorum, uyumaya başlıyorum. Kilo alıyorum. Yaşayacağız. Onun gibi ben de on yedi gün yemek yiyemedim. Onun gibi ben de on yedi gün uyumadım, en azından uyumadığımı sanıyorum. Aslında günde iki-üç saat uyuyorum. Her yerde uykuya dalıyorum. Dehşet içinde uyanıyorum, iğrenç bir şey bu, her seferinde ben uyurken onun öldüğünü düşünüyorum. Hâlâ geceleri ateşim çıkıyor. Ona gelen doktor benim için de kaygılanıyor. İğne yazıyor. İğne kalça kasımda kırılıyor, kaslarım tetanoslu gibi. Hemşire bana artık iğne yapmak istemiyor. Uyku eksikliği görme bozukluklarına neden oluyor. Yürüyebilmek için eşyalara tutunuyorum, yer önümde eğilip bükülüyor, kayıp düşmekten korkuyorum. Ona et suyu vermek için aldığım eti yiyoruz. Kağıt gibi, pamuklu kumaş gibi olmuş. Artık hiç yemek

yapmıyorum, sadece kahve. Onca istediğim ölüme çok yakın hissediyorum kendimi. Umrumda değil, hatta bunu bile, yani umrumda olmadığını bile düşünmüyorum. Kimliğim yer değiştirdi. Ben uyandığında korkan kadını yalnızca. Kendindense onun için isteyen kadın. Kişiliğim bu istekte yatıyor ve bu istek de, Robert L. en kötü durumda olduğu zaman bile, dile getirilemeyecek denli güçlü çünkü Robert L. hâlâ yaşıyor. Küçük erkek kardeşimi ve küçük çocuğumu yitirdiğimde, acıyı da yitirmiştim, acının bir anlamı kalmamıştı, geçmişte canlanıyordu sadece. Burada umut tam, acı umudun içine işlemiş. Kimi zaman ölmediğime şaşıyorum: Gece gündüz canlı ete dondurucu bir hançer saplanıyor da insan gene de yaşamayı sürdürüyor.

Toparlanıyor.

Bize telefonla bildirilmişti. Bir ay boyunca haberi ondan sakladık. Toparlandıktan sonra, Verrières-le-Buisson'da, toplam kampındakiler için bir nekahet merkezinde kaldığımız sırada, kızkardeşi Marie-Louise L.'nin öldüğünü söyledik kendisine. Geceydi. Orada en küçük kızkardeşi ve ben vardık. "Senden sakladığımız bir şeyi söylememiz gerek", dedik. "Marie-Louise'in öldüğünü saklıyorsunuz benden", dedi. Gün doğana dek hep birlikte odada kaldık, ondan söz etmedik, konuşmadık. Kustum. Sanırım hepimiz kustuk. O ise yatağa oturmuş, eli bastonunda, hep aynı sözcükleri yineliyordu: "Yirmi dört yaşında", ağlamıyordu.

Daha da güçlendi. Bir başka gün ona boşanmamız gerektiğini, D.'den bir çocuk istediğimi, bunun çocuğun taşıyacağı adla ilgili olduğunu söyledim. İleride bir gün yeniden birlikte olup olamayacağımızı sordu bana. Hayır dedim, iki yıldır, D.'yle karşılaşalı beri düşüncemin değişmediğini söyledim. D. varolmasaydı bile, yeniden onunla birlikte yaşamam-

yacağımı söyledim. Çekip gitmemin nedenini sormadı, ben de söylemedim.

Bir kezinde, Annecy Gölü'nün üstünde, Saint-Jorioz'da, kamplardan dönenler için bir dinlenme evindeyiz. Yol kenarında bir otel-lokanta bu. Tarih Ağustos 1945. Hiroşima'yı orada öğrendik. Kilosu toparlandı, irileşti. Eski ağırlığını taşıyacak gücü yok. Hâlâ gözümün önünde olan, o koyu renk, tahta, kalın bastonla yürüyor. Bazen insan onun bu bastonla duvarlara, eşyalara, kapılara vurmak istediğini sanıyor ama insanlara değil, hayır, insanlar dışında önüne çıkan her şeye. Annecy Gölü'nün üstünde D. de var. Ücretini bizim ödeyeceğimiz otellere gidecek paramız yok.

Savoie'da kaldığımız süre boyunca onu bizim yanımızda anımsamıyorum, çevresini yabancılar sarmış, hâlâ yalnız, hiçbir düşüncesini söylemiyor. Duygularını saklıyor. Karamsar. Yolun kenarında, bir sabah, bir gazetede şu devasa başlık: Hiroşima.

Sanki vurmak istiyor, yeniden yaşama dönebilmek için kurtulması gereken bir öfkeyle gözü kör olmuş gibi. Hiroşima'dan sonra, sanırım D.'yle konuşuyor, D. onun en yakın arkadaşı, Hiroşima belki de kendi yaşamının dışında gördüğü, dışarıda okuduğu ilk şey.

Bir başka sefer, Savoie'dan önce, Flore Kahvesi'nin taraçasında. Çok güneşli bir hava. Flore'a gitmek istemişti: "Görmek için", demişti. Çocuklar onun hatırını sormaya geliyorlar. İşte o anı anımsıyorum, bağılıyor, bastonuyla yere vuruyor. Camı kıracak diye korkuyorum. Çocuklar gözleri yaşlı ona bakıyorlar, çok üzgünler, tek kelime etmiyorlar, sonra onun oturup uzun süre sessiz kaldığını anımsıyorum.

Sonra üstünden daha da geçti.

Barışın, 1946'nın ilk ilkbaharıydı.

İtalya'da, Livorno'yla La Spezia arasında bir kumsalda.

Kamplardan döneli bir yıl dört ay olmuş. Kızkardeşini, ayrılığımızı aylardır biliyor.

Orada, kumsalda, insanların geliş gidişini izliyor. Kim olduğunu bilmiyorum. Onu Paris'te beklerken onun ölümünün Alman imgesinde ilk ölen şey bakışı, bakış şekliydi. Bazen uzun süre konuşmadan, bakışları yerde duruyor. Hâlâ genç kızkardeşinin ölümüne alışamıyor: Yirmi dört yaşında, kör, ayakları donmuş, veremi son derece ilerlemiş, Ravensbrück'tan Kopenhag'a uçakla götürüldü, oraya vardığı gün öldü, tam da mütareke günüydü. Ondan asla söz etmiyor, adını hiç anmıyor.

Almanya'da yaşadığı şeyler üstüne bir kitap yazdı: *İnsan Soyuy*. Bu kitap yazılıp tamamlandıktan, yayına hazırlandıktan sonra Alman toplama kamplarından bir daha söz etmedi. O sözcükleri hiç anmıyor. Bir daha asla. Kitabın adını da, asla.

O gün Libeccio* vardı.

Yele eşlik eden o ışığın içinde, onun ölümü düşüncesi durdu.

Ginetta'nın yanına uzandım, kumsalın yamacını aşım sazların arasından ilerlemiştik. Soyunmuştuk. Yüzüp serinledik, güneş o serinliği kavuruyor ama henüz ortadan kaldırmıyor. Ten iyi koruyor. Kaburgalarımın altında, bir çukurda, tenimin üstünde, kalbimin attığını görüyorum. Acıktım.

Ötekiler kumsalda kaldılar. Top oynuyorlar. Robert L. dışında. O daha oynamıyor.

* İtalya'da batıdan ya da güneybatıdan esen yellere verilen ad (ç.n.).

Sazların üstünde, Carrara mermer ocaklarının bembeyaz yamaçları görünüyor. Onun üstünde, etrafa beyazlıklar saçan daha yüksek iki dağ var. Öteki tarafta, daha yakında, Monte Marcello görünüyor, tam La Magra'nın ağzının üstünde. Monte Marcello kasabası görünmüyor, sadece tepe, incir ağacı ormanları ve en tepede çamların karanlık kenarları.

Duyuluyor: Gülüyorlar. Özellikle Elio. Ginetta: "Dinle şunu, tıpkı bir çocuk gibi", diyor.

Robert L. gülmüyor. Bir şemsiyenin altına uzanmış. Daha güneşe dayanamıyor. Onların oyun oynayışını izliyor.

Yel sazların arasından geçemiyor ama bize kumsalın seslerini getiriyor. Feci sıcak.

Ginetta yüzücü bonesinin içinden iki dilim limon alıyor, birini bana uzatıyor. Ağzımızı açıp limonu içine sıkıyoruz. Limon boğazımızdan damla damla akıyor, açlığımıza dokunuyor ve ne kadar çok acıktığımızı fark ettiriyor. Ginetta hava bu kadar sıcak olduğunda en yararlı meyvenin limon olduğunu söylüyor. "Carrara Ovası'ndaki limonlara bak, nasıl da kocamanlar, onları güneşten koruyacak kalın kabukları var, portakal gibi sulular ama tatları acı."

Hâlâ top oynayanların sesini duyuyoruz. Robert L.'yi hâlâ duymuyoruz. İşte bu sessizlikte savaş hâlâ sürüyor, kumun, yelin içinden çıkıp geliyor.

Ginetta: "Robert'in geri dönmesini beklerken seni tanımadığıma çok üzülüyorum", diyor. Onu iyi gördüğünü söylüyor ama sanki çabuk yoruluyor, diyor, bunu özellikle o yü-

rürken, yüzerken gözlemlemiş, ne kadar yavaş, nasıl acılıymış. Onu daha önceden tanımadığı için, söylediklerinden emin olamayacağını söylüyor. Ama kamplardan önceki gücüne asla kavuşamayacak olmasından endişeleniyor.

O adı, Robert L.'yi duyar duymaz, ağlıyorum. Daha da ağlıyorum. Yaşamım boyunca ağlayacağım. Ginetta özür dileyip susuyor.

Her gün ondan söz edebileceğimi sanıyor, oysa henüz bunu yapamam. Ama o gün kendisine bunu bir gün yapabileceğimi düşündüğümü söylüyorum. Daha şimdiden o geri dönüş faslına ilişkin bir şeyler yazdığımı. Bu aşka ilişkin bir şeyler söylemeye çalıştığımı. Tam orada, o can çekişirken bu adamı, Robert L.'yi daha iyi tanıdığımı, onu her zaman için başkası, dünyadaki herhangi biri değil de kendisi yapan özellikleri fark ettiğimi, şu ölümlü dünyada sadece Robert L.'ye özgü ve onu kamplarda hayatta tutan, sadece kendisine özgü olmasına karşın herkesin umutsuzluğuyla eşit ağırlıkta olan incelikten, akıldan, aşktan, ekinden, siyasetten ve kolay kolay anlatılamayacak günlerden söz ettiğimi.

Sıcaklık artık iyice dayanılmaz oldu. Yeniden mayolarımızı giydik, kumsalı koşarak kat ettik. Dosdoğru denize gittik. Ginetta açıldı. Ben kıyıda kaldım.

Bir başka sefer, bir başka yıldız. Bir başka yaz. Yelsiz bir başka gün.

Deniz maviydi, üstten bakınca bile öyleydi, dalga yoktu, sadece tatlı mı tatlı bir çalkantı, derin bir uykudaki soluk alıp verme gibi. Ötekiler oynamayı bırakıp havlularının üstüne çömeldiler. O kalktı ve denize doğru ilerledi. Kıyıya doğru yaklaştım. Ona baktım. Kendisine baktığımı gördü. Gözlük-

lerinin ardında gözlerini kırpıştırdı ve bana gülümsedi, alay etmek istercesine hafif hafif başını salladı. Bildiğini biliyordum, her günün her saatinde şunu düşündüğümü biliyordu: "Toplama kampında ölmedi."

II

1

2

Burada adı Pierre Rabier olarak geçen Mösyö X.

Burada anlatılan tüm ayrıntılarıyla gerçek bir öyküdür. Kadını ve burada adı Rabier olarak geçen adamın çocuğunu düşündüğüm-den bunu daha önce yayımlamamıştım, burada da ne olur ne olmaz diye onları gerçek adlarıyla anmıyorum. Şimdi olayların üstünden kırk yıl geçti, yaşlandık bile, durumu öğrenseler bile eskiden, gençken olacağı kadar incinmezler.

İnsan kendine şunu da sorabilir: Neden şimdi bir şekilde öykücüklerle dolu bu metni yayımlıyor? Kuşkusuz korkunçtu, bunları yaşamak insanı dehşete düşürüyordu, o kadar ki insan kendini korkudan ölecek gibi hissediyordu, ama hepsi buydu, asla büyümedi, yazının enginlerine asla uzanmadı. Ne yapalım öyleyse?

Kuşku içinde onu yazdım. Kuşku içinde okumaları için arkadaşlarıma, Hervé Lemasson ve Yann Andréa'ya verdim. Rabier'yi betimleme şeklim, sadece çoğu zaman güvenlik örgütleriyle kısıtlı kalmayıp etikte, felsefede, ahlakta önemli yer tutan ceza işleyişiyle yaşamının aldatıcılığı yüzünden bunun yayımlanması gerektiğini düşündüler.

6 Haziran 1944 sabahı, Fresnes Tutukevi'nin büyük bekleme salonu. Altı gün önce, 1 Haziran'da tutuklanan kocama bir koli getirdim. Alarm verildi. Almanlar bekleme salonunun kapısını kapadılar ve bizi yalnız bıraktılar. On iki kişi kadarız. Aramızda konuşmuyoruz. Filotillaların gürültüsü Paris'in üstünde, feci bir şey. Bana alçak sesle ama açık seçik biçimde söylenen tümceyi işitiyorum: "Bu sabah saat altıda çıkarma yaptılar." Dönüyorum. Genç bir adam bu. Sesimi alçaltıp: "Bu doğru değil. Yalan yanlış haberler yaymayın ortalığa", diyorum. Genç adam: "Bu doğru", diyor. Genç adama inanmıyoruz. Herkes ağlıyor. Alarm kesiliyor. Almanlar bekleme salonunu boşaltıyorlar. Bugün koli vermek yasak. Paris'e -Rennes Sokağı'na- döner dönmez gördüğüm şey şu: Çevremdeki tüm yüzler birbirlerine deli gibi bakıyorlar, gülümsüyorlar. Genç bir adamı durduruyorum, soruyorum: "Doğru mu?" "Doğru", diye yanıtlıyor.

Öteberilerle kolilerinin ne zaman ne olacağı belli değil. Fresnes'e birçok kez boşu boşuna gidiyorum. Bu yüzden Saussaies Sokağı'ndan bir koli izni almaya karar veriyorum. Haberleşme'de sekreter olan bir arkadaşım, tavsiye mektubu alabilmek için, müdürü adına Doktor Kieffer'i (Foch Bulvarı) arama işini üstleniyor. Onu çağırıyorlar. Doktor Kieffer'in sekreteri karşılıyor onu, Saussaies Sokağı'ndaki eski yapının

dördüncü katındaki, 415 E4 bürosuna başvurmasını söylüyor. Tavsiye mektubunun lafı edilmiyor. Günlerce Saussaies Sokağı'nın karşısında bekliyorum. Kuyruk kaldırımın üstünde yüz metre kadar uzuyor. Bekliyoruz, Alman polis merkezine girmeyi değil, oraya girmek için sıranın bize gelmesini. Üç gün. Dört gün. Ancak Koli İzinleri Bürosu'nun sekreteri karşısında Doktor Kieffer'in tavsiye mektubundan söz edebiliyorum. Önce 415 bürosuna gidip M. Hermann adında birini bulmam gerekiyor. Bütün sabahı bekleyerek geçiriyorum: M. Hermann yok. Yandaki bir büronun sekreteri yarın sabah gelmeme izin veren bir pusula veriyor. M. Hermann gene yok ve bütün sabah bekliyorum. Çıkarmanın üstünden sekiz gün geçti, Alman polisinin yüksek mevkilerine korkunun egemen olduğu hissediliyor. Giriş iznim öğle sona eriyor, önceki gün gördüğüm sekreteri arıyorum ama boşuna. Yirmi saat boşuna beklemiş olacağım. Koridordan geçen iri bir adamın yanına yaklaşıyorum ve giriş iznimi akşama kadar uzatıp uzatamayacağını soruyorum. Fişimi göstermemi istiyor. Uzatıyorum. "A şu Dupin Sokağı davası", diyor.

Kocamın adını söylüyor. Kocamı kendisinin tutukladığını anlatıyor bana. İlk sorgulamasını da o yapmış. Bu Mösyö X., burada Pierre Gabier adıyla anılıyor, Gestapo ajanı.

"Akrabası mısınız?"

"Karısıyım."

"Ah, can sıkıcı bir olay bu, bildiğiniz gibi..."

Pierre Rabier'ye hiç soru sormuyorum. Aşırı nazik davranıyor. Giriş iznimi kendisi yeniliyor. Hermann'ın yarın orada olacağını söylüyor.

Ertesi gün koli iznini almak için Hermann'ı görmeye gittiğimde Rabier'yi yine görüyorum. Koridorda bekliyorum, bir kapıdan çıkıyor. Kollarında yarı baygın, çok solgun bir

kadın taşıyor, giysileri sıırıslıklam. Bana gülümsüyor, gözden kayboluyor. Birkaç dakika sonra geri dönüyor, yine gülümüyor.

“Hâlâ bekliyor musunuz?”

Bunun önemi olmadığını söylüyorum. Dupin Sokağı konusunu açıyor yeniden.

“Tam bir kışla... Sonra masanın üstünde, şu plan vardı... Oldukça ciddi bir konu bu.”

Bana birkaç soru soruyor. Kocamın bir Direniş örgütünün parçası olduğunu biliyor muymuşum acaba? Dupin Sokağı'nda oturan o insanları tanıyor muymuşum? Bazılarını sadece biliyorum, bazılarınıysa hiç tanımıyorum, ben kitap yazıyorum, gerisi beni hiç ilgilendirmez, diyorum. Bunu bildiğini, kocamın ona söylediğini söylüyor. Hatta onu tutukladıkları zaman salon masasının üstünde iki romanımı bulmuşlar, gülüyor, onlara da el konmuş. Başka soru sormuyor. En sonunda gerçeği söylüyor, koli izni alamazmışım çünkü koli izinleri kaldırılmış. Ama tutukluların sorgulanması sırasında Alman sorgu memuru aracılığıyla kolileri yerine ulaştırmak olasıymış.

Sorgu memuru Hermann, hani şu üç gündür beklediğim adam. Akşamüstüne doğru geliyor. Rabier'nin bana önerdiği çözümden söz ediyorum kendisine. Kocamı göremeyeceğimi ama kolileri ona iletme işini üstlenebileceğini söylüyor, yarın sabah onları getirebilirmişim. Hermann'ın bürosundan çıkarken, yine Rabier'yle karşılaşıyorum. Gülümsüyor, içime su serpiyor: “Salon masasının üstünde bulunan, Alman yerleşim yerlerini patlatma planına ve iki romana karşın” kocam kurşuna dizilmeyecekmiş. Gülüyor.

Tam bir inziva halinde yaşıyorum. Dışarıyla tek bağlantım: D.'nin her sabah ve her akşam ettiği telefonlar.

Üç hafta geçiyor. Gestapo evimde arama yapmaya gelmi-

yor. Olayların gelişmesine bakarak, artık gelmeyeceğini düşünüyorum. Yeniden çalışmaya başlamayı düşünüyorum. Bana bir iş bulunuyor. Hareketimizin başı François Morland'ın irtibat ajanına ihtiyacı var ve bana haber gönderip Toulouse'a giden Ajan Ferry'nin yerini almamı öneriyor. Kabul ediyorum.

Temmuz'un ilk Pazartesi günü, saat on bir buçukta, Duponceanu'yu (o sırada İsviçre'de M.N.P.G.D.* delegesi) Goudard'la (Tutsaklar Bakanlığı Kabine Başkanı, Henry Fresnay) buluşturmam gerekiyor. Saint-Germain Bulvarı'yla Millet Meclisi'nin Temsilciler Meclisi'nin kesiştiği noktada, Meclis'in arka tarafında buluşmamız gerek. Vaktinde orada oluyorum. Duponceanu'yu buluyorum. Yanına gidiyorum ve Direniş üyelerinin insan içinde takındıkları o rahat ve doğal havayla konuşmaya başlıyoruz. Beş dakika geçmiyor ki birkaç metre uzağında birinin beni çağırdığını duyuyorum: Pierre Rabier bu. Parmaklarını şıklatarak beni çağırıyor. Yüzü ciddi. İşimizin bittiğini düşünüyorum. Duponceanu'ya: "Gestapo bu, yandık", diyorum. Duraksamadan Rabier'ye doğru gidiyorum. Bana selam vermiyor.

"Beni tanıdınız mı?"

"Evet."

"Beni nerede görmüştünüz?"

"Saussaies Sokağı'nda."

Rabier'nin orada oluşu ya bütünüyle rastlantı eseri, ya da bizi tutuklamaya gelmiş. Eğer öyleyse, Alman polisinin "11 légère"i binanın arkasında bekliyordur ve çoktan iş işten geçmiştir.

* Bureau central de renseignements et action: Fransız casusluk örgütü (ç.n.).

Rabier'ye gülümsüyorum. "Sizi gördüğüme çok sevindim, birçok kez Saussaies Sokağı'nın çıkışında sizi görmeyi umdum. Kocamdan hiç haber alamadım..." diyorum. Rabier'nin ciddi havası anında dağılıyor – ama bu içimi rahatlatmıyor. Neşeli, içten davranıyor, görümcemi görmüş, onu anlatıyor, Hermann'ın aldığı koliyi ona vermiş. Kocamı görmemiş ama kolisinin kendisine ulaştırıldığını biliyor. O konuşmadan aklımda kalanlar bunlar. Ama şunu anımsıyorum: Bir yandan, Duponceanu beni gözden yitirmemek – "bağlantıyı yitirmemek" – için olduğu yerde bekliyor. Öte yandan, Godard geliyor ve mucize eseri, yanıma sokulmuyor. Her an Rabier'yi Duponceanu sanacak ve gelip bana elini uzatacak diye korkuyorum, ama yapmıyor. Rabier'yle birlikte önden ve arkadan, beşer metre aralıklarla arkadaşlarım tarafından çevrilmiş halde duruyoruz. Sanki özellikle hazırlanmış ve gerçekten yaşanmış bu gülünç durum kimseyi güldürmüyor. Bugün bile Rabier'nin nasıl olup da çektiğim sıkıntıyı anlamadığına şaşıyorum. Yüzüm yeşil olsa gerek. Takırdamalarını engellemek için dişlerimi sıkıyorum. Rabier bunu görmüyor gibi. On dakika konuşuyoruz. Onu dinlemiyorum, hem de hiç. Görünüşe göre, bu pek umrunda değil. Hissettiğim korkunun içinden, zaman geçtikçe, bir umut filizleniyor, belki de karşımdaki delinin teki. Rabier'nin sonraki tutumu her zaman için bu düşüncenin doğru olabileceğini düşündürüyor bana. Kendisi konuşurken, insanlar geçiyor, yanımızda duruyorlar: Mme. Bigorrie ve oğlu, mahalleden on yıldır görmediğim komşular. Tek sözcük edemiyorum. Kuşkusuz onlara karşı tavır değiştirdiğim için şaşkına dönüp hızla yanımızdan uzaklaşıyorlar. Rabier bana: "Burarlarda amma çok insan tanıyorsunuz" dedi –sonradan da o gün birçok insanla karşılaşmış olmamızdan dem vurup duracak–, sonra yeniden konuşmaya koyuldu. Bana yakında

kocamla ilgili bilgiler alacağını söylediğini duyuyorum. Hemen bu düşüncesini onaylıyorum, sonradan da birçok kez yaptım bunu, kendisini yeniden görebilmek, ondan bir randevu almak için üsteliyorum. Hemen o akşam saat beş buçukta Marigny Bulvarı'nda buluşmayı öneriyor. Ayrılıyoruz. Ağır adımlarla Duponceau'nun yanına gidiyorum, anlamadığımı, binanın arkasında onun bir meslektaşının olması gerektiğini söylüyorum. Endişelerimden arınmış değilim çünkü hiçbir şekilde Rabier'nin beni neden çağırdığını, neden beni onca alıkoyduğunu anlamıyorum. Binanın arkasından kimse gelmiyor. Duponceau'ya, buluşması gereken kişinin, şu üç metre uzaklıktaki, Godard olduğunu söylüyorum. Uzaklaşıyorum, ne olacağını hiç bilmiyorum. Kendim gidip Godard'ı uyarmamakla iyi mi ettim, bilmiyorum. Dosdoğru Gallimard'a gidiyorum. Bir koltuğa çöküyorum. Akşam öğreniyorum: Arkadaşlarım tutuklanmamış.

Rabier'nin orada oluşu tamamen rastlantı eseriymiş. Durmuş çünkü Saussaies Sokağı'na koli getiren genç Fransız kadını tanımış. Sonradan öğrendim, Rabier Fransız entelektüellerine, sanatçılara, yazarlarına hayranmış. Sanat kitapları (*aynen*) satan bir kitapçı açamadığından Gestapo'ya girmiş.

O akşam Rabier'yi görüyorum. Bana verecek haberi yok, ne kocamdan, ne görümcemden. Ama ileride olabilir diyor.

O günden sonra Rabier bana telefon ediyor, önce iki günde bir, ardından her gün. Sonra acilen kendisiyle buluşmamı istiyor. Buluşuyorum. François Morland'ın emirleri kesin: Bu bağlantıyı korumalıyım, tutuklanmış arkadaşlarımızla aramızdaki tek bağ bu. Üstelik, Rabier'nin randevularına gitmezsem, işte o zaman onun gözünde şüpheli durumuna düşerim.

Rabier'yi her gün görüyorum. Beni bazen yemeğe çağırıyor, hep karaborsa mal satan lokantalarda. Çoğu zaman kahvelere gidiyoruz. Tutukladığı insanları anlatıyor bana. Ama şu anki yaşamındansa daha çok hayalini kurduğu yaşamı anlatıyor. Sık sık sanat kitapçısı konusu açılıyor. Her seferinde sözü toparlayıp kocamı anımsatıyorum kendisine. Bunu düşündüğünü söylüyor. François Morland'ın emirlerine karşı, birçok kez onunla ilişkimi kesmek istiyorum ama kendisine önceden haber veriyorum, kıra gideceğimi, yorulduğumu söylüyorum. İnanmıyor. Benim masum olup olmadığını bilmiyor, ne var ki beni bir yerden yakaladığını biliyor. Haklı. Asla kıra gitmiyorum. Hep o karşı konulmaz, Robert L.'den, kocamdan tamamen ayrılacağım korkusu. Onun nerede olduğunu öğrenmek için üsteliyorum. Bu konuyla ilgilendiğini söylüyor bana. Sözde onun yargılanmasına engel olmuş ve kocam şimdi S.T.O. kaçaklarından sayılıyormuş. Ben de onu bir yerden yakalıyorum: Kocamın Almanya'ya gittiğini öğrenirsem, onu görmeye ihtiyacım kalmaz, bunu biliyor. S.T.O.'nun öyküsü yanlış biliniyor, bunu sonradan öğreneceğim. Ama Rabier'nin yalan söylemesinin nedeni benim içimi rahat ettirmek, eminim ki gerçekte elinden gelen şeylerden çok daha fazlasını yapabileceğine inanıyor. Sanırım, beni yanında tutabilmek adına kocamı geri getirebileceğine bile inanıyor. Hâlâ en önemlisi tutsakları ne yapacaklarını bilmediklerinden kocamı kurşuna dizdiklerini bana söylememesi.

Yeniden neredeyse tam bir inziva halindeyim. Talimatlara göre hiçbir koşulda evime gelmemeli ve kim olduğumu öğrenmemeli. Hiç ama hiçbir şey yapmıyorum. Çok zayıflıyorum. Kilom toplama kampı tutsakları kadar. Rabier beni ha bugün tutukladı, ha öbür gün, diye bekliyorum. Her gün

kapıcıma "son kez olarak" Rabier'yle randevumun yerini ve kaçta döneceğimi bildiriyorum. Arkadaşlarımdan sadece birini görüyorum, Masse takmaadlı, bağımsız grubun şefi, *L'Homme Libre* gazetesinin yazı işleri müdürü D.'yi. Oturduğumuz yerlerden çok uzakta buluşuyoruz, sokakta yürüyor ve halka açık bahçelerde dolanıyoruz. Ona Rabier'den öğrendiklerimi anlatıyorum.

Örgütte bir anlaşmazlık oluşuyor.

"Bazıları gecikmeden Rabier'yi indirmekten yana."

"Bazıları da benim acilen Paris'ten ayrılmamı istiyorlar."

D. aracılığıyla François Morland'a yolladığım bir mektupta, polis onu yakalamadan Rabier'yi indirme eylemi için her şeyi yapacağıma onurum üstüne yemin ediyorum, iş ki kocam ve görümcem onun yetki alanından çıksın. Başka bir deyişle Fransa'dan. Çünkü başka birçok tehlikenin arasında bir de bu var: Rabier benim bir Direniş Örgütü'nden olduğumu öğrenirse, Robert L.'nin durumu daha da ciddileşir.

Rabier'yle öykümde iki belirli dönem var.

İlk dönem kendisini Saussaies Sokağı'ndaki bir koridorda görmemle başlıyor, François Morland'a yazdığım mektupla bitiyor. Her günü korkuyla dolu, dayanılmaz, çetin bir dönem bu.

İkinci dönemse François Morland'a yazılan şu mektuptan Rabier'nin tutuklanışma dek sürüyor. Bu dönem de kuşkusuz korkuyla dolu ama buna bazen onun ölümüne karar verilmesinin zevki de karışıyor. Onu kendi alanında, ölümde yakalamanın zevki.

Rabier'nin bana verdiği randevular hep son dakikada belli oluyor, hep beklenmedik yerlerde ve aynı şekilde beklenmedik saatlerde, örneğin altıya yirmi kala, dördü on geçe.

Kimi zaman bana sokakta, kimi zaman da bir kahvede randevu veriyor. Ama sokakta da kahvede de, Rabier her zaman öngörülen saatten çok daha önce geliyor ve her zaman randevu yerinden oldukça uzakta bekliyor. Bir kahvede buluşacak olduğumuzda, örneğin öteki kaldırımında duruyor, kahvenin önünde değil, sokakta buluşacak olduğumuzdaysa, hep belirlenen yerin daha uzağında oluyor. Beklenen kişiyi en iyi görebileceği yerde oluyor hep. Kimi zaman geldiğimde onu görmüyorum, birden arkamda beliriveriyor. Ama çoğunlukla geldiğimde onu görüyorum, buluşacağımız kahvenin yüz metre ilerisinde, bisikleti yanında, bir duvara ya da bir sokak lambasına dayalı, çantası elinde.

Rabier'yle birlikteyken olup bitenleri, Almanya'ya gönderilen kamp tutsakları kafilelerine ilişkin öğrendiğim doğruyanlış şeyleri, Cephe'yle, Paris'teki açlıkla ilgili haberleri her akşam not ediyorum, gerçekten yiyecek hiçbir şey kalmadı, Paris'in beş yıl sırtını dayayıp yaşadığı Normandiya'yla tüm bağlantımız koptu. Robert L. için alıyorum bu notları, geldiğinde okusun diye. Ayrıca her geçen gün, bir kurmay haritasında müttefik birliklerinin Normandiya ve Almanya'daki ilerleyişlerini işaretliyorum. Gazeteleri saklıyorum.

Mantıksal açıdan baktığımızda, Rabier'nin, Gestapo'da neler yaptığını en iyi bilen, kendisi için en tehlikeli, yazar ve direnişçi bir kadın olduğundan en inandırıcı olan kişiden, yani benden Paris'te kurtulmak için elinden geleni ardına koymaması gerekirdi. Yapmadı.

Rabier bana her zaman bilgi verdi, hatta vermediğini düşündüğü zamanlarda bile. Genelde bunlar Saussaies Sokağı koridorlarındaki dedikodular oluyordu. Ama Almanların çok korkmaya başladıklarını, bazılarının kaçtığını, taşıma sorunlarının çok güç çözüldüğünü bu yolla öğrendim.

François Morland da korkmaya başlıyor. D.'yse ilk günden beri korkuyor. M. Leroy için, benim için.

Söylemeyi unuttum: Rabier'yle randevularımız hep açık, birçok çıkışı olan mekanlarda, köşelerdeki kahvelerde, yol kavşaklarında oluyor. Yeğlediği mahalleler VI. bölge, Saint-Lazare, la République, Duroc.

İlk zamanlarda beni kapıma kadar geçirdikten sonra yukarı çıkmak isteyecek diye kaygılanıyordum. Bunu hiç yapmadı. Marigny Bulvarı'nın bahçesindeki ilk buluşmamızdan beri bunu düşündüğünü biliyorum.

Rabier'yi son gördüğümde, "Paris'te olmayan bir arkadaşının stüdyosunda" kendisiyle bir kadeh içmeye çağırdı beni. "Başka sefere", dedim. Kaçtım. Ama o seferin son sefer olduğunu biliyordu. Hemen o akşam Paris'ten ayrılmaya karar vermişti bile. Emin olamadığı şey, beni ne yapacığıydı, bana nasıl bir kötülük yapacaktı, kaçarken beni yanında mı götürecekti, yoksa öldürecek miydi?

Hemen aklıma Renaudes Sokağı'nda, sanırım kendi adına kayıtlı bir stüdyoda ilk kez yakalanışı geliyor, ardından bırakılmıştı, yirmi yıl sonra da aynı sokakta Fransız polisi "intihar etmiş" olan Georges Figon'u buldu. O sokağı bilmiyorum. Adı karanlık, son saklanma yerininki gibi, zifiri.

Son bir kez berbat bir halde gördüm onu, kestane rengi ceketi delik deşikti, düğmeleri kopmuştu. Yüzü yara bere içindeydi. Gömleği yırtılmıştı. Son kahvelerden birinde, Sèvres Sokağı'nda, Duroc'taydı. Bitkindi ama gülümsüyordu, sevecendi, genelde olduğu gibi.

"Elimden kaçırdım onları. Çok kalabalıktilar."

Toparlanıyor: "Güç bir işti, kendilerini savundular, Lu-

xembourg havuzunun çevresinde altı kişiydiler. Gençtiler, benden daha hızlı koştular.”

Kuşkusuz terk edilmiş bir sevgili gibi içi burulmuş, yüzünde hüznünlü bir gülümseme: Yakında gençleri yakalayamayacak kadar yaşlı olacak.

Sanırım, tüm Direniş hareketi boyunca ister istemez ortaya çıkan muhbirlerden işte o gün söz etti bana. Bizim örgütten birinin bizi ele verdiğini ondan öğrendim. Tutuklanan arkadaşımız toplama kampı tehdidi karşısında konuşmuştu. Rabier: “Kolay oldu, yerleri, odaları, büroları, çekmeceleri anlattı bize”, diyordu. Rabier bana onun adını verdi. Ben de D.’ye. D. de örgüte. İşler böyle yürüyordu, birileri cezalandırıyorlar, kendilerini savunuyorlar, birinden kurtuluyorlar, hiçbir zaman da “*yitirecek zamanları olmuyor*”, kurtuluş gününde o arkadaşı indirme kararı verildi. Yer bile seçildi, Verrières’de bir park. Kurtuluş günü geldiğinde bu tasarıdan oybirliğiyle vazgeçeceğiz.

Rabier sıkıntılı çünkü kilo almıyorum. “Buna katlanamıyorum”, diyor. İnsanları tutuklamaya, ölüme yollamaya katlanıyor da buna, kendisi istediğinde benim kilo alamama katlanamıyor. Bana yiyecek getiriyor. Onları kapıcıma veriyorum ya da kanalizasyona atıyorum. Para, hayır, asla kabul etmeyeceğimi söylüyorum kendisine. Bu konuda bağlılığım daha da güçlü.

Kitapçının dışında yapmak istediği şey tablo ve sanat nesneleri uzmanı olabilmekmiş. Başvuru dilekçesinde kendisinin “*Les Débats* gazetesinde sanat eleştirmeni, Roquebrune Şatosu’nda yönetici, P.L.M. şirketinde uzman” olduğunu söylüyor. Şöyle yazıyor: “Şu anda, bilgi dağarımı çok önemli belgeler ve çözümlemelerle geliştirmiş durumdayım, eski ve çağdaş sanatlara olağanüstü derecede tutkunum, gerekli

bilgilere sahip olduğumu ve bana verilecek en ciddi ve en önemli görevleri yerine getirebileceğime inanıyorum”.

Bana ayrıca Jacob Sokağı’nda, Saint-Pères Sokağı’nda randevu veriyor. Lecourbe Sokağı’nda da.

Ne zaman Rabier’yi görmem gerekse, hep öyle oluyor, öldürülecekmişim gibi bir hisse kapılıyorum. Ne işler çevirdiğimi çok iyi bildiğini düşünüyorum. Her seferinde, her gün böyle.

Yakalandılar, tutuklandılar, Fransa’dan uzaklara götürüldüler. Ondan sonra bir daha asla onlardan haber, asla yaşadıklarına ilişkin en ufak işaret alamadık, asla. Beklemeye gerek olmadığı, öldükleri bile söylenmedi. Umudu öldürüp yıllar yılı acının içe yerleşmesine bile izin vermediler. Toplama kamplarındaki siyasal suçlular için de durum aynıydı. Onlar için de önceden bir şey söylemeye gerek duymuyorlardı, onları beklemenin gereksiz olduğunu, bir daha asla göremeyeceğimizi söylemiyorlardı, asla. Ama insan böyle düşününce, başka kim böyle yaptı diye soruveriyor kendine. Kim böyle yaptı? Kim?

Bu kez Sèvres Sokağı’ndayız, Duroc’tan geliyoruz, tam da kocamla görümcemin tutuklandığı Dupin Sokağı’ndan geçiyoruz. Saat öğleden sonra beş. Temmuz oldu bile. Rabier duruyor. Bisikletini sağ eliyle tutuyor, sol elini omzuma koyup yüzünü Dupin Sokağı’na çeviriyor: “Bakın. Bugün birbirimizi tanıyalı tam tamına dört hafta oldu”, diyor.

Yanıt vermiyorum. “Buraya kadar”, diye geçiriyorum içimden.

“Günün birinde, diye sürdürüyor Rabier –biraz durup gülümsüyor–, günün birinde bir Alman kaçağı yakalamakla görevlendirildim. Öncelikle onunla ilişki kurmam, ardından

gittiği yerlerde onu izlemem gerekiyordu. On beş gün boyunca, gün be gün, onu gördüm, her gün uzun saatler boyunca. Arkadaş olduk. Dikkat çekici bir adamdı. Dört haftanın sonunda, iki meslektaşımın onu tutuklamak üzere bizi bekledikleri bir kapının önüne getirdim kendisini. Kırk sekiz saat sonra kurşuna dizildi.”

Rabier şunu da ekledi: “O gün de birbirimizi tanımamızın üstünden tam dört hafta geçmişti.”

Rabier’nin eli hâlâ omzumdaydı. Kurtuluş yazı buz kesmişti.

Korku içinde, insanın başından kan çekilir, görme duyası bozulur. Gözlerimin önünde Sèvres kavşağındaki büyük yapılar sallanıyor, kaldırımlar çöküyor, kararıyor. Artık doğru dürüst duyamıyorum. Tam bir sağırlık da değil bu. Sokağın sesi boğuklaşıyor, denizin tekdüze uğultusuna benziyor. Ama Rabier’nin sesini pekala duyuyorum. Yaşamımda son kez bir sokak görüyorum diye düşünüyorum. Ama sokağı tanımıyorum. Rabier’ye:

“Bana neden bunu anlattınız?” diye soruyorum.

“Çünkü sizden beni izlemenizi rica edeceğim”, diyor Rabier.

Bunu daha başından beri beklediğimi fark etmiştim. Korkunun doğrulanmasının ardından rahatlamanın, huzurun geldiğini anlatmışlardı bana. Bu doğru. Orada, kaldırımın üstünde, yakalandım bile, bundan böyle korku etkeni bile bana ulaşamaz: Rabier, ondan kurtuluyorum. Rabier yeniden sözü alıyor: “Ama sizden istediğim benimle hiç gitmediğiniz bir lokantaya gelmeniz. Sizi oraya davet etmekten büyük mutluluk duyuyorum.”

Yeniden yürümeye koyuluyor. İlk tümceyle ikinci tümce arasında, aşağı yukarı bir buçuk dakika kadar susup ilerledi, o arada Boucicaut parkına geldik. Gene duruyor ve bu kez

bana bakıyor. Sis içinde güldüğünü görüyorum. Acımasız, dehşet verici görüntüsüyle, yersiz bir kahkaha patlatıyor. Baygınlık da var işin içinde, birden her yere yayılıyor, iğrenç. Kuşkusuz karşılaştığı kadınlara, kuşkusuz fahişelere yaptığı bir eşek şakası bu. Eşek şakasını yaptıktan sonra, kadımlar ona yaşamlarını borçlu oluyorlar. Sanırım, işte tam da bu yolla, Saussaies Sokağı'nda geçirdiği yıl boyunca oradan buradan kadın kaldırmış olmalı.

Rabier Alman meslektaşlarından korkardı. Almanlar Almanlardan korkarlardı. Rabier Almanların işgal edilen ülkelerdeki halkları ordularıyla ne denli korkuttuklarını bilmiyordu. Almanlar Hunlar, kurtlar, katiller, özellikle de akıl hastası suçlular gibi korku uyandırıyorlardı. Bunu, bunun nasıl bir korku türü olduğunu nasıl söyleyeceğimi, o dönemi yaşamamış olanlara nasıl anlatacağımı hiç bilemedim.

Davası sırasında Rabier'nin kimliğinin sahte olduğunu, bu adı Nice dolaylarında ölmüş bir adamdan aldığını öğrendim. Aslında kendisinin bir Alman olduğunu.

Rabier o akşam pek neşeli, kendinden hoşnut halde Sèvres-Babylone'da yanımdan ayrıldı.

Onu henüz ölüme mahkum etmemiştim.

Yürüyerek eve döndüm. Sèvres Sokağı'nı iyi anımsıyorum, Saint-Pères Sokağı'ndan önce hafif bir kavis ve ardından Dragon Sokağı, taşıt yolundan yürüyoruz, araba yok.

Birden özgürlük acı geliyor. Umudun tümünden yitimine ve onu izleyen boşluk duygusuna tanık oldum: İnsanlar anımsamıyor, bellek yok. Henüz canlıyken ölmediğime hayıflanıyorum biraz. Ama yürümeyi sürdürüyorum, taşıt yolundan kaldırıma geçiyorum, sonra taşıt yoluna geri dönüyorum, yürüyorum, ayaklarım yürüyor.

Hangi lokanta olduğunu anımsamıyorum – karaborsa mal satan bir lokantaydı, müdavimleri işbirlikçiler, milisler, Gestapo’ydu. Saint-Georges Sokağı’ndaki lokanta da değildi. Beni yemeğe davet ederek, sağlığını belli bir dereceye kadar koruduğuna inanıyor. Beni böylelikle umutsuzluktan koruyor, kendisini koruyucum sanıyor. Hangi erkek bu rolü istemez ki? O istiyor. Belleğimdeki en berbat anılar asıl o yemekler, kapıları kapalı lokantalar, “arkadaşlar” kapıyı çalıyor, masaların üstünde tereyağı, her yemekten taze krema taşıyor, etler sulu, şarap. Aç değilim. Üzülüyor.

Bir gün bana Flore Kahvesi’nde randevu veriyor, her zaman olduğu gibi oraya vardığımda kendisi yok. Ne bulvarda ne de kahvenin içinde. Girişten sonra soldaki ikinci masaya oturuyorum. Rabier’yi kısa zamandır tanıyorum. Hâlâ tam olarak nerede oturduğumu bilmiyor ama Saint-Germain-des-Prés mahallesinde oturduğumu biliyor. O yüzden o gün bana Flore’da randevu vermeyi yeğledi. Flore’da varoluşçular, kahve pek moda.

Ama birkaç günde en az onun kadar sakınlı oldum, onun aynasızına dönüştüm, benim elimden ölecek. Korku bir yandan büyürken şu gerçeği de doğruluyor: O artık benim elimde.

Haber verecek zamanım oldu. İki arkadaşım Flore’un önünde dolaşıyorlar, görevleri başıma gelebilecek tehlikelere karşın etrafı kolaçan etmek. O yüzden biraz sakinim. Ölüm korkusuna alışmaya başlıyorum. Olanaksız görünüyor. Daha doğrusu şöyle diyeyim: Ölüm düşüncesine alışmaya başlıyorum.

Flore’da yaptığı şeyi, bir daha asla yapmayacak. Çantasını masanın üstüne koyuyor. Açıyor. Çantasından bir tabanca çıkarıyor ve tabancayı çantanın üstüne koyuyor. Bu hareket-

leri en ufak açıklama yapmaksızın gerçekleştiriyor. Ardından deri kemeriyle pantolon cebinin arasından bir saat zinciri çıkarıyor, görünüşe göre, altın. Bana: "Bakın, bu kelepçe zinciri, altındandır. Anahtarı da altındandır."

Yeniden çantasını açıyor ve bir çift kelepçe çıkarıp tabancanın yanına koyuyor. Flore'da yapıyor bunu. Bugün büyük gün onun için, orada görülmek, kusursuz polis takımıyla birlikte. Ne yapmaya çalıştığını anlamıyorum. Bir Gestapo ajanıyla aynı masada görülmemi sağlayarak beni utanca boğmak mı derdi? Yoksa sadece aslında işinin bu olduğunu, sadece bu olduğunu, Nazi olmayan her şeyi öldürmek olduğunu mu göstermek istiyor? Çantasından bir fotoğraf paketi çıkarıyor, içinden birini seçiyor, önüme koyuyor.

"Bu fotoğrafa bakın", diyor.

Fotoğrafa bakıyorum. Morland bu. Fotoğraf çok büyük, neredeyse doğal boyutlarda. François Morland da bana bakıyor, gözlerini gözlerime dikmiş, gülümsüyor.

"Bilmiyorum. Kim bu?" diyorum.

Bunu hiç beklemiyordum. Fotoğrafın yanında Rabier'nin elleri. Titriyorlar. Rabier umuttan titriyor çünkü François Morland'ı tanıyacağıma inanıyor.

"Morland – deyip bekliyor. Bu ad sizin için hiçbir şey ifade etmiyor mu?"

"Morland..."

"François Morland, kocanızın da üyesi olduğu örgütün şefi."

Fotoğraflara bakmayı sürdürüyorum.

"Öyle olsaydı, onu tanımam gerekirdi", diyorum.

"Böyle bir zorunluluk yok."

"Başka fotoğrafı var mı?"

Bir tane daha var.

Not ediyorum: çok açık gri bir giysi, saçlar kısacık, papyon kırıvat, bıyık.

"Bu adamı nasıl bulabileceğimi bana söylerseniz, kocanız bu gece serbest kalır, yarın sabah eve döner."

Çok açık gri, bıyık göz alıyor, saçlar kısacık. Kruvaze ceket. Her yerde bulunabilecek bir papyon kırıvat.

Rabier hiç gülmüyor, sürekli titriyor. Ben titremiyorum. İnsan, sadece kendi yaşamı söz konusu olmadığında, ne söylenmesi gerektiğini bilebiliyor. Ne söylenmesi ve ne yapılması gerektiğini biliyorum, kurtuldum. "Onu tanısaydım bile, kendi adıma size bu türden bilgiler vermem iğrenç bir şey olurdu. Nasıl böyle bir şey isteyebiliyorsunuz, anlamıyorum."

Bunu ona söylerken, öteki fotoğrafa bakıyorum.

Sesinin tonu daha az ikna edici: "İki yüz elli bin frank değerinde bir adam bu. Ama neden bu değil. Bu benim için çok önemli."

Morland elimde. Morland için korkuyorum. Kendim için artık korkmuyorum. Morland benim çocuğum oldu. Çocuğum tehlikede, onu korumak adına yaşamımı tehlikeye atıyorum. Ondan ben sorumluyum. Birden, Morland yaşamını tehlikeye atıyor. Rabier sürdürüyor:

"Size söz veriyorum, yemin ediyorum: Kocanız hemen bu gece Fresnes'den ayrılır."

"Onu tanısaydım bile, size söylemezdim."

Sonunda kahvedeki insanlara bakıyorum. Masadaki kelepçeleri ve tabancayı kimse görmemiş gibi.

"Tanımıyor musunuz yani?"

"Aynen, anladığınız üzere onu tanımıyorum."

Rabier fotoğrafları çantasına yerleştiriyor. Hâlâ biraz titriyor, gülmüyor. Bakışlarında neredeyse bir üzüntü okunuyor ama kısa sürüyor, hemencecik silinip gidiyor.

Onu, Robert L.'yi güldürmek için öyküleri de not ediyorum. Altın kelepçelerin anahtarını, altın zincirini not ediyorum. Robert L.'nin kahkahalarını duyuyorum.

Rabier tanışmamızdan önceki süreç içinde yirmi dört kişiyi tutuklamıştı ama elinde çok daha fazla tutuklama müzekkeresi olsun isterdi. Dünya, özellikle de akli başındaki dünya nüfusunun dört katını tutuklamak isterdi. Polislik göreviyle yaşam düzeyinin yükseldiğini düşünüyordu. O zamana dek Yahudileri, paraşütçüleri, üçüncü bölge direnişçilerini tutuklamıştı. François Morland'ı tutuklamak onun yaşamında eşi benzeri bulunmayan bir olay olurdu. Rabier'nin Morland'ın tutuklanmasıyla sanat kitapçısı arasında bir ilişki kurduğundan eminim. Çılgınlığa kapılmış olduğundan, bu ayrıcalıklı tutuklamanın kendisine o türden bir ödül sağlayacağını düşünüyordu. Rabier Almanların bozguna uğradığının farkında değildi. Çünkü Rabier şimdi bir polisen, yarın Paris'te bir sanat kitapçısının müdürü olacağını düşünüyor, bu ancak Almanların zaferiyle gerçekleşebilirdi, çünkü sadece Fransa'ya egemen olacak Fransız-Alman karışımı bir Nazi toplumu onun hizmetlerine saygı gösterebilir, onu kendi içinde tutabilirdi.

Rabier bir gün bana Almanlar bir şekilde Paris'ten çıkmak zorunda kalırlarsa, kaldı ki bu olasılığa kendisi hiç inanmıyordu, gizli görevle Fransa'da kalacağını söylemişti. Sanırım bir lokantadaydık, ana yemeği bekliyorduk, ses tonu laubaliydi.

Elimde kalan parayla üç kilo bit yenikli fasulye ve bir kilo tereyağı aldım, fiyatı gene artmış, kilosu on iki bin frank olmuş. Hayatta kalabilmek için bu harcamayı yaptım.

D'yle her gün görüşüyoruz. Rabier'den söz ediyoruz. Onun söylediklerini anlatıyorum. Asıl o gerizekalılığını nasıl anlatacağımı bir türlü bilemiyorum. Her şeyine bulaşmış. Rabier'nin her şeyi, duyguları, imgelemi ve kendisindeki o iyimserliğin en beteri bundan kaynaklanıyor. Daha ilk bakışta anlaşılıyor. Bu ölüm müteahhidi kadar yalnız birine hiç rastlamamış olabilirim.

Moskova'da Yüksek Sovyet Merkez Komitesi grup fotoğraflarında, bana kalırsa katil üyeler de Rabier'ninkine benzer bir yalnızlık sergiliyorlar, ruhlarını güveler kemirmiş, kolera yalnızlığı bu, daha da kötüsü, her birinin kılıfı farklı, her biri yanındakinden, yarın idam edilmekten korkup tir tir titriyor.

Rabier'nin durumunda onu ötekilerden de daha yalnız kılan bir şey vardı. Sanat kitapçısı dışında, Rabier bir karabasanın sonunu beklemek zorundaydı. Ama bana bundan hiç söz etmedi. Bir ölünün kimliğine bürünmesi, Nice'te ölen o genç adamın kimliğini çalması Rabier'nin yaşamında, önceki yıllarda bir suç işlediğini gösteriyordu, çözülmemiş bir olay olsa gerekti, hâlâ da adaletin gözünde suçlu olmalıydı. Bir takmaadla yaşıyordu. Bir Fransız adıyla. Bu da kendisini tüm ötekilerden daha yalnız bir adam yapıyordu. Rabier'yi dinleyen bir tek ben vardım. Ama Rabier dinlenesi biri değildi. Sesini, Rabier'nin sesini kastediyorum. Üstünde çalışılmış, ayarlanmış, yapmacıklı bir sestti. Onu nitelemek için tınısız denilebilirdi ama bundan çok daha önemli bir şey vardı, daha korkunç bir şey. Ben, bu ses dinlenesi olmadığından dikkatle dinliyordum onu. Zaman zaman sesinde kimi vurgular beliriyordu. Ama nasıl vurgular? En fazla şöyle denebilir: "Bir Alman'm ağzından çıkacak vurgular gibi mi?" Her türlü kimliği kendisi için olanaksız kılan buydu işte, bellek-

ten süzölüp geçen ve sese yayılan o yabancılık. Doğduğu ülkede çocukluğunu geçirmiş ve okul arkadaşları edinmiş hiç kimse öyle konuşmazdı.

Rabier kimseyi tanıımıyordu. İş arkadaşlarıyla bile konuşmuyordu, sanırım ötekiler ondan pek hoşlanmıyorlardı. Rabier sadece yaşamlarını elinde tuttuğu, fırınlara, toplama kamplarına yolladığı kişilerle ya da burada kalıp onları haber almaksızın bekleyen karılarıyla konuşabiliyordu.

Alman kaçağa üç hafta tanınmasının nedeni Rabier'nin üç hafta boyunca biriyle konuşabilmek, kendinden söz edebilmek istemesiydi. Ben onun hatasıydım. Beni istediği zaman tutuklayabilirdi. Benden daha önce hiç rastlamadığı, tükenmek nedir bilmez bir ilgi görmüştü. Kendisinin bu şekilde dinlenilmesi kafasını öyle karıştırmıştı ki önceleri zararsız ama gitgide ciddileşen sakınımsızlıklar yapmıştı, ne var ki en basit mantıkta onu infaza sürükleyecek şeylerdi bunlar.

Gece uyanıyorum, gecenin içinde yokluğun boşluğu uçsuz bucaksız, korkuyla dolu, feci. Derken insan kimsenin hâlâ bir haber alamadığını anımsıyor. Daha sonra haberler gelmeye başlayınca bekleyiş başlayacak.

Rabier yirmi altı yaşında bir kadınla evli. Kendisi kırk bir yaşında. Olsa olsa dört-beş yaşında olan bir çocuğu var. Ailesiyle birlikte Paris'in bir yörekentinde oturuyor. Her gün Paris'e bisikletle geliyor. Zamanını neyle ilgilenerek geçirdiği konusunda karısına ne söylediğini sanırım asla bilemeyeceğim. Kadın onun Gestapo'dan olduğunu bilmiyor. İriyarı, sarışın bir adam, miyop ve altın çerçeveli gözlükler takıyor. Mavi, gülümseyen gözleri var. O gözlerinin ardında, vücudundan taşan sağlık hissediliyor. Çok bakımlı biri. Her gün gömlek değiştiriyor. Her gün ayakkabılarını boyuyor. Terte-miz tırnakları var. Temiz paklığı unutulacak gibi değil, hani

neredeyse manyakmışçasına titiz. Bunu bir ilke haline getirmiş olsa gerek. Bir beyefendi gibi giyiniyor. Bu işte bir beyefendi havası takınmak gerekiyor. İnsanlara vuruyor, kavga ediyor, silahlarla, kanla ve gözyaşlarıyla çalışıyorsa insan işini beyaz eldivenlerle görüyor sanıyor, cerrah elleri var onda.

Almanların bozguna uğradığı ilk günlerde, Rabier gülümseyerek: "Rommel karşı saldırıya geçecek. Bunu öğrendim", diyor.

Bourse tarafında tütün de satan bir kahveden çıkıp yürüyoruz. Hava güzel. Savaşta söz ediyoruz. Üzgün görünmek için sürekli konuşmak gerekiyordu o zamanlar. Konuşuyorum, kaç haftadır Normandiya cephesinde bir ilerleme kaydedilmediğini söylüyorum. Paris aç diyorum. Tereyağının kilosu olmuş otuz bin frank. "Almanya yenilmez", diyor.

Yürüyoruz. Çevresindeki şeylere, boş sokaklara, kaldırımlardaki insanlara dikkatle bakıyor. Bildiriler açık, onların cephesi bugün yarın çökecek, tüm dünya o anı bekliyor, ilk geri çekilmeyi. Paris'e aşkla bakıyor, onu çok iyi tanıyor. Buna benzer sokaklarda insanları tutukladı o. Her sokakta, onların anıları, bağırış çağırışları, hıçkırıkları. Anıları Rabier'yi rahatsız etmiyor. Onlar adına Paris denen bu bahçenin, hayran oldukları, şimdi Yahudilerin çıkarıldığı bu sokakların bahçıvanları. Sadece iyi hareketlerini anımsıyor, hayvan gibi olduğu zamanlarıysa hiç. Tutukladığı insanlardan söz ederken duygulanıyor: Bunu yaparken nasıl üzücü bir zorunluluk içinde olduğunu hepsi anlamış, hiç zorluk çıkarmamışlar, hepsi çok hoş insanlarmış.

"Üzgünsünüz, üzgün olmanıza katlanamam."

"Üzgün değilim."

"Hayır hayır, öylesiniz, sadece bir şey söylemiyorsunuz."

"Ben kocamı görmek istiyorum."

“Fresnes’de tanıdığım birinden haber alınabilir, onun hangi kafileye katılacağını size söyleyebilir. Ama ona para vermek gerek.”

Paramın olmadığını ama mücevherlerimin, çok güzel bir sarı yakut taşı olan, altın bir yüzüğümün olduğunu söylüyorum. Şansımızı deneyebiliriz diyor. Ertesi gün yüzüğü yanımda getirip ona teslim ediyorum. Ondan sonraki gün Rabier yüzüğü söz konusu kişiye ilettiğini söylüyor. Sonra bu konuyu bir daha açmıyor. Günler geçiyor. Yüzük ne oldu diye soruyorum ona. Yeniden o kişiyi görmeye çalıştığını ama başaramadığını, onun herhalde artık Fresnes’de çalışmadığını, Almanya’ya geri döndüğünü söylüyor. Yüzüğü de yanında mı götürdü diye sormuyorum.

Her zaman inandığım şey şu ki Rabier o yüzüğü asla ona vermedi, kendi aldı, beni yanında tutabilmek, kocamın hâlâ orada olduğuna, her zaman kendisinin ona ulaşmayı deneyebileceğine inandırmak için Fresnes’deki kadın hikayesini uydurdu. Yalanı açığa çıkmasın diye yüzüğü bana geri vermiyordu.

O pek güzel, son derece güzel çantasını yanından hiç ayırmıyor. Her zaman için bunun, tutukladığı kişilerden birinden ya da boş bir dairede arama yaparken elde ettiği bir “ganime” olduğunu düşündüm. Çantasının içinde kelepçelerle tabancadan başka bir şey yoktu. Asla kağıt taşımazdı. Sadece bir kez, Flore’da, Morland’ın fotoğraflarını getirmişti.

Üstünde, ceketinin iç ceplerinde, çantasındakinden daha düşük kalibreli iki tabanca daha taşıyor. Savunma avukatı F.’ye göre, gene ceketinin bu iş için dikilmiş iç ceplerinde, zaman zaman bu ikisinin dışında iki tane daha taşıdığı oluyor.

Bu kadar tabanca taşınması mahkemede Rabier’nin lehine kullanıldı.

“Şu aptala bakın, üstünde altı tabanca taşımış”, diyor avukatı F.

Sanık bölmesinde Rabier yalnız. Dikkatle dinliyor. Orada söylenen her şey kendisiyle ilgili. Altı tabanca taşıdığını yalanlamıyor. Kendisinden söz ediliyor, yaşamında en çok istediği şeye kavuştu sonunda. Rabier’den söz ediliyor, ona sorular soruluyor, o da yanıt veriyor. Kendi bile neden altı tabanca, altın kelepçeler, altın bir zincir ve bir anahtar taşıdığını bilmiyor. Kendisine bunun nedeni açıklanmıyor.

Sanık bölmesinde yalnız. Endişeli değil, doğaüstü olarak nitelendirilebilecek bir yüreklilik sergiliyor, o kadar ki kendisini bekleyen ölüme kayıtsız sanki. Bize dostça bakıyor. D., o ve ben buradaki insanlar arasında en az konuşanlarız. Bizim için şöyle diyecek: “Dürüst düşmanlardı onlar.”

Fresnes’e gidiyorum. Her sabah bilgi alabilmek için Fresnes’e gelenlerimizin sayısı artıyor. Fresnes Tutukevi’nin devasa kapısının önünde bekliyoruz. Oradan çıkan herkese sorular soruyoruz, Almanlara da, Fransız ev kadınlarına da. Yanıt hep aynı: “Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyoruz.”

Yahudilerle kamp tutsaklarının götürüldüğü demiryolu hattı boyunca, insanlar kimi zaman üstlerinde adlar, yanında o adların gönderilmesi gereken adresler ve katile numaraları yazan küçük kağıt parçaları buluyorlar. Bu kağıtların çoğu gereken yerlere ulaştırılıyor. Kimi zaman nota bir-iki şey daha eklenip kağıdın, Fransa’nın, Almanya’nın ya da Silezya’nın neresinde bulunduğu yazılıyor. Bunu da, yük vagonlarından atılan o kağıtları da beklemeye başlıyoruz. Olur a.

Normandiya'daki Alman savunması çöküyor. Tutsaklarını ne yapacaklarını öğrenmeye çalışıyoruz: Acaba siyasal tutukluları aceleyle Almanya'ya mı götürecekler, yoksa gitmeden önce onları kurşuna mı dizecekler? Birkaç günden beri tutukevinden başlarında silahlı askerler olan adamlarla dolu otobüsler çıkıyor. Bazen bağırarak bilgi veriyorlar. Bir sabah, o otobüslerden birinin sahanlığında, Robert L.'yi görüyorum. Koşup nereye gittiklerini soruyorum. Robert L. bağırıyor. "Compiègne" dedi gibi geliyor bana. Kendimden geçip düşünüyorum. İnsanlar yanıma geliyorlar. "Compiègne" sözcüğünü duyduklarını söylüyorlar. Compiègne tren katarının düzöldüğü istasyon, oradan da kamplara gidiliyor. Kızkardeşi daha önceden gitmiş olsa gerek. Şimdi öldürülme şansı daha düşük diye düşünüyorum, en azından daha hâlâ trenlerle yolculuk yapıyorken. Yanıldığımı, Robert L.'nin on sekiz Ağustos'ta ağır suçlular kafilesinde Almanya'ya gittiğini sonradan öğreneceğim, büyük olasılıkla Morland söyledi bunu bana, çok iyi anımsamıyorum.

Onun akşamında D.'ye Rabier'yi kaçmasına fırsat vermeden Örgüt'e teslim etmeye karar verdiğimi söylüyorum.

Yapılacak ilk iş bazı örgüt üyelerinin Rabier'nin kimliğini saptamaları. Zaman birden daralıyor. Ölmekten korkuyorum. Herkes ölmekten korkuyor. Bu feci bir korku. Almanları tanımıyoruz. Almanların katil olduklarından eminiz. Rabier'nin beni öldürebileceğini biliyorum, bir çocuk bile bilebilir bunu. Bu her gün doğrulanıyor. Şimdiden beni her gün arıyor, çoğu zaman da kendisinin sözleriyle, uzun süredir "beni göremediğinden" yakınıyor. Herhalde dosyaları kaldırıyorlar diye düşünüyorum. Derken bir gün beni yine görüyor. Beni yemeğe çağırıyor. Olur diyorum. Her zaman olduğu gibi beni yarım saat sonra arayıp yeri ve saati söylüyor. D.

bana planı anımsatıyor. Daha güvenli olsun diye onu görme-ye iki kişi geleceklerini söylüyor.

Saint-Georges Sokağı'nda, Saint-Lazare Garı'nın yakınında, neredeyse sadece Gestapo ajanlarının uğrak yeri olan bir lokanta bu. Gelen haberler yüzünden, Rabier kuşkusuz kendisinininkilerden uzaklaşmaktan korkmuş.

Rabier her zamanki gibi beni lokantanın dışında, Saint-Georges Sokağı'yla Notre-Dame-de-Lorette Sokağı'nın kesiştiği köşede bekliyor.

İçerisi çok kalabalık. Mekan epey karanlık, biri sokağa bakan, eşit yükseklikteki iki bölmeden oluşuyor. İki bölme kadife kaplı, uzun bir sırayla ayrılıyor. Rabier'yle birlikte dipteki masaya, sokağa bakan bölmeye oturuyoruz.

Ancak yanına oturduğumda gözlerimi kaldırıyorum. Arkadaşlarım henüz gelmemişler. İçerisi neredeyse tamamen dolu. Hemen herkesin kollarının altında çantaları var. Rabier herkese selam veriyor. İnsanlar ona zorla karşılık veriyorlar. Demek ki haklıymışım, burada bile, onunkiler arasında bile, yalnız.

Yeniden gözlerimi indiriyorum – kurşun ağırlığındaki gözkapaklarım bakışımı gizliyor, koruyor. Utanç içindeyim ve korkuyorum. Durumu özetleyeyim: Burada Alman polisi için çalışmayan tek kişi benim. Öldürülmekten korkuyorum, yaşamaktan utanç duyuyorum. Bunları ayırt edemiyorum artık. Her gün biraz daha zayıflamama yol açan şey, korku ve açlığında dışında utanç. Robert L. için duyduğum korku savaş korkusuyla kısıtlı. Kampları henüz bilmiyoruz. Ağustos 1944'teyiz. Ancak ilkbaharda öğrenebileceğiz. Almanya istila ettiği toprakları yitirdi ama kendi toprağına hâlâ dokunulmadı. Nazilerin zalimlikleri henüz keşfedilmedi. Tutsak-

lar, kamp tutsakları için endişemiz kendini gösteren gerçek-
dışı çözümler. 1933'ten beri Almanya'da dönenleri hâlâ bilmi-
yoruz. İnsanlığın ilk zamanlarındayız, bakir, el değmemiş
duruyor, birkaç ay daha. İnsanoğlu üstüne henüz hiçbir şey
ortaya çıkarılmamış. Hiçbir şekilde aydınlığı karartmayan
temel duyguların esiriyim. Pierre Rabier Gestapo'nun yanın-
da olmaktan utanç duyuyorum ama ayrıca bu Yahudi avcısı
Gestapo'ya yalan söylemek zorunda kalmaktan da utanıyo-
rum. Bu utanç belki de onun elinden öldürölme utancı kadar
büyük.

Haberler onlar adına kötü. Montgomery gece Arromanc-
hes Cephesi'ni deldi. Normandiya Cephesi'nin Genel Karar-
gahı acilen Rommel'i çağırdı.

Yan masada, görünüşe göre, Rabier'nin uzaktan tanıdığı
bir çift var. Savaşta konuşmaya başlıyorlar. Yeniden gözle-
rimi indiriyorum ya da sokağa bakıyorum. Çok büyük bir
tehlike altında olduğum düşüncesindeyken –bunu hissediy-
yorum– onlara bakmam olanaksız. Birden burada insanların
gözlerinden, bakışlarından, gülüşlerinden, masadaki halle-
rinden her şeyin belli olduğu düşüncesine kapılıyorum, in-
sanların görünmeye çalıştıkları kadar doğal bir şekilde ger-
çekleşiyor bu. Yan masadaki kadın Rabier'yle bana dönüp:
"Görüyor musunuz daha şimdiden başladılar, dün gece gel-
diler. Kapıyı zorladılar. Kim o diye sormadık, ışıkları yakma-
dık."

Dün gece bu insanların evine Direniş üyelerinin geldiğini
anlıyorum. Kapıları çelikmiş, içeri girememişler. Rabier gü-
lümsedi, bana döndü, alçak sesi: "Kadın korkmuş", dedi.

Şarap ısmarladı. Hâlâ gelmediler. Şarap her şeyi değiştiri-
yor. Korku zayıflıyor.

"Ya sizin kapınız?" diye soruyorum ona.

“Benimki elik değil, ben korkmuyorum, siz de bunu iyi biliyorsunuz.”

Ona ilk kez kendisini yeniden gördüğümde, Gestapo koridorlarında kollarında taşıdığı baygın kadından söz ediyorum. Orada banyo işkencesi yapıldığını bildiğimi söylüyorum. Saf bir çocuk karşısındaymış gibi gülüyor. Bunun hiç ama hiç önemli bir şey olmadığını, her şeyin tatsız bir şekilde çok abartıldığını söylüyor. Ona bakıyorum. Şimdiden önemini yitirdi. Artık bir hiç. Biri değil o, sadece Alman polisinin bir ajanı. Birden kötü bir dil ödevi gibi maskaraca, aptalca bir trajediye kapılıyor, benzer niteliklerdeki, değersiz, gerçekdışı bir ölüm düşüncesinin kışkacına girmiş, ona boyun eğmiş bile. D. bana onu önümüzdeki günlerde indirmeyi deneyeceklerini söyledi. Yer şimdiden seçilmiş. Paris’i terk etmeden harekete geçmek gerek.

D.’nin bu lokantaya girmesi düşünülemez. Öylesine yakışıklı, öylesine genç, içeri girdikleri anda Alman polisi onları tanır. Rahat hareket de edemezler diye düşünüyorum. Haftalardır Rabier’yle birlikteyken yaşadığım korkuyu, korkuya kafa tutmamanın korkusunu –aslında bu açıdan insanı koruyan da bu–, o korkuyu, onlar tanımıyorlar. Onlar masum. Rabier’yle benim yanımda masumlar, ölümle hiçbir ilişkileri yok onların.

Rabier’ye: “Haberler sizin için iyi değil”, diyorum.

Bana şarap koyuyor, biraz daha, biraz daha. Daha önce hiç böyle yapmazdı, ben de daha önce hiç böyle içmezdim: Şarabı kafaya diktğim gibi yutuyorum. “Haberler benim için iyi”, diyorum.

Gülüyorum. Şaraptan oluyor bu. Kesin, şaraptan. Daha fazla içmekten artık kendimi alamıyorum. Bana bakıyor. Bu bakışla ölüyor olsa gerek. Daha şimdiden herkesten ayrılmış,

başının çevresinde bir hale var, daha şimdiden sanık bölmesinde nasıl olacaksa öyle, artık başka türlü olamıyor: bir kahraman.

“Bir gün, diyor Pierre Rabier, Yahudileri tutuklamak zorundaydım, daireye girdik, içeride kimse yoktu. Yemek odasındaki masanın üstünde renkli kalemler ve bir çocuk resmi vardı. İnsanların gelmesini beklemeden çıktım gittim.” Önceden bilebilseydi, tutuklanacağını konusunda beni uyaracağını söyleyecek kadar ileri gitti. Yani: beni tutuklama görevi başkasına verilirse. İşte aynen böyle, insan acısına saltık bir umursamazlık duyuyor ama kendine bazı şeyleri yapamamanın ayrıcalığını armağan ediyor, küçük Yahudi’yle ben, onlara yaşamımızı borçluyuz.

Ona bakmayı sürdürüyorum, şarapla gittikçe daha çok alışıyorum ona. Almanya’dan söz ediyor. Onun inancını paylaşamam. Özellikle ötekilerin, yenik düşmüş Fransızların bunu anlayamayacağını söylüyor.

“Bitti, bitti. Üç gün sonra Montgomery Paris’te olacak”, diyorum.

“Anlamıyorsunuz. Bu olanaksız. Bizim gücümüz alt edilemez. Sadece Almanlar anlayabilir bunu.”

Tanrılar öyle istedi diye ölecek. Gazeteler böyle yazacak. Bense şöyle diyorum: Üç gece içinde ölecek. Çok iyi anımsıyorum: Yeni gömleğine baktım. Kestane rengi takım elbisesini giymişti. Gömleği geniş yakalıydı, elbisesine uyuyordu. Bu yeni gömleğin ölüme mahkum olan birine düşmesi yazık diye düşündüm. Bir kez daha, tüm gücümle ona bakıp tüm gücümle düşündüm: “Sana bu öğleden sonra ayakkabı alamayacaksın diyorum çünkü gereği olmayacak.” Duymuyor. Düşünceleri duymaktan aciz olduğunu, her şeyden aciz olduğunu, kendisine kala kala ölmek kaldığını düşünüyorum.

Beni böyle içmeye zorlamasının nedeninin, daha şimdi-
den bozgunun umutsuzluğuna kapılması olduğunu düşün-
üyorum, bunu kendisinin bilmemesi tuhaf. Beni bir otele
sürükleyebilmek için bana içirdiğini sanıyor. Ama bilmediği
bir şey var ki, o da o otelde benimle ne yapacağı, bana sahip
mi olacak, yoksa beni öldürecek mi? "Ah ah, ne korkunç bir
şey bu, daha da zayıflamışsınız. Buna *katlanamıyorum*."

O sabah çok açık biçimde Yahudileri tutuklayıp onları fı-
rınlara yollayan adamın kendisine sunduğum, -bunun söz
konusu olduğu anda- zayıf ve acılı kadın görüntüsüne kat-
lanamadığını hissettim yeniden. Sonradan sık sık, bilseydi,
kocamı tutuklamayacağını söyleyecek. Her gün yazgımın ne
olacağına karar veriyordu ve her gün şöyle diyordu, bilsey-
miş, yazgım başka türlü olurmuş. Önce ya da sonra, ister bil-
sin ister bilmesin, yazgım onun ellerindeydi. Bu güç polisle-
re verilmiştir. Ama genelde polisler kurbanlarından kopar, o
ise beni tanıdıkça gücünün farkına varıyor, en karanlık hare-
ketlerini gerçekleştirme, kendi içindeki gizli kalmış yönleri
keşfetme fırsatı yakalıyordu.

Birden lokantaya egemen olan şeyin büyük bir korku ol-
duğunu fark ettim. Kendi korkum geçtiğinde o korkuyu gör-
düm. Orada bulunan kırk-elli kişi önümüzdeki birkaç gün
içinde ölebilirlerdi. İçerisi bir kasap dükkanı gibi görünmeye
başlamıştı bile.

Şarabı anımsıyorum, tazeydi. Kırmızı. Onun içmediğini
anımsıyorum.

"Siz ne Almanya'yı, ne de Hitler'i tanıyorsunuz. Hitler as-
keri bir dehadır. Sağlam kaynaklardan öğrendiğime göre iki
gün içinde büyük takviye birlikleri Almanya'ya varacak. Sı-
nırı geçmişlerdir bile. İngilizlerin ilerleyişi durdurulacak."

"Ben buna inanmıyorum. Hitler askeri bir deha değil."

Ekliyorum: "Ben de bazı bilgiler aldım. Göreceksiniz."

Kadın beni gösterip soruyor: "Neler diyor bu kadın?"

Rabier ona doğru dönüyor. Birden soğuk, mesafeli bir tavır takınıyor.

"Savaş üstüne bizden farklı düşünüyor", diyor Rabier.

Kadın ne Rabier'nin dediği şeyi, ne de neden birdenbire öylesi sert bir tonda konuştuğunu anlamıyor.

Sokakta bisikletlerini bıraktıklarını görüyorum. Bu D. İkinci kişi olarak genç bir kız seçmişler. Gözlerimi indiriyorum. Rabier onlara bakıyor, ardından gözlerini çeviriyor, hiçbir şeyin farkında değil. Kız olsa olsa on sekiz yaşında. Arkadaşım. Onları ateş üstünde yürürken izlesem bu kadar heyecanlanmazdım. Lokantaya giriyorlar. Bir masa arıyorlar. Çok az boş masa var. Masa bulamayacağız' diye endişelenmeye başlamış olsalar gerek. Onlara bakmaksızın görüyorum. İçi-yorum. İşte, bir masa buldular. Bizimkinden iki masa uzakta, bizimkinin karşısında. Biraz daha uzakta bir başka masanın da olduğunu fark ediyorum, ona oturmadılar, en yakındakini seçtiler. Belki de kendilerini rollerine kaptırdılar bile, çocukların sakınımsızlığı ve canlılığıyla hareket ediyorlar. Yüzlerini süzüyorum, gözlerinden neşe okunuyor. Onlar da benim gözlerimde görüyorlar bunu.

Rabier konuşuyor: "Dün, biliyor musunuz, Invalides tarafında, yirmi yaşında bir delikanlıyı tutukladım. Delikanlının annesi oradaydı. Korkunçtu. Annesinin önünde o delikanlıyı tutukladık."

Masalarına bir garson geliyor, mönüyü okuyorlar. Yi-yorum, ne yediğimi şimdi anımsamıyorum. Rabier devam ediyor: "Korkunçtu. Avaz avaz bağırıyordu o kadın. Oğlunun iyi bir çocuk olduğunu, bunu kendisinin, yani annesinin çok iyi bildiğini, ona inanmamız gerektiğini söylüyordu. Ama

öteki, çocuk hiçbir şey söylemiyordu.”

Lokantaya bir kemancı geldi. Her şey daha kolay olacak. Konuşmayı sürdürüyorum:

“Çocuk bir şey demiyor muydu?”

“Hiçbir şey. Çok tuhaftı. Çok sakindi. Bizimle birlikte gelmeden önce annesini yatıştırmaya çalışıyordu. Ah ah! Anne-sindense bize daha yakındı, çok tuhaftı.”

Kemancıyı çağırıyorlar. Bekliyorum, Rabier’ye yanıt vermiyorum. İşte: Bildiğim bir ezgi, birlikte söyledik. Deli gibi gülmeye başlıyorum, kendimi tutamıyorum. Rabier anlamaksızın bana bakıyor:

“Neyiniz var?”

“İşte bu savaşın sonu. Bu kadar, bitti, Almanya’nın sonu geldi. Bu çok zevkli.”

Bana yine kibarca gülümsüyor ve bana unutulmaz bir şey söylüyor. Aynı zamanda eğer insan Nazi’yse hoş bir şey:

“Bunu umduğunuzu anlıyorum. Gerçekten anlıyorum bunu. Ama olanaksız.”

“Almanya kaybetti, iş bitti.”

Gülüyorum, kendimi tutamıyorum. Onlar da orada gülüyorlar. Kemancı neşeyle çalmaya koyuluyor. Rabier: “Neşeniz yerinde, her şeye karşın bu bana keyif veriyor”, diyor.

“O delikanlıyı sondan bir gün önce rahat bıraksaydınız keşke, ne olurdu sanki? Kendinize savaşın daha bitmediğini kanıtlamak için onu öldürdünüz, öyle değil mi?”

D.’yle benim önceden bildiğimiz şey işte:

“Öyle değil. Savaş benim gibi insanlar için bitmeyecek. Ölene dek Almanya’ya hizmet edeceğim. Ama bilmek istediğiniz buysa, Fransa’dan ayrılmayacağım.”

“Fransa’da kalamayacaksınız.”

Daha önce hiç bu şekilde konuşmamıştım. Bir şekilde kim

olduğumu ona itiraf ediyorum. O ise duymak istemiyor.

"Almanya kaybedemez, siz de içten içe biliyorsunuz bunu. İki gün içinde, bir sürprizle karşılaşacaksınız."

"Hayır, iş bitti. İki ya da üç gün, bilemediniz dört gün içinde, Paris özgür olacak."

Yandaki kadın kemana karşın söylediğimiz her şeyi duyuyor. Bende korkudan eser kalmadı. Şaraptan kuşkusuz. Kadının bağıırıyor:

"Ne demeye çalışıyor o?"

"Kocasını tutukladık", diyor Rabier.

"A demek öyle..."

"Öyle, diyor Rabier, o bir Fransız."

O insanlardan çoğu arkadaşlarıma, onların mekanında birdenbire ortaya çıkıveren iki aşığa bakıyor. Görünüşe göre, kim olduklarını anlamaya çalışmıyorlar. Gülümsüyorlar, rahatlıyorlar: Demek ölüm o kadar da yakında değil.

Kemancı dalgın aşıkların önünde parçayı bir kez daha çalıyor. Sadece onlarla benim korkmadığımızı fark ediyorum. Kemancının çaldığı parçalar yenice. Alman işgalinden sonra yapılmış parçalar. Şimdiden onların yüreklerine dokunuyorlar. Zamanları geçmiş. Geçmişe aitler artık. Rabier'ye:

"Çelik kapılar etkili oluyor mu?" diye soruyorum.

"Pahalılar –yine gülümsüyor– ama etkililer."

Gestapo'nun karısı hayranlıkla bana bakıyor, sonun ne olacağına ilişkin bir şeyler öğrenmeyi ne kadar isterdi? Onun için uzak bir ülkeden geliyorum, Fransa'dan geliyorum. Sanırım gerçekten sonun gelip gelmediğini bana sormak isterdi.

"Ne yapacaksınız?" diye soruyorum.

"Küçük bir kitapçı düşündüm, diyor Rabier. Kitapseverlik beni her zaman derinden etkilemiştir, belki bana yardımcı olursunuz." Onun yüzüne bakmaya çalışıyorum, olmuyor. "Kim bilir?" diyorum.

Birden bana söylenen korkuyla ilgili bir şeyi anımsıyorum. Makineli tüfek ateşi altında insan vücut derisinin varlığını duyumsuyormuş. Altıncı bir duyu ortaya çıkıyormuş. Sarhoşum. Ona kendisini indireceklerini söylememe ramak kaldı. Belki yalnızca bir bardak daha içersem. Ansızın, bir yaşama kolaylığı sarıyor benliğimi, tıpkı yazın denize girerken olduğu gibi. Her şey olanaklı oluyor. Onu aldatmamak için, onu, muhbiri. Kendisini indireceklerini söyleyiversem. Altıncı bölgedeki bir sokakta. Belki de bunu söylemekten beni alıkoyan D.'nin kızacak olması.

Lokantadan çıktık.

İkimizin altında da bisiklet. O birkaç metre önümden gidiyor. Pedalları çeviriş tarzını anımsıyorum. Sakin sakin. Bir Paris bisikletçisi. Ayak bileklerinde demir kelepçeler var, bu beni güldürüyor. Çantası bir kayışla yük yerine bağlanmış.

Sağ elimi bir saniye havaya kaldırıp ona nişan alıyormuş gibi yapıyorum, bam!

Hâlâ sonsuzluk içinde pedal çeviriyormuş gibi görünüyor. Arkasını dönmüyor. Gülüyorum. Onu ensesinden görüyorum. Çok hızlı gidiyoruz. Koskocaman sırtı üç metre önümde. Onu ıskalamak olanaksız, öyle büyük, bam! Gülüyorum, düşmemek için gidonu yakalıyorum. Çok iyi nişan alıyorum, sırtın ortası en iyisi, diye düşünüyorum, bam!

Duruyor. Arkasında duruyorum. Sonra, yanına gidiyorum. Solgun. Titriyor. Sonunda. Çok alçak sesle: "Benimle gelin, buraya çok yakın bir stüdyosu olan bir arkadaşım var. Birlikte bir kadeh bir şey içeriz."

Büyük bir kavşaktaydık, Châteaudun'ünkü sanırım. Etrafta bir sürü insan vardı, kaldırımlardaki kalabalıkta yitmiştik.

“Bir dakikalığına, diye yalvarıyor Rabier, bir dakikalığına gelin.”

“Hayır, diyorum, bir başka sefere.”

Asla kabul etmeyeceğimi biliyordu. Sormuş olmak için sordu, sanki elveda demeden önce. Çok heyecanlıydı ama gerçekte inanmıyordu. Şimdiden her yanını korku sarmıştı. Hadi diyelim, umutsuzluk.

Aniden oyun oynamayı bırakıyor. Bir tonozun altına giriyor ve o memur adımlarıyla uzaklaşıyor.

Bana bir daha hiç telefon etmedi.

Akşamın on birinde, ondan birkaç gün sonra, Paris kurtuldu. Paris'teki kiliselerin tüm çanlarının daha önce işitilmemiş, kulakları sağır eden gürültüsünü o da duymuş olmalı, dışarıdaki o kalabalığı görmüş olsa gerek. O anlatılamaz mutluluk. Sonra da kuşkusuz Renaudes Sokağı'ndaki domuz inine saklanmaya gitmiştir. Karısıyla oğlu çoktan taşraya çekildiler, o yalnız. Davaya çağrılan karısı –bir görenin söylediğine göre boş ve güzelmiş– onun eylemlerinden hiç haberi olmadığını söyledi.

Onu yargıdan kaçırmayı ve kendimiz öldürmeyi denedik, Ağır Ceza Mahkemesi'nin bildik işlemlerinden geçmesini engellemek istedik. Yer bile belliydi, Saint-Germain Bulvarı'nda, tam neresiydi anımsamıyorum. Onu bulamadık. Bu yüzden onun varlığından polisi haberdar ettik. Polis buldu. Drancy Kampı'ndaydı, tek başına.

Davaya iki kez gittim. İkinci kezde canı bağışlanan Yahudi çocuktan söz etmeyi unutmuştum. Bir kez daha konuşmak istedim. Bir Yahudi aileyi kurtardığını söylemeyi unutmuş dedim, Yahudi çocuğun desenini anlattım. Ayrıca aynı şekilde iki Yahudi kadını kurtarıp serbest bölgeye geçirdiği-

ni geçen zaman içinde öğrendim dedim. Başsavcı bağırdı: "Ne yapmak istediğinizi anlamıyoruz, onu ezip bitirmiştiniz, şimdiyse savunuyorsunuz. Burada kaybedecek zamanımız yok." Gerçeği söylemek istediğim yanıtını verdim, söylenmeli çünkü bu iki olay onun ölüm cezasına çarpıtılması-na engel olabilir. Başsavcı dışarı ıkmanmı söyledi, öfkelenmişti. Salon bana karşıydı. ıktım.

Rabier'nin davasında, onun, biriktirdiği paraları zgn baskıları satın almak için harcadığını öğrendim. Mallarmé'nin, Gide'in, ayrıca Lamartine'in, Chateaubriand'm, hat-ta belki Giraudoux'nun kitapları: Hiç okumadığı kitaplardı bunlar, hiç okuyamayacağı kitaplar, belki okumayı denediği ama beceremediği kitaplar. Benim gözümde Rabier'ye ilişkin bu bilgi, tıpkı mesleği gibi, tam da kendisine göre bir şeydi. O beyefendi havasına, Nazi Almanya'sına olan inancına, ayrıca basmakalıp inceliklerine, dalgınlıklarına, sakımsızlıklarına, belki de bana, onun ölümüne neden olacak kişiye duyduğu bağlılığa cuk oturuyordu.

Sonra Rabier aklımdan çıktı gitti. Onu unuttum.

1944-1945 kışında kurşuna dizilmiş olmalı. Bunun nerede olduğunu bilmiyorum. Bana söylenen: Fresnes Tutukevi'nin avlusunda kuşkusuz, her zamanki gibi.

Yazla birlikte, Almanlar bozguna uğradı. Her yerde. Tüm Avrupa'ya yayılmıştı bozgun. Yaz lleriyle, hayatta kalanlarıyla, Alman Toplama Kampları'ndan yansıyan akıl almaz acıyla birlikte geldi.

•

1

Capitales'den Albert

Milis eri Ter

Bu metinler Acı adlı günlüğe eklenmeliydi ama savaşın gürültü patırtısı artık dinsin diye onları ondan ayırmayı yeğledim.

Thérèse benim. Muhbire işkence eden kişi benim. Aynı şekilde milis eri Ter'le sevişmek isteyen de benim. Metinlerin geri kalanıyla birlikte işkence eden kadını seriyorum gözlerinizin önüne. Okumayı öğrenin: Bunlar kutsal metinlerdir.

Capitales'den Albert

İlk Amerikan cipi gelesi, Opéra Meydanı'ndaki Kommandantur* alinalı iki gün olmuştu.

Öğleden sonra beşte, Richelieu grubunun bulunduğu yapının yanındaki bistroda çalışan bir garson koşarak gelmişti: "Benim orada eskiden Alman polisine çalışan bir herif var. Noisy'li. Ben de Noisy'liyim. Orada herkes onu tanıyor. Onu hâlâ yakalayabilirsiniz. Ama çabuk olmanız gerek."

D. üç arkadaşı görevlendirmişti. Haber yayılıyordu.

Yıllardır bundan söz ediliyordu, ilk günlerde her yerde onlardan gördüğünü sanıyordu insanlar. Belki de ilk kez durum kesin olacaktı. Sonuçta emin olmak için zaman vardı. Bir muhbir nasıl olurmuş onu görmek için de. Merak artıyordu. İşgal altında körü körüne yaşarken, bir haftadan beri, Kurtuluş'tan beri olağanüstü bir şekilde yaşanıldığından merak daha da büyümüştü.

Büyük salon, bar, giriş erkeklerle dolup taşıyordu. İki gündür savaşıyorlardı artık, grup halinde yapacak bir şey kalmamıştı. Sadece uyuyorlar, yiyorlar, silahlardan, arabalardan, kızlardan söz açıyorlardı. Bazıları sabahları arabayla uzaklara gidip hâlâ savaşılabilecek bir yer var mı diye arıyorlar, gece geri dönüyorlardı.

Üç arkadaşla çevrili halde gelmişti.

Onu "bar"a soktular. Aslında bir tür vestiyerdi burası, başkaldırı sırasında tezgahından azık dağıtılırdı. Bir saat ba-

* Alm. komutanlık binası (ç.n.).

rın ortasında ayakta durdu. D. onun belgelerini inceliyordu. Öteki erkekler ona bakıyorlardı. Yaklaşıyorlardı. Dimdik bakıyorlardı ona. Küfrediyorlardı. "Seni aşağılık. İtoğluit. İğrenç herif."

Elli yaşında. Hafif şaşı. Gözlük takıyor. Yakaları kolalı, kravatı var. Şişman, bodur, kötü tıraş olmuş. Saçları gri. Sürekli gülüyor, tüm bunlar bir şakaymış gibi.

Ceplerinde bir kimlik belgesi, bir yaşlı kadın fotoğrafı, karısı, kendi fotoğrafı, sekiz yüz frank, çoğu eksik adreslerle, adlarla, önadlarla ve telefon numaralarıyla dolu bir defter var. D. tuhaf bir notun sık sık yinelendiğini fark ediyor, ajandada ilerledikçe daha çok rastlanıyor ona. Thérèse'e gösteriyor. Başta notun tamamı var: CAPITALES'DEN ALBERT. Sonra: yalnızca ALBERT ya da CAPITALES. Defterin sonunda, her sayfada, yalnızca: CAP ya da AL.

"Capitales'den Albert ne demeye geliyor?" diye soruyor D.

Muhbir D.'ye bakıyor. Söyleyecek bir şeyler arıyor gibi bir hali var. İyi niyetle ve içtenlikle söyleyeceği şeyi bulamadığından ötürü canı sıkılmış, gerçekten bir şey söylemek isteyen, tüm iyi niyetiyle buna çabalayan birini andırıyor.

"Nereden Albert?" diye soruyor muhbir.

"Capitales'den Albert."

"Capitales'den Albert mi?"

"Evet. Capitales'den Albert", diyor D.

D. defteri tezgahın üstüne koydu. Elleri boş halde muhbire yaklaşıyor. Gözlerini ona diyor, sakince. Thérèse ajandayı alıyor, hızla karıştırıyor. Son kez on bir Ağustos'ta: AL. Ayın yirmi yedisindeyiz. Defteri bırakıp o da gözlerini muhbire diyor. Arkadaşlar susmuş. D. muhbirin karşısında.

"Anımsamıyor musun?" diye soruyor D.

Muhbir geriliyor. Bakışları allak bullak.

"A evet! diyor muhbir, ne kadar aptalım! Şu Albert, Capi-

tales'deki garson, Doğu Garı'nın yakınlarındaki bir kahve orası... Noisy-le-Sec'te oturuyorum, dolayısıyla, ister istemez, trenden inince sık sık Capitales'de bir tek atmaya gidiyorum...”

D. tezgahın yanına dönüyor. Yan bistrodaki garsonu çağdırmaya adam yolluyor. Adam geri dönüyor. Garson evine gitmiş bile. Tüm bistronun olaylardan haberi varmış. Ama kesin bir şey anlatmamış.

“Nasıl biri bu şu Albert?” diye soruyor D. muhbire.

“Ufak tefek, sarışın. Pek kibardır”, diyor muhbire gülümseyerek, uysal uysal.

D. barın girişinde bulunan arkadaşlara dönüyor.

“302’yi alın, hemen yola koyulun”, diyor D.

Muhbir D.’ye bakıyor. Gülmeyi kesiyor. İlk başta sersemlemiş görünüyor, ardından toparlanıyor.

“Hayır mösyö, hata yapıyorsunuz... Yanılıyorsunuz mösyö...”

Arkadan: “İğrenç herif. İtoğluit. Geç bakalım dalganı, uzun sürmeyecek nasıl olsa. İğrenç herif. Hiç çeneni yorma. Aşağılık herif seni.”

D. cepleri karıştırmayı sürdürüyor. Yarısi boş bir Gauloises paketi, kırılmış bir kurşunkalem, yeni bir dolmakalem. Bir anahtar.

Üç adam yola çıktı. 302’nin çalıştığı duyuldu.

“Yanılıyorsunuz mösyö...”

D. cepleri karıştırıyor. Muhbir terliyor. Sadece D.’yle konuşmak ister gibi bir hali var, kuşkusuz bunun nedeni D.’nin nazik görünmesi, hakaret etmiyor. Sözleri açık, özenli. Bu anlaşıyor. D.’ye yanaşmaya çalışıyor, hali tavrıyla onun arkadaşlarından farklı olduğunu göstermek, bir şekilde onunla arasında ortak bir şey bulmak istiyor, onu kendisiyle aynı sınıftan bir benzeri olarak görüyor.

“Kişi konusunda bir hata var. Gülmüyorum mösyö, inan, gülmek istemiyorum.”

Ceplerinde başka bir şey kalmadı. Ne çıktıysa tezgahın üstünde duruyor.

“Muhasebenin yanındaki odaya koyun onu”, diyor D.

İki arkadaş muhbire yaklaşıyor. Muhbir bakışlarıyla D.’ye yalvarıyor: “Mösyö, lütfen inanın bana, yalvarırım...”

D. oturuyor, defteri alıp bakıyor.

“Hadi kaldır kıçını, diyor bir arkadaş, zııırlık etme...”

Muhbir iki arkadaşla birlikte çıkıyor. Arkadaşlardan biri barın dibinde canlı, mutlu bir ezgi çalıyor ısıııııyla. Çoğunluk bardan çıkıyor ve 302’yi beklemek üzere girişte toplanıyor. D. Thérèse’le barda yalnız kalıyor.

Arada sırada uzaklardan bir makineli tüfek sesi geliyor. Nereden geldiğini anlamaya çalışmak adet oldu: Ulusal Kütüphane’den, Italiens Bulvarı tarafından geliyor. Arkadaşlar muhbirlerden ve onları bekleyen yazgıdan söz ediyorlar. Bir araba sesi duyulduğunda, susup dışarı çıkıyorlar. Hayır, 302 değil bu. Aralarından biri ısıııııyla sürekli aynı şekilde, aynı canlı, mutlu ezgiyi çalıyor.

Italiens Bulvarı’ndan boğuk bir uğultu geliyor, sürekli bir motor sesi, yaşa varol diye bağırıışlar, şarkılar, kadın çıııııkları, erkek çıııııkları, hepsi birbirine girmiş, karışmış, yoğun.

İki gün iki gecedir, her yerden bal damlıyor.

“Asıl önemlisi, diyor Thérèse D.’ye, bu herifin gerçekten muhbir olup olmadığını anlamak. Capitales’den Albert’le zaman kaybedeceğiz, sonra aynasızlar gelecek, işte o zaman boku yiyeceğiz çünkü ona hiçbir şey itiraf ettiremeyecekler, onu serbest bırakacaklar. Ya da belki işe yarar diyecekler.”

D. sabırlı olmak gerek diyor.

Thérèse artık sabırlı olmak gerekmiyor, insanlar yeterince sabretti diyor.

D. asla sabırsız olmamalı, hele şimdi her zamankinden de sabırlı olmalı diyor.

D. Capitales'den Albert'le başlayarak, zincirin tüm halkalarına ulaşacağız diyor. Muhabirin pek önemli olmadığını, zavallının teki olduğunu, parça başı, kelle başı para aldığını söylüyor. Asıl yakalanması gerekenler ofislerde yüzlerce Yahudi'nin, direnişçinin idam kararlarını imzalayan sorumlular. Üstelik bunu aylık elli bin frank karşılığında yaptılar. D.'ye göre asıl yakalanması gerekenler bunlar.

Thérèse dalgın dalgın dinliyor. Saate bakıyor.

Sekiz gün önce, bir akşam, grubun öteki şefi Roger kantine girip yedi Alman'ı tutsak aldıklarını söylemişti. Bunun nasıl olduğunu anlatmıştı. Onlara taze samandan yatak ve bira verdiğini söylemişti. Thérèse masadan kalkıp Roger'ye küfretmişti. Alman tutsakların öldürülmesini istediğini söylemişti. Roger gülmüştü. Herkes gülmüştü. Herkes Roger'yle aynı fikirdeydi: Alman tutsaklara kötü davranmamak gerekiyordu, savaşırken tutsak düşen askerlerdi onlar. Thérèse kantinden çıkmıştı. Herkes gülmüştü ama bundan beri herkes ondan biraz uzakta duruyordu. D. dışında.

O akşamdan beri D.'yle ilk kez buluşuyor. D. ilk kez hiçbir şey yapmıyor. 302'yi bekliyor. Gözleri giriş kapısına dikili, Capitales'den Albert'i bekliyor. Thérèse onun karşısında oturuyor.

"Sence geçen akşam ben yanılıyor muydum?" diye soruyor Thérèse.

"Ne zaman?"

"Alman tutsaklar konusunda."

"Tabii ki yanıliyordun. Ötekiler de aynı şekilde, sana kızmakla hata ettiler."

D. sigara paketini Thérèse'e uzatıyor.

"Al."

Sigaralarını yakıyorlar.

"Onu sen sorgulamak ister misin?" diye soruyor D.

"Nasıl istersen. Umrunda değil", diyor Thérèse.

"Tamam", diyor D.

Araba. Üç arkadaş iniyorlar, yalnızlar. D. çıkıyor.

"Eee?"

"Esi bu, on beş gün önce basıp gitmiş. Söylediklerine göre, tatile..."

"Sikeyim!"

D. ilk katın kantinine giriyor. Thérèse de peşinden. Adamlar yemeklerini bitiriyorlar. Thérèse yemedi, D. de aynı şekilde.

"O herifle ilgilenmek gerekecek", diyor D.

Adamlar durup Thérèse'le D.'ye bakıyorlar. Muhabiri Thérèse sorgulayacak, orası kesin. Söylenecek bir şey yok.

Thérèse D.'nin arkasında duruyor, biraz solgun. Kötücül bir havası var, tek başına. Kurtuluş'tan beri bu daha açık görülüyor. Merkeze geldi geleli kimsenin koluna girmede. Başkaldırı boyunca kendimi öldüresiye çırpındı durdu, hareketlerinde incelikten olmasa da sevgiden eser yoktu. İnsanlardan uzak, tek başına duruyordu. Belki de kurşuna dizilmiş olan bir adamı bekliyor. O akşam özellikle bu fark ediliyor.

Diğerleri de ayağa kalkıp D.'yle Thérèse'in yanına gidiyorlar. Hepsinin muhabirle ilgilenmek için haklı nedenleri var, geçen akşam en çok gülenlerin bile. D. onların arasından Montluc'ten geçmiş olup dayak yiyenlerden iki tanesini seçiyor. Söylenecek bir şey yok. Kimse karşı çıkmıyor ama kimse de yerine oturmuyor. Bekliyorlar.

"Bir şeyler yiyip, diyor D., hemen yanınıza döneceğim. Anladın değil mi Thérèse? Her şeyden önce, Capitales'den Albert'in adresi ya da en sık görüştüğü insanlarınki. Adım adım ilerlemek gerek."

Thérèse'le Montluc'ten gelen ikisi, Albert ve Lucien kantinden çıkıyorlar. Ötekiler makine gibi onları izliyorlar, kimse daha yerine oturamadı. Binanın sadece bir bölümünde elektrik var, baskı aletlerinin motorlarıyla elde ediliyor. Çok uzakta ve kuşkusuz birileri vardır orada. Bara inip bir gaz lambası almak gerek. Thérèse Montluc'ten gelen ikisiyle birlikte aşağı iniyor. Ötekiler de grup halinde, hep biraz gerilerinden gelerek aşağı iniyorlar. Lambayı alıp boş bir koridorun ucundaki muhasebe odasına çıkan ikinci merdivene yürüyorlar. Orada. Montluc'ten gelen arkadaşlardan biri D.'nin kendisine verdiği anahtarla kapıyı açıyor. İçeri ilk Thérèse giriyor. Onun ardından Montluc'ten gelen ikisi ve arkalarından kapıyı kapıyorlar. Ötekiler koridorda kaldılar. Şimdilik, içeri girmeye çalışmıyorlar.

Masanın yanında bir iskemleye oturmuş muhbir. Kilidin sesini duyunca başım ellerinin arasına almış olsa gerek. Şimdi toparlanmış. İçeri giren insanlara bakmak için yan dönüyor. Gaz lambasının ışığıyla kamaşan gözlerini kırıştırıyor. Lucien lambayı masanın ortasına koyup adama doğru itiyor.

Oda hemen hemen boş, eşya olarak sadece iki iskemle ve bir masa var. Thérèse ikinci iskemleyi alıp masanın öteki tarafına, lambanın arkasına oturuyor. Muhbir ışık altında kalakalıyor. Arkadaşlar alacakaranlıkta ayakta, onun arkasına geçiyorlar.

"Soyun, çabuk, diyor Albert, seninle uğraşacak vaktimiz yok."

Albert daha çok genç, ille biraz sert adamı oynayacak.

Muhbir ayağa kalkıyor. Gören de uykudan yeni uyanmış sanır. Ceketini çıkarıyor. Yüzü soluk, gözleri ileri derecede miyop, gözlük takmasına karşın büyük olasılıkla hiçbir şey görmiyordur. Hareketleri çok ağır. Thérèse arkadaşının yanlış bir söz ettiğini düşünüyor. Tersine zamandan bol bir şeyleri yok.

Ceketi iskemlenin üstüne koyuyor. Arkadaşlar hâlâ onun iki yanında duruyorlar. Susuyorlar, muhbir de, Thérèse de. Kapalı kapının ardında, fısıltılar. Ceket iskemlenin üstüne koyarken epey zaman harcıyor, özenle yapıyor bu işi. Yavaşça, söz dinliyor. Başka türlüünü yapamaz.

Thérèse onu soymanın gerçekten gerekli olup olmadığını düşünüyor. Madem burada, bunun o kadar da acelesi yok. Hiçbir şey, artık hiçbir şey hissetmiyor, ne nefret ne sabırsızlık. Hiçbir şey. Uzun sürüyor. Zaman o soyunurken duruyor.

Neden dışarı çıkmadığını bilmiyor. Dışarı çıkma fikri aklına düşüyor ve çıkmıyor. Öte yandan artık bu kaçınılmaz. Bu muhbirle neden onun, Thérèse'in ilgileneceğini anlamak için çok eskilere gitmek gerek. D. onu ona verdi. O da aldı. Şimdi elinde. Bu ender bulunan adamı, bu ender bulunan adamı artık istemiyor. Uyumak istiyor. Kendi kendine: "Uyuyorum", diyor. Muhbir pantolonunu çıkarıp aynı özenle ceketinin üstüne koyuyor. Donu buruş buruş, gri. "Başka bir yerlerde olup bir şeyler yapmak gerek", diye düşünüyor Thérèse. Şu anda, buradayım, kapkaranlık bir odada, Mont-luc'ten gelen Albert ve Lucien'le ve Yahudileri, direnişçileri ele veren şu muhbirle birlikte. Sinemadayım. Oraya gitti. Bir kezinde, Seine Rıhtımı'ndaydı, saat öğleden sonra ikiydi, bir yaz günü ve biri onu öpüp sevdiğini söylemişti. Oradaydı, hâlâ anımsıyor. Her şeyin bir adı var: İşte o gün bir erkekle birlikte yaşamaya karar vermişti. Peki bugün ne? Ne olacak? Biraz sonra Réaumur Sokağı'nda, gazetede olacak, işini yapacak. Bunların olağanüstü şeyler olduğuna inanılıyor. Aslında ötekilerden bir farkı yok. Tıpkı ötekiler gibi, insanın başına geliveriyor. Bir de bakmışsınız olmuş. Herhangi birinin de başına gelebilirdi bu.

Thérèse dirseklerini masaya dayamış bakıyor. Ayakkabılarını çıkarıyor. Arkadaşlar bakıyor. Yaşça büyük olan Luci-

en, yirmi beş yaşında. Levallois'da garajda çalışıyor. Merkezde pek sevilmiyor. İyi savaştı ama anlatırken abartıyor. Gevezenin teki. Öteki Albert, bir basımevinde işçi, on sekiz yaşında, madalyalı, savaş sırasında en cesurlardan biriydi. Bulduğu tüm silahları çalar. D.'nin tabancasını çaldı. Ufak tefek, bodur. Doğru dürüst beslenmemiş, çok genç yaşta çalışmaya başlamış, on dördünde 40 gösteren bir oğlan. D. tabancasını çaldığı için ona kızmadı, bunun doğal olduğunu, silahları asıl bunlara bırakmak gerektiğini söyledi. Thérèse Albert'e bakıyor. Aslında tuhaf bir çocuk şu Albert. Almanlar konusunda dehşet vericiydi, onlara yaptığı şeylerin hepsini anlatmıyordu. Geçen hafta bir gün Palais-Royal Meydanı'nda bir şişe benzinle bir Alman tankını yaktı. Şişe Alman'ın kafatasında kırıldı, canlı canlı yandı. Muhbirin çorapları delinmiş, içinden kara tırnaklı kocaman bir parmak çıkmış. Çorapları günlerdir eve uğramayıp sürekli yürüyen birininkilere benziyor. Ödü bokuna karışmış halde yürümüştür herhalde, günlerce, sonra da bistroya geri dönmüştür, zorunlu olarak, insan kendisini tanıyanların bulunduğu bistroya geri döner. Derken ötekiler geldi. "Enselendi".

Çoraplarına kadar her şeyi çıkarttırıyorlar, kuşkusuz Montluc'te kendilerine de böyle yapılmıştı. Bu biraz aptalca, diye düşünüyor Thérèse, arkadaşlar da biraz aptal. Aptallar ama Montluc'te konuşmadılar, tek söz etmediler. D. bunu başka arkadaşlardan öğrendi, o yüzden bu akşam onları seçti. On gün, hatta daha fazlası, on gün on gecedir Thérèse onlarla birlikte yaşıyor, onlara şarap, sigara, şişe şişe benzin veriyor. Arada bir yorgun düştüklerinde savaştan, tanklardaki Almanlardan, ailelerinden, arkadaşlarından söz ediyorlardı. Gece gelmediklerinde, ötekiler onları bekliyor, uyumuyorlardı. Geçen Pazartesi Albert'i beklemişlerdi, bütün gece.

Muhbir çoraplarını çıkarıyor, çoraplar ayaklarına yapışı-

yor sanki. Uzun sürüyor.

“Daha çabuk”, diyor sonunda Albert.

Thérèse o ana dek Albert’in ince ve kuru sesini fark etmemişti. Geçen gece onu neden o kadar beklediğini soruyor kendine. Savaş sırasında, herkes herkesi aynı şekilde beklerdi. Seçim şansı yoktu. Şimdi her şey yeniden başlayacak. Her şey yeniden başlayacak, seçim şansı olacak.

İşte kıravatını çıkarıyor. Bu doğru, kıravat. Ancak bir şekilde çıkar. Boyun yana doğru uzatılır, düğüm çözülmeden bir ucu çekilir. Muhbir herkesin yaptığı gibi çıkarıyor kıravatını.

Muhbirin bir kıravatı var. Üç ay önce de vardı. Bir saat önce de. Bir kıravat. Ve sigaralar. Ve öğleden sonra saat beşte bir tek atma fikri. İnsanlar arasında fark var. Thérèse muhbire bakıyor. Bu farklılıkların o akşamki kadar belli olduğu pek enderdir, bir baş dönmesi. O adam Saussaies Sokağı’na gidiyor, bir merdivenden çıkıyor, bir kapıyı çalıyordu, ardından eşkali bildiriyordu: iri, esmer, yirmi altı yaşında, adres, saatler. KENDİSİNE BİR ZARF VERİLİYORDU. TEŞEKKÜRLER MÖSYÖ DEYİP CAPITALES KAHVESİ’NE BİR TEK ATMA-YA GİDİYORDU.

Thérèse ona: “Sana acele etmen söylendi”, diyor.

Muhbir başını kaldırıyor. Biraz durup, çocuksulaştırmaya çalıştığı kısık bir sesle:

“Elimden geldiğince acele ediyorum, inanın. Ama niçin...”

Konuşmayı kesiyor. Saussaies Sokağı’na giriyordu. Hiç beklemeden, asla. Yakasının arkası kirli. Asla beklemedi, asla. Ya da bir arkadaşının evindeymiş gibi kendisine bir kol-tuk veriliyordu. Beyaz yakasının altında gömleği kirli. Bir muhbir. İki çocuk onun donunu çıkarıyorlar; sendeliyor ve odanın köşesine koca bir çuval gibi, boğuk bir sesle düşüyor.

Roger Alman tutsaklar konusunda tartışalı beri onunla konuşmuyor. Başkaları da var. Sadece Roger değil.

Uzaktan çatılardan son nişancıların ateşi. Bitti. Savaş Paris'ten çıktı gitti. Her yerde, kapıların altında, sokaklarda, otel odalarında neşe var. Her yerde yanlarında askerler bulunan, onun gibi genç kızlar var. Her yerde, bu iş bitti diyenlerin çoğu için üzüntü kalmadı. Ama onun için, iş bitmedi. Ne neşe ne sonun tatlı hüznü olanaklı. Ona düşen rol, burada olmak, bu muhbir ve Montluc'ten gelen ikisiyle birlikte, bu kapalı odada.

Artık çıplak. İlk kez sevişmek dışında bir amaç yüzünden bir erkeği çıplak görüyor. Muhbir ayakta, iskemleye dayanmış, gözleri yerde duruyor. Bekliyor. Bu konuda hemfikir olan başkaları da var, öncelikle şu ikisi, şu iki arkadaş, sonra başkaları da, orası kesin, başkaları da bekliyor ve henüz bir şey elde edemediler, sürekli bekliyorlar, özgürlükten yararlanmasını bilmiyorlar çünkü sürekli bekliyorlar.

Şimdi eşyaları iskemlenin üstünde. Titriyor. Titriyor. Korkuyor. Bizden korkuyor. Eskiden biz korkuyorduk. Eskiden korkan insanlardan çok korkuyor.

Artık çıplak.

"Gözlükler!" diyor Albert.

Onları çıkarıp eşyalarının üstüne koyuyor. Masa seviyesinde, yaşlı, buruşuk taşakları görünüyor. Gaz lambasının ışığında şişman ve pembe. Bir kokusu var, doğru dürüst yıkanmamış tenin kokusu. İki çocuk bekliyor.

"Bir savaş tutsağı için üç yüz frank, öyle mi?"

Muhbir ilk kez inliyor.

"Ya bir Yahudi için kaç para?"

"Söylediğim gibi, yanılıyorsunuz..."

"İstediğimiz şey, diyor Thérèse, öncelikle Capitales'den Albert'i nerede bulacağımızı bize söylemen, sonra onunla ne

işler çevirdiğini, kimleri gördüğünü.”

Gözyaşı dökmeden sızlanıyor.

“Söylediğim gibi, onu fazla tanımıyorum.”

Odanın kapısı açılıyor. Tüm ötekiler sessizce içeri giriyorlar. Kadınlar en öne geçiyor. Erkekler arkada. Thérèse çıplak yaşlı adama bakarken yakalandığı için biraz rahatsız olmuş gibi. Ne var ki onlardan gitmelerini isteyemiyor; buna hakkı yok; ötekilerin her biri pekala onun yerinde olabilirdi. Gaz lambasının arkasında duruyor. Kısa, siyah saçları, beyaz alınının yarısı görünüyor. Oturuyor.

“Hadi, diyor Thérèse, ötekini, Capitales’den Albert’i nasıl bulacağımızı söylemesi gerek bize öncelikle.”

Sesi kararsız, hafif titrek.

İlk darbe dört kolundan birinden geldi. Tuhaf biçimde yankılanıyor. İkinci darbe. Muhbir kurtulmaya çalışıyor. Bağırıyor: “Ay! Ay! Canımı yakıyorsunuz!” Arkada biri gülüp: “Valla bile isteye oluyor...” diyor.

Gaz lambasının ışığında iyi görülüyor. Çocuklar sıkı vuruyorlar. Göğsüne vuruyorlar, yavaş yavaş, sıkı yumruklar atıyorlar. Onlar vururken, arkadakiler susuyor. Vurmaya ara verip yeniden Thérèse’e bakıyorlar.

“Şimdi anladın mı?... Bu sadece bir başlangıç”, diyor Lucien.

Göğsünü ovuşturup hafif hafif inliyor.

“Sonra da Gestapo’ya nasıl girdin, onu anlatacaksın bize.”

Kesik kesik konuşuyor ama ses tonu sert. Artık iş bayağı ciddiye bindi, olan oldu, çocuklar sıkı vurdular. İş ciddi, gerçek: Bir adama işkence ediliyor. İnsan bunu onaylamayabilir ama ne alay edilecek, ne kuşkulananacak, ne rahatsız olunacak bir şey bu.

“Ee?”

"E... herkes gibi", diyor muhbir.

Arkadaki grubun kararsızlık içinde sinirleri boşalıyor:

"Ah..."

Sızlanıyor: "Sonuçta... bilmiyorsunuz..." Susuyor. İki elinin avuç içleriyle göğsünü ovuşturuyor. "Herkes gibi", diyor.

"Herkes gibi", diyor, onların bilmediklerini sanıyor. Onlara katılmadım demedi. Diptekilerin konuşmaları duyuluyor: "Katılmış. Katıldığını söylüyor." GESTAPO'YA. SAUSSAIES SOKAĞI. Göğsünün üstünde geniş morluklar ortaya çıktı.

"Herkes gibi mi dedin? Herkes Gestapo'ya mı katıldı?"

Arkadan: "Aşağılık, aşağılık, aşağılık." Devam ediyor. Muhbir korkuyor. Doğruluk bu sözlerin kimden geldiğini anlamaya çalışıyor. Çok kalabalık, kimseyi seçemiyor. O da kendisini bir sinema salonunda sanıyor olsa gerek. Duraksıyor, ardından yeniden toparlanıyor.

"Kimlik belgesini göstermek gerek, aşağıda kalmıştı da indiğimizde almıştık..."

Arkası yine başlıyor: "İtoğluit, aşağılık, iğrenç herif."

"Oraya karaborsa işi için gidiyordum, kötü bir şey yaptığımı düşünmüyordum. Her zaman için iyi bir yurtsever oldum ben, tıpkı sizin gibi. Onlara pis pis şeyler satıyordum. Ama şimdi... belki de hata yaptım, bilmiyorum..."

Ses tonu sürekli ağlamaklı, çocuksu. Kan akmaya başlıyor. Göğüs derisi patladı. Ona dikkat etmiyor gibi. Korkuyor.

Karaborsadan söz edince, dipte, yeni bir uğultu başladı: "Aşağılık, domuz, itoğluit." Roger içeri giriyor. Arkadaki kalabalığın arasında duruyor. Thérèse onun sesini tanıyor. O da "aşağılık" dedi.

"Hadi", diyor Thérèse.

Öylesine vurmuyorlar. Belki sorgulamadan anlamıyorlar

ama vurmasını biliyorlar. Akıllıca vuruyorlar. Öteki bir şey söyleyecekmiş gibi olduğunda yavaşlıyorlar. Tam söyleyecek derken yeniden başlıyorlar.

"Gestapo'ya girerken kullandığın kimlik belgesi ne renk?"

İki çocuk gülüyor. Arkası da. Rengi bilmeyenler bile bunun kurnazca bir soru olduğunu düşünüyorlar. Sert vurdu-
lar. Gözüne geldi, kan yüzüne akıyor. Ağlıyor. Kanlı sümük çıkıyor burnundan. İnliyor: "Ay, ay, ah, ah", durmaksızın. Artık yanıt vermiyor. Göğüs derisi kaburga kemiklerine dek açıldı. Sürekli elleriyle ovuşturuyor, kanı yayıyor. Donuk, yaşlı, miyop gözlerini gaz lambasına dikeyiyor onu görmeksizin. Çarçabuk oldu bitti. Tamam işte: İster ölsün, ister kurtulsun, bu artık Thérèse'in elinde değil. Bunun bir önemi yok artık. Ötekilerle ortak hiçbir şeyi olmayan bir adama dönüştü. Geçen her dakika fark büyüyor, kalıcı bir hal alıyor.

"Sana kimlik belgenin rengi soruldu."

Albert burnunun ucuna yaklaşıyor. "Belki de bu kadarı yeter..." diyor biri.

Karanlıktan gelen bir kadın sesi bu.

İki çocuk duruyorlar. Arkalarını dönüp kadını arıyorlar. Thérèse de döndü.

"Yeter mi?" diyor Lucien.

"Bir muhbire..." diyor Albert.

"Bu bir neden değil" diyor kadın, sesi güvensiz.

Yeniden başlıyor.

"Son kez soruyorum, diyor Thérèse, Saussaies Sokağı'nda gösterdiğin kimlik belgesinin rengi ne?"

Arkadan: "Yeniden başlayacak... ben gidiyorum." Yine bir kadın.

"Ben de..."

Bir başka kadın. Thérèse dönüyor: "İğrenenler kalmak zorunda değil."

Kadınların belli belirsiz homurdandıkları duyuluyor ama dışarı çıkmıyorlar.

“Yeter!”

Arkadaki bir adam bu.

Fısıldaşmayı kesiyorlar. Hâlâ Thérèse’in sadece beyaz alını, kimi zaman da, eğildiğinde, gözleri görünüyor.

Ama artık aynı şey değil. Arkadaşlar bölündü. Kesin bir şey gerçekleşmek üzere. Yeniden. Kimileri bunu onaylar, kimileri onaylamaz. Bazıları hep önden izliyorlar. Bazılarıysa birer yabancıya dönüştüler. Ayırt edecek zaman yok: Kadınlar muhbirden yana, muhbir de bunu onaylamayan herkesten. Vurma isteği düşmanların, yabancıların sayısı arttıkça daha da büyüyor.

“Söyleyin çabuk, renk neydi?”

İki çocuk yeniden vurmaya başlıyorlar. Daha önce vurdukları yerlere vuruyorlar. Muhbir bağılıyor. Onu döverlerken, sızlanışı kesiliyor ve müstehcen bir gurultuya dönüşüyor. Daha da sert vurma isteği veren bir ses bu, kesilsin diye. Darbeleri savuşturmaya çalışıyor ama neyin nereden geldiğini göremiyor. Hiçbirinden kurtulamıyor.

“E işte... tüm kimlik belgeleri gibi...”

“Söyleyin.”

Gitgide daha sert vuruyorlar. Hiç önemi yok. Yorulmak nedir bilmiyorlar. Gitgide daha iyi vuruyorlar, daha sakince. Onlar vurdukça, daha çok kan akıyor, vurmanın gerekli olduğu çıkıyor ortaya, bunun doğru, yerinde olduğu. Darbelerin altından imgeler kalkıyor. Thérèse saydam, imgelere dalıp gitmiş. Bir duvarın önündeki bir adam düşüyor. Bir başkası daha. Bir başkası daha. Sürekli düşüyorlar. Beş yüz frank sadece kendisine küçük bir şeyler almasına yarıyordu. Kuşkusuz antikomünist bile değildi, hatta işbirlikçi, Yahudi düşmanı bile değildi. Hayır, sadece bilmeden, sıkıntı çekmeden “ele veriyordu”, belki de sadece kendine küçük pahalı

armağanlar almak için, kazandığı aylığı fazlalaştırmak için, gerçek bir ihtiyaç olmaksızın. Sürekli yalan söylüyor. Bilmesi gerek, söylemek istemediği şeyi bilmesi, hatta bundan başka bir şey bilmemesi gerek. İtiraf etseydi, kendini savunmayı bıraksaydı, onunla ötekiler arasındaki fark daha küçük olurdu. Ama elinden geldiğince yaşama sarılıyor.

“Devam.”

Devam ediyorlar. İyi çalışan bir makine gibi. Ama bu vurma, buna alışma, bunu bir işmişçesine, bir görevmişçesine yapma gücü insanlara nereden geliyor?

“Yalvarıyorum! Yalvarıyorum size! Ben aşağılık biri değilim!” diye bağılıyor muhbir.

Ölmekten korkuyor. Yeterince değil. Sürekli yalan söylüyor. Yaşamak istiyor. Bitler bile yaşama sarılırlar. Thérèse ayağa kalkıyor. İçi daralmış, bunun asla yeterli olmamasından korkuyor. Ona ne yapılabilirdi? Ne yapılsaydı? Duvarın karşısında düşen adam da konuşmadı, nasıl da başka türlü bir sessizlik, duvara karşı bir saniyede, yaşamı, o ezici sessizliğe indirgendi. Duvara karşı o sessizlik –bunun konuşması gerek– bu muhbir, burada. Tanrım asla yetmeyecek. Buna aldırmayanlar var, kadınlardan bazıları çıktı ve tüm savaş kaçakları dalga geçiriyorlar şimdi: “Başkaldırınızla, iyileştirmenizle bizi güldürüyorsunuz.” Vurmak gerek. O an kendimiz adaleti sağlamazsak dünyada asla adalet olmayacak. Güldürü. Yargıçlar. Lambriili salonlar. Adalet yok. Sokaklardan geçen hücreli vagonlarda *Internationale*’i söylediler de burjuvalar pencere kenarlarında oturup: “Bunlar terörist” dediler. Ezmeli. Yalanı parçalara ayırmalı. O rezil sessizlik. İşığa tutmalı her yeri. Bu aşağılık herifin gırtlığında taşıdığı gerçeği çekip çıkarmalı. Gerçek, adalet. Ne için? Onu öldürmek mi? Neye yarar bu? Kendisi için değil. Bunun onunla bir ilgisi yok. Bilmek için. Gerçeğini, utancını, korkusunu, daha dün

onu öylesine güçlü, ulaşılmaz, dokunulmaz kılan sırrı kusa-na kadar tekmelemeli.

Her yumruk darbesi sessiz odada yankılanıyor. Tüm aşı-ğılıklara, çıkan kadınlara, panjurların arkasında burun kıvı-ranlara vuruluyor aslında. Muhbir uzun sızlanışlarla “u, u” diye bağıyor. Adamın arkasında, karanlıkta, darbeler iner-ken insanlar susuyor. Karşı koyan sesini duyduklarında kü-fürler başlıyor, dişler sıkılı, eller yumruk. Tümce yok. Muh-birin hâlâ dayandığını gösteren sesi duyulduğunda hep aynı küfürler duyuluyor. Çünkü muhbirin sadece bunu yapmaya gücü kaldı, yalan söylemek için o sesi çıkarmaya. Hâlâ yalan söylüyor. Hâlâ buna güç bulabiliyor kendinde. Daha henüz yalan söyleyemeyecek duruma gelmedi. Thérèse inen yum-ruklara bakıyor, yumrukların sesini duyuyor, ilk kez insan vücudunda çatlaması olanaksız bölgeler olduğunu hissediyor. Ulaşılması güç, derin gerçekliklerden oluşan katman katman üstüne. Çiftin bitmek tükenmek bilmeyen sorgusun-da da bunu belli belirsiz hissettiğini anımsıyor. Ama daha zayıf şekilde. Şimdiki öldürücü. Neredeyse olanaksız bir şey. Kapıyı kırma işi. Darbe darbe. Dayanmak gerek, dayanmak. Az sonra çıkacak, ucu çıkacak, gerçek bir çekirdek gibi sert, ortaya çıkacak. Bu yalnız göğüsteki çalışma genişliyor. Kar-na vuruyorlar. Muhbir bağıyor ve iki eliyle karnını tutup iki büklüm oluyor. Albert daha yakından vuruyor, bir tane de hayalarına geçiriyor. Organını iki eliyle kapıyor ve yine bağıyor. Yüzünden daha çok kan akıyor. Daha şimdiden ötekiler gibi bir insan olmaktan çıkmıştı. O insanlar arasında bir muhbirdi. Kendisinden istenen şeyin nedenini öğrenme-ye çalışmıyordu. Ona para verenler arkadaşı bile değildi. Ama şimdi yaşayan hiçbir şeyle karşılaştırılacak hali kalmadı. Ölüyle bile, ölü bir insana bile benzemeyecek. Tüm salo-nu dolduracak. Belki de zaman kaybı bu. Buna bir son ver-

meli. Onu öldürmenin alemi yok. Onu hayatta bırakmanın da alemi yok. Artık hiçbir işe yaramaz. Tamamen kullanım dışı. Kesinlikle onun öldürmenin bir alemi olmadığından bu iş yapılabilir.

"Yeter."

Thérèse ayağa kalkıp muhbire doğru yürüyor, sesi yumrukların boğuk sesinden sonra biraz zayıf geliyor. Bu işe bir son vermeli. Dipteki adamlar bunu yapmasına izin veriyorlar. Ona güveniyorlar, hiç öğüt vermiyorlar. "Aşağılık, aşağılık." Küfürlerden oluşan kardeşlik teranesi içini ısıtıyor. Dipte sessizlik. İki arkadaşı Thérèse'e bakıyorlar, dikkatle. Bekliyorlar.

"Son kez soruyorum, diyor Thérèse, belgenin rengini öğrenmek istiyoruz, son kez soruyorum."

Muhbir ona bakıyor. Tam yanında. Adam uzun boylu değil. Hemen hemen aynı boydalar. O ise ince, genç. "Son kez", diyor. Birden inlemeyi kesiyor.

"Size ne söylememi istiyorsunuz?"

Kadın küçük. Hiçbir şey istemiyor. Sakin, kendisine güçlü zorunluluğun sözlerini sakince, bir veri gibi haykırmasını söyleyen, sakin bir öfke hissediyor. Adaletin ta kendisi o, bu topraklar üstünde yüz elli yıldır adalet olmamış gibi.

"Gestapo'ya girmeni sağlayan o belgenin rengini bize söylemeni istiyoruz."

Yeniden ağlamaya başlıyor. Vücudundan tuhaf, mide bulandırıcı, yavan bir koku yayılıyor, kanla karışmış yağlı ten kokusu bu.

"Bilmiyorum, bilmiyorum, ben masumum diyorum size..."

Küfürler yeniden başlıyor: "Aşağılık, itoğluit, iğrenç herif." Thérèse yine oturuyor. Durma zamanı. Küfürler sürüyor. Thérèse susuyor. İlk kez, arkada biri: "Artık defterini

dürmekten başka bir şey yapamayız, işini bitirelim.”

Muhbir başını kaldırıyor. Sessizlik. Muhbir korkuyor. O da susuyor. Ağzını açıyor. Onlara bakıyor. Sonra ince, çocuksu bir sızlanış çıkıyor gırtlğından.

“Hiç olmazsa benden ne istediğınızı bilsem...” diyor muhbir saf bir şekilde, yakarı olarak anlaşılmasını istediğı, bunu da ustalıkla becerdiği bir tonla.

İki çocuk terliyorlar. Kana bulanmış yumruklarıyla alınlarındaki teri siliyorlar. Thérèse’e bakıyorlar.

“Daha yetmez”, diyor Thérèse.

İki çocuk muhbire dönüyor, yumrukları önde. Thérèse kalkıp bağıyor: “Artık durmayın. Söyleyecek.”

Darbeler çığ gibi iniyor. İşte bu son. Arkada, yine sessizlik. Thérèse bağıyor: “Belgen kırmızı olmasın sakın?”

Kan damlıyor. Avaz avaz bağıyor.

“Kırmızı mı? Söyle, kırmızı mı?”

Bir gözünü açıyor. Bağırmayı kesiyor. Bu kez sonun geldiğini anlayacak.

“Kırmızı mı?”

İki çocuk durmaksızın kaçıp gittiğı köşeden çıkarıyorlar onu. Çıkarıp sonra tekrar oraya fırlatıyorlar bir balyayı fırlatır gibi.

“Kırmızı mı?”

Yanıt vermiyor. Yanıtını düşünüyormuş gibi bir hali var.

“Hadi çocuklar, daha sert, kırmızı mı, çabuk, kırmızı mı?”

Burna vurdular, kan fışkırdı. Muhbirin çığlığı: “Hayır...”

Çocuklar gülüyor. Thérèse de gülüyor.

“Sarı mı? Bizimkiler gibi sarı mı?”

Şimdi köşeye kaçmaya çalışıyor. Her seferinde iki çocuk onu çıkarıyor, boğuk bir sesle, bam diye böğrünün üstüne düşüyor.

“Sarı mı?”

Thérèse ayakta.

"Hayır... sarı... değil."

Adamlar devam ediyor. Soluğu kesiliyor. Yine bağıyor. Çığlıkları darbelerle kesiliyor. Şimdi sorularla darbelerin ritmi aynı, başdöndürücü bir hızda ama birbirine denk. Hâlâ konuşmuyor. Artık hiçbir şey düşünmüyor gibi. Kanlı gözleri fal taşı gibi açılmış, sürekli gaz lambasına bakıyor.

"Sarı değilse... ne peki?"

Hâlâ susuyor. Ne var ki duydu, Thérèse'e bakıyor. Bağırmaı kesiyor. İki eli karnına dayalı, iki büküm durumda. Kendini savunmayı bıraktı.

"Çabuk söyle, diyor Thérèse, ne renk? Çabuk..."

Yeniden çığlık atmaya başlıyor. Çığlıkları daha zayıf, daha boğuk. Sona yaklaşıyor ama hangi sona, bilinmiyor. Belki bir daha konuşmayacak, ama öyle ya da böyle sona yaklaşıyor.

"Neydi, neydi? Çabuk..."

Bir mermi gibi atılıyorlar, yumruklarla, tekmelerle vuruyorlar. Kan ter içindeler.

"Yeter."

Thérèse muhbire yaklaşıyor, üstüne eğiliyor. Muhbir onu görüyor. Geriliyor. Yeniden sessizlik. Artık acı bile çekmiyor. Sadece dehşet var.

"Söylersen seni bırakacağız, söylemezsen anında buraya leşini sereceğiz. Hadi."

Muhbir belki de artık kendisinden ne istendiğini bilmiyor. Yine de konuşacak. Öyle görünüyor. Neden söz edildiğinin kendisine anımsatılması gerek. Boğulmakta olan, soluk almaya çabalayan biri gibi başını kaldırmaya çalışıyor. Konuşacak. Orası kesin. Oldu işte. Hayır. Darbeler onun konuşmasına engel oluyor. Ama darbeler durursa artık konuşmaz. Herkes çıkacak olan şeyi bekliyor, sadece Thérèse değil. Son

artık çabuk gelecek. Öyle ya da böyle. Hâlâ konuşmuyor.

Thérèse bağıyor.

"Ben sana söyleyeyim o zaman, belgenin rengini ben sana söyleyeyim."

Ona yardım ediyor. Gerçekten ona yardım etmesi gerektiğini, onun bunu tek başına başaramayacağını düşünüyor. Yeniliyor: "Ben sana söyleyeyim."

Muhbir çığlık atmaya başlıyor. Sızlanışı bir siren gibi sürüyor. Ona konuşacak zaman bırakmıyorlar. Birden sızlanış kesiliyor: "Yeşil...", diye bağıyor muhbir.

Sessizlik. Çocuklar duruyor. Muhbir gaz lambasına bakıyor. Artık inlemiyor. Tamamen yitik bir hali var. Yere yığılıp kalmış. Konuşabildi. Nasıl konuşabildiğine kendisi bile şaşırmıştır belki. Arkada sessizlik. Thérèse oturuyor. Bitti.

"Evet, diyor Thérèse, yeşildi."

Yüzyıllardır bilinen bir şeyi ortaya çıkarmış gibi. Bitti.

D. Thérèse'in yanına geliyor. Ona bir sigara veriyor. İçiyor. Muhbir köşesinde, donup kalmış duruyor.

"Giyin", diyor Thérèse.

Ama o hiç kıpırdamıyor. İki çocuk da sigara içiyorlar. D. muhbire bir sigara uzattı. Görmedi.

"Alman Gizli Polisi S.D.* ajanlarının belgeleri yeşildi", diyor Thérèse.

Dipte arkadaşlar kıpırdanıyorlar. Bazıları çıkıyor.

"Peki ya Capitales'den Albert?" diyor dipten biri.

Thérèse D.'ye bakıyor. Doğru ya. Daha Capitales'den Albert var.

"Göreceğiz, diyor D. Yarın göreceğiz."

Bunlar kendisini ilgilendirmiyor gibi. Thérèse'in elini tu-

* Sicherheitsdienst: Nazilerin güvenlik servisi (ç.n.).

tuyor, kalkmasına yardım ediyor. Çıkıyorlar. Albert'le Lucien muhbiri giydiriyorlar.

Bar ışıl ışıl. Elektrik aydınlatıyor etrafı. Tüm kadınlar orada, beş kişiler, bir de onlarla birlikte dışarı çıkan iki adam.

"İtiraf etti", diyor onlara Thérèse.

Kimse yanıt vermiyor. Thérèse anlıyor. İtiraf etmiş olması umurlarında değil. Oturup onlara bakıyor. Tuhaf. Onlar buraya geleli yarım saat oluyor. Bu barda ne yapıyorlardı? Ne bekliyorlardı? Aydınliğa sığınmaya gelmişler.

"İtiraf etti", diye yineliyor Thérèse.

Beş kadından hiçbiri ona bakmıyor. Bir kadın kalkıp ona bakmamayı sürdürerek: "Bu neden bizi ilgilendirsin ki? diyor aldırışsızca, iğrenç bir şey bu..."

Thérèse'in yanında duran D. kadına doğru ilerliyor: "Onu rahat bırakacak mısın sen?"

Roger'yle D. Thérèse'e sarılıyorlar. Kadınlar susuyor. Dışarı ıkıyorlar. Onlarla birlikte olan adamlar da ıslık çala çala çıkıyorlar.

"Uyuyacak mısın?" diyor D.

"Evet."

Thérèse bir kadeh şarap alıyor. Bir yudum içiyor.

D.'nin bakışlarını üstünde hissediyor. şarap acı. Bardağı bırakıyor.

"Bırakalım gitsin, diyor Thérèse. Yürüyebilir."

Roger gitmesine izin verme konusunda emin değil.

"Bir daha görmeyelim onu", diyor Thérèse.

"Böyle bir ganimeti, diyor Roger, bırakmak istemezler."

"Ben onlara açıklarım", diyor D.

Thérèse ağlamaya başlıyor.

Milis eri Ter

Sabah D. "Ter'i Beaupain'in yerine götürmek gerekecek" dedi.

Thérèse neden diye sormadı. D. birçok şeyle ilgileniyor: tutuklamalar, tutsaklar, arkadaşların ihtiyaçlarını sağlama, konut sağlama, araba sağlama, benzin sağlama, sorgulamalar. Richelieu Merkezi insanla dolu. İçlerinde Ter'in de bulunduğu on bir milis eri muhasebede. Otuz işbirlikçi salonda, aşağıda R.N.P.'ler,* bir Alman kadın, Saussaies Sokağı'ndan bir ajan, her işe bakan bir hizmetçi ve onun işvereni, edebiyatçı kadın, bir Rus albay, gazeteciler, bir şair, bir memurunun karısı vb. Dolayısıyla D. kuşkusuz muhasebeyi boşaltmak için Ter'i Hernandez-Beaupain grubunun bulunduğu Chaussée d'Antin Sokağı'na götürmek istiyor.

Thérèse D.'yle Ter'i Chausée d'Antin Sokağı'ndaki Beaupain'in yerine götürdü. Saat öğleden sonra üç. Binaya girer girmez her seferinde olduğu gibi İspanyolların bağırışlarını duydular. Avlu bisikletlerle, Almanlara ait el konulmuş ya da onlardan geri alınmış arabalarla dolu, bugün bir yenisi var, gri bir kamyonet.

Hernandez-Beaupain grubu iki avluya bakan bir binanın zemin katında bulunuyor, avlulardan biri binadaki geçitle sokağa bağlanıyor, ötekiyse çok küçük, bir parmaklıkla ayrıldığı başka avlulara bakıyor. Bu iki avlu zemin kattan geçen bir geçitle birbirine bağlı. İlk avluya varılır varılmaz koskocaman zemin katta İspanyolların bağırışları duyuluyor.

*- Rassemblement national populaire: Ulusal Halk Birliği (ç.n.).

Beaupain geçidin girişinde bulunuyor. Beaupain iri yarı bir adam, bacakları kocaman, kolları kocaman, başı küçük, gözleri bir çocuğunkiler gibi, mavi ve uysal. D. Beaupain'in yamna geçiyor ve ona işaret ediyor. Beaupain'de bir hal var. D.'ye selam vermiyor. Bir giriş tarafına, bir geçidin ucuna bakıp duruyor. Şimdi geçidin ucunda bir şeyler oluyor.

İspanyolca bağırış çağırışlar uçuşuyor havada. Beaupain rahatsız gibi.

D., Ter ve Thérèse Beaupain'in yanında, geçidin girişinde duruyorlar. Alışılmadık bir şeyler oluyor. İçteki küçük avlunun güneş vuran ucunda bir grup adam var, belki on beş kişiler, el kol hareketleri yapıp yüksek sesle İspanyolca konuşuyorlar. D., Ter ve Thérèse daha ileri gitmiyorlar, bekleyip bakıyorlar, Beaupain de aynı şekilde. Grup dağılıyor, adamlar birbirlerinden uzaklaşıyorlar ve o zaman bir blok halinde çevresini sardıkları şey görünüyor. Ortaya çıkıyor. Beyaz. Beyaz ve yerde yatıyor. Adamlar geçitte onun iki yanına diziliyorlar. Aralarından ikisi ayrılıyor, onu kaldırıp taşıyorlar.

D., Thérèse ve Ter Beaupain'in yanından ayrılarak geçitte biraz ilerliyorlar. Ceset önlerinden geçiyor. Geçit sessiz, İspanyollar susmuş. İki süet ayakkabı çıkmış örtünün altından, neredeyse yepyeni ayakkabılar bunlar, mavi çorapların üstünde sıkı sıkı bağlanmış. Taşınan şey yumuşak, taşıyıcıların her adımında titriyor, lapa gibi. Elleri üstüne konduğundan karnı ayaklarından daha yüksekte. Örtünün altından bir başın biçimi ve burnun ucu belli oluyor.

D. geçidin ucunda kalan, İspanyol grubuna doğru ilerliyor. Thérèse'le Ter D.'yi izliyorlar. D. İspanyollardan birinin kolunu tutuyor, bunun kim olduğunu soruyor.

"Aşağılık herifin teki."

Avludaki İspanyol grubunun ardından gidiyor.

D., Thérèse ve Ter hızla büyük avluya açılan geçidin giri-

şine gidiyorlar, önlerinde de İspanyollar. Taşıyıcılar cesedi merdivenin basamaklarının üstüne koydular. Avludaki gri kamyonet geri geri gidiyor. Kamyonetin iki kapısı da açık. İki adam cesedi içeriye koyuyorlar. Suet ayakkabılı iki ayak ortaya çıkıyor ve deniz mavisi bir pantolonun paçaları. İki adam kamyonetin kapılarını kapadığı anda kamyonet kalkıyor, geçitten çıkıyor ve sokakta yitiyor.

İspanyollar anında bağırmaya başlıyorlar. Geçide dalıp daireye dönüyorlar. D., Ter ve Thérèse İspanyolların ardından gidiyor. Beaupain de onlarla birlikte. D. bir kez daha onun kim olduğunu soruyor. Yanıt aynı: "Aşağılık herifin teki."

İspanyolların odası çok büyük, lambrili. Tamamen boş. İskemle yok. Duvarda resim yok. Sadece köşelerde bir adamın başlarında bekçilik ettiği silahlar var. Beyaz mermerden nefis bir şöminenin üstünde iki metre yüksekliğinde bir ayna var. Şöminenin üstünde hiçbir şey durmuyor, en ufak bir nesne yok. İspanyollar bu odada uyuyorlar ve yemek yiyorlar. Silahlardan ve ceplerindeki şeylerden başka bir şeyleri yok. Bu yüzden oda boş, on beş gündür üstlerini başlarını değiştirmemiş, çevik ve esnek, savaş yüzünden son derece süssüz adamlarla dolu.

D. Beaupain'i arıyor. Thérèse'le Ter onun ardından İspanyollarinkine bitişik odaya gidiyorlar, Gauthier'nin bürosu bu, aynı zamanda Fransızlarınki. Gauthier'nin çalışma masası ve iskemlesinin dışında bu odada da mobilya yok. Beaupain orada, Gauthier'yle konuşuyor. Duvarlara sırtını verip oturmuş yirmi kadar adam onların konuşmalarını dinliyor. Arada sırada bağırıp Beaupain'le Gauthier'nin seslerini bastırıyorlar. Bağırımlarının nedeni şaraplarının kalmaması ve sadece ton balıklı sandviç yemeleri. D.'yle Beaupain başkaldırının ilk gününde bir Alman komutanlık binasında bin kutu

ton balığı buldular. Richelieu Merkezi'ndeki seksen adam da, Antin Merkezi'ndeki altmış adam da sadece ton balığı yiyorlar. On yedi gündür, adamlar ton balığından bıktı usandı. Beaupain Gauthier'yi azarlıyor. Gauthier Levallois'da terk edilmiş bir Alman kamyonunda bir tekerlek gravyer peyniri bulup getirdiğini söylüyor. O gravyer peyniri daha dün akşam kamyondaydı, diyor. Kamyon da dün akşam avludaymış. Ama şimdi sadece kamyon kalmış. Gravyer uçup gitmiş. Adamlar bağırıyorlar. Gauthier'nin kendilerini gravyeri çalmakla suçladığını düşünüyorlar. Beaupain bozulup çıkıyor. D. kolundan tutup onu durduruyor, kimdi o, diye soruyor.

"Bir Gestapo ajanı. Campagne Première Merkezi'nden. Hernandez grubu onu gebertti."

"Nerede? Nasıl?"

"Tabancayla ensesine üç kurşun. Burada, avluda."

Beaupain gidiyor. D.'yle Thérèse avluya doğru ilerliyorlar. Kapının bir metre yakınında, hafif oyuk bir taşın üstünde pıhtılaşmış kan. Güneşte parlıyor. Taşın yanında bir ağaç var. Avluya bakan pencerelerde kimse yok, çoğu kapalı. Avlu boş.

"Taşın üstündeki o kan da neyin nesi?" diye soruyor Thérèse.

D. yanıt vermiyor. D.'yle Thérèse kapı eşiğinde durup kana bakıyorlar. Öldürülen ilk kişi bu. İlk kez.

Beaupain geri geliyor. D. sormadan:

"Ağlayıp zırladı", diyor Beaupain.

Yine gidiyor. Gravyer hırsızlarını araması gerek. Bu kez Gauthier geliyor. O da birini arıyor. Beaupain'i arıyor.

"Sen orada mıydın?" diye soruyor D.

"Hayır. Beaupain nerede?"

Bilmiyorlar. Pierrot geliyor ve D.'den bir sigara istiyor. D. bir sigara veriyor, kendi de bir tane alıp yakıyor. Pierrot genç, olsa olsa on sekiz yaşındadır.

"Buna mı bakıyorsun?" diye soruyor Pierrot.

"Sen orada mıydın?" diye soruyor D.

"Ne diyorsun? diyor Pierrot, tabii ki oradaydım... zırladı, nasıl da iğrençti, onu bırakırsak, istediğimiz her şeyi yapacağımızı, her şeyi şimdi anladığınızı söyledi."

Ayrıca İspanyolların birbirlerine bağırıklarını söylüyor. Kim ateş edecek diye tartışıp durmuşlar. Sonunda Hernandez'le başka iki adam, 8 mm.'likle enseye ateş etmişler.

Pierrot gidiyor. D.'yle Thérèse İspanyolların odasına giriyorlar. Odanın ortasında bir grup şiddetli biçimde tartışıyor. Kimileri tartışmayla ilgilenmiyor, yere çömelmiş, duvarın önünde tüfeklerini söküp yaşıyorlar.

Ter sırtını şömineye dayamış. Doğru ya, Ter. Milis eri Ter. Ter solgun. Az önce Beaupain'in olduğu gibi solgun değil, başka türlü. Ter'in burnu donmuş, yeşil olmuş, dudakları tebeşir gibi, gözlerinin altı gri. Doğru ya, Ter'i unuttular. On-on beş dakikadır onu unuttular. Ter sedyenin geçişini gördü ve iç avluya bakan kapıdan taşın üstündeki kamı gördü. Kimse Ter'in bunları gördüğünü düşünmedi. Kuşkusuz İspanyolların hiçbiri. Hatta ne Thérèse, ne D.

İşte şimdi de Ter sırtını şömineye dayamış duruyor, tek başına. D. yaklaşıyor. Ter D.'nin yaklaştığını görür görmez (baştan beri D.'nin kendisine yaklaşmasını beklemesi gerekiyor), yüzü geriliyor, D.'ye doğru eğiliyor, öte yandan şömineden ayrılmıyor. D. kendisiyle konuşmak isteyen Ter'in yanına geliyor. Ter'in sesi çok alçak.

"Aileme iki satır bir şey yazmak istiyorum", diyor Ter.

D.'yle Thérèse birbirlerine bakıyorlar. Ter'i unutmuşlardı. Şimdi artık Ter'in sedyenin geçtiğini ve kapıdan da kanı gördüğünü biliyorlar. D. Ter'i süzüyor, süzüyor, süzüyor. Ardından D. Ter'e gülümsüyor.

"Hayır, diyor D., sizi buraya öldürmek için getirmedi."

Ter gözlerini D.'ye doğru kaldırıyor. Ter'in o bakışı, Ter'in gözlerinin D.'ye doğru o hareketi, Ter'in gözkapaklarını kaldıran güç ve D.'ye bakması...

"Ah!..., diyor Ter, bunu gerçekten bilebilmek isterdim."

"Hayır, diyor D., sakinleşin..."

Ter'in gözkapakları ve başı külçe gibi iniyor. Sonra Ter hiçbir şey demiyor. Kimıldamıyor, öylece, bedeni hafifçe eğik, sırtını şömineye vermiş, dirseklerini dayamış halde duruyor. D., Ter'in yamna, şömineye dayanıyor. Thérèse de aynı şekilde. Önlerinden insanlar geçip duruyor. Ter yere bakıyor. Adamlar şimdi gravyer için tartışıyorlar. Gauthier Beaupain'ın ardından koşuyor. Beaupain artık Gauthier'nin sözlerini duymak istemiyor. İspanyollar arasında mekik dokuyor, gravyeri gören oldu mu diye soruyor. Gravyer tekerleğini gören oldu mu? Kimse görmemiş, ne yakından, ne uzaktan. Gauthier Beaupain'ı izliyor, bir şey biliyormuş gibi sırtıyor. Konu hep aynı, gravyer peyniri.

Köşelerde oturan adamlar tüfeklerini büyük bir dikkatle yağhyorlar. Bazıları yemek yiyor, Fransızlar ton balıklı sandviç, İspanyollar ton balıklı, domatesli sandviç. İspanyolların ceplerinde her zaman domates var, bütün gün ondan yiyorlar. Kimse onları nereden, nasıl bulduklarını bilmiyor.

D. sigara paketini alıyor. Ter'in burnunun altına uzatıyor. Ter'in eli tık diye fırlıyor, sigarayı alıyor. "Teşekkürler" diyor Ter. D. Thérèse'e de bir sigara uzatıyor. Kendi de bir tane alıyor, ardından Ter'e ateşi uzatıyor. Ter ateşi görünce bir kez daha gözlerini D.'ye doğru kaldırıyor. D. gülümsüyor. Ter de bir an için gülümsüyor ve hâlâ sırtı şömineye dayalı halde başını öne eğiyor. Sigarasından derin nefesler çekiyor, koskocaman duman halkaları çıkarıyor.

Beaupain tüm adamları toplayıp onlara gravyerin gizemli bir biçimde kaybolduğunu anlatıyor. Olacak iş değil, diyor

Beaupain, otuz kiloluk bir tekerlek gravyer peyniri kendi kendine kalkıp gidemez. Adamlar dinliyor, gülüyor ve yenden tartışmaya başlıyorlar. Kimse gravyeri görmemiş, ne yakından, ne uzaktan. Beaupain ter içinde, bağıyor, canından beziyor. Akşam için farklı gruplara konutla ilgili emirler veriyor. Sözüünü bitirdiğinde, bir İspanyol onun yanına yaklaşıp bir şeyler söylüyor. Bunun üstüne Beaupain bir şey anımsıyor ve daha dün akşam çalışma odasında bulunan ağır makineli tüfeği kim aldı diye soruyor ortaya, aynı şekilde bu sabah da iki hafif makineli tüfek kaybolmuş, biri onların gruba aitmiş, ötekiyse kendisiyle konuşmaya gelen genç bir F.A.I.'lininmiş.* Genç F.A.I.'li bunu doğruluyor, kızgın. Ne makineli tüfekleri, ne de ağır makineliyi kimse görmüş. Genç F.A.I.'li bir gruptan ötekine gidiyor ve sürekli boş ellerini uzatıp aynı soruyu soruyor: "Makineliyi gördün mü?" Kimse görmemiş.

Ter hâlâ sigarasını içiyor. D.'yle Thérèse onun sigara içişine bakmaktan kendilerini alamıyorlar.

Ter yirmi üç yaşında. Yakışıklı bir herif. Ceketi yok, uzun, diri önkollarının kasları belli oluyor. Beli ince, deri bir kemerle sarılı. Rengi artık soluk değil. Ama hâlâ sigarasından derin nefesler çekiyor, sigarayı emiyor. Dokuz günlük bir sakalı var. Mavi gömleği ipekten. Ayakkabıları süet. Kemeri ham domuz derisinden. Şu gömlek, süet, kemer olmasa merkezen biri sanılabilir. Ama Ter'in kirli bir geçmişi var. Yapa-
cak bir şey yok, öyle. Ter'in genç yaşamına hiç kuşkusuz kendisinin ölümüne neden olacak o korkunç geçmiş eklenmiş.

D.'yle Thérèse ona bakıyorlar. Sigara içiyor, gözleri yerde. Sigarayı tutan eli titriyor, ötekiyse şömineyi tutuyor. Ter arada sırada gözlerini kaldırıp D.'yi görüyor ve özür dileyen biri gibi gülümsüyor.

* *Bureau central de renseignements et action*: Fransız casusluk örgütü (ç.n.).

Her köşede adamlar tüfeklerini yağlayıp çalınan makinelilerden, gravyerden, Gestapo ajanından söz ediyorlar.

D. sadece milis eri Ter'le ilgilenmeyi sürdürüyor. Yaşamını harcadı. Lafont'la arkadaş oldu, Lafont zırhlı arabasıyla, zırhlı çalışma odasıyla, zırhlı duvarlarıyla onun gözünü boyadı. Ter tuhaf bir herif. Kafasında hiç düşünce yok, sadece istekler, vücudu haz, eğlence, kavga, kızlar için yaratılmış. Sekiz gün önce D.'yle Roger Ter'i sorguladılar. Thérèse o sorgulandığı sırada oradaydı. Ter'in sorgusuna tanık olanlar onu tüm yaşamları boyunca tanımış kadar oldular.

Ter Bony-Lafont çetesinin bir arkadaşıydı.

"Neden milislere katıldınız?" diye sorulmuştu Ter'e.

"Çünkü başka türlü bir silah edinmenin yolu yoktu..."

"Neden bir silah peki?"

"Silah dediğiniz şık bir şeydir."

Bir saat boyunca silahıyla ne yaptığını ve o silahla kaç direnişçi öldürdüğünü öğrenmek üzere kafası ütülendi.

"Çetenin en ama en düşük rütbelilerinden biriydim, direnişçi öldüremedim."

Sinema oyuncularıyla birlikte Sologne'a avlanmaya gittiğini söylüyordu. Bir süre Lafont'un sekreterliğini yapmıştı. Yapabilseydi de direnişçi öldürmeyeceğini söylemedi.

İçlerine sızdığı, on beşinci bölgeden bir F.F.I.* grubu onun kim olduğunu anlamış ve Richelieu grubuna kakalamıştı çünkü onu tutacak yerleri yoktu. Kendisine ayrıca:

"F.F.I.'lerle ne yapıyordunuz?" diye sorulmuştu.

"Savaşmak istiyordum..."

"Hangi silahla?"

"Kendi silahımla."

"Saklanmanın tek yolu bu diye düşünüyordunuz, öyle değil mi?"

* *Forces françaises de l'intérieur*: İçerideki Fransız Güçleri (ç.n.).

"Hayır, savaşmak istiyordum, Almanlara kötülük etmek değildi niyetim, hayır, sadece savaşmak istiyordum."

Cebinde bir F.F.I. kol bandı bulunmuştu. Cebindeki bu kol bandıyla ne yaptığı sorulmuştu ona. Onu bulduğunu söylemiş, gülümsemişti: "Hayır, hiç de değil, benim gibi biri, nasıl olur da bir kol bandı takar?"

Beaupain geçiyor, hâlâ ağır makinelinin ve gravyerin peşinde.

"Bir dakikan var mı?" diyor D.

"Buyur, söyle", diyor Beaupain.

Uzaklaşıp konuşuyorlar. Thérèse şöminenin yanında Ter'le baş başa kalıyor. Beaupain'le D.'nin Ter'le ilgili konuştuklarını ve Ter'in de bundan emin olduğunu düşünüyor. Aslında, Ter eğlenmeye başladı. Gözleriyle silahlarını temizlemekte olan İspanyolları izliyor, ayrıca D.'yle Beaupain'e bakıyor ama özellikle İspanyollara. Çünkü Ter böyle biri. Bir araba süreyim, cebimde bir tabancam olsun derken, Ter yaşamını harcadı. Lafont ve Bony'yle alem yaptı. Lafont Yahudi mahallelerine baskınlar düzenlerken Lafont'un zırhlı aracını son hızla sürüyordu. Bir gün, ava giderken, ağaçların arkasına ateş etti, birini öldürüp öldürmediğini bilmiyor. Her şey biliniyor. Ter her şeyi hemencecik itiraf etti.

Ter için her şey basit. Ter kendi kendine şöyle diyor: "Bir silahım vardı, Lafont'un çetesindeydim, ağaçlara ateş ettim, öldürüleceğim." Kötü bir şey yapmış olan öldürülmeli. Kendini savunmak hiçbir işe yaramaz, diye düşünüyor Ter. Ter adaletin ve toplumun isteklerine boyun eğiyor. Yargıçların anlayışına, adalete, cezaya inanıyor. Beklerken de silahların sökülüşünü izlemek tuhaf, tirik tırak. Ayrıca bir bitki gibi Ter. Bir çocuk gibi.

Thérèse'le D. Ter'i biraz ayrı bir yere koyuyorlar. Bu kaçınılmaz. İnsanların bazı kişileri bir yere, başkalarını başka bir

yere koymaları kaçınılmaz. Richelieu Merkezi'nde Ter'in olduğundan çok daha az suçu bulunan, kibarlar aleminden bir adam var, o paçayı kurtaracağını biliyordu. Ama Ter öyle değil, Ter kurşuna dizileceğinden emin. Kibarlar aleminden adam "kendi çevresi"nden insanların yanına konulmak istemişti çünkü "saygı görmeye hakkı vardı". Bunun üstüne D. onu salondaki ortak bölmeye, bir güreş şampiyonuyla bir hizmetçi kadının arasına yerleştirdi.

Ter bir Alman satın alma bürosunda bir yılda altı milyon kazandı.

"Bu iş size ne kadar kazandırıyordu?"

"1943'te altı milyon, bu yıl da iki milyon."

Ter bunu söylerken bir saniye olsun duraksamadı. Ter'in hile hurdayla, kibirle işi yok hiç. Her şeyden önce almak istediği şey sigara. Ayrıca bir kadın. Tutuklanmasından sekiz gün sonra sorgulanırken, Ter belli bir ısrarla Thérèse'e baktı. Ter'in tam bir eğlence düşkünü, hovarda çenesi var, kadınları özlüyor olsa gerek. Aşağıda, salonda bulunan sevgilisini de yanına getirmesi olanaksız, yasak. Muhasebede daha şimdiden on bir kişi oldular, her şekilde olacak iş değil bu. Sigara konusunda da aynı şey geçerli, tutsaklara verilmesi yasak.

D. Ter'le Thérèse'in yanına döndü.

"Gidiyoruz."

Ter önden yürüyor. D. Thérèse'e doğru eğilip çok kısık sesle: "Beaupain'in yeri yok, Cherche-Midi'ye telefon etmek gerekecek."

Çıkarken, D. Hernandez'e dostça bir selam çakıyor, Thérèse de aynı şekilde. Hernandez bir dev, bir komünist, o ajanı grubundan iki kişiyle birlikte kendisi öldürmüştü, tüm Fransızlar savaşta kendisini ağabeyleri gibi görüyorlar. Ajanın öldürülmesi işini Hernandez'in üstlenmesi D.'yle Thérèse'in gözünde kuşkusuz onların Hernandez'e güven duy-

duklarını gösteriyor. O iş onun grubuna düşmüştü, doğal olarak. Ajan Fransız'dı ama Fransızlar aralarında tartışmamışlardı, belki de onlar ajanın öldürölüp öldürölmemesi konusunda o kadar da emin değillerdi, Hernandez'inse kuşkusuyoktu. Hernandez domates yemekteydi, dev bir çocuk gibi gülümsüyordu. İş olarak berberlik yapıyordu, varoluş amacı olarak da İspanyol cumhuriyetçisiydi. İspanya Devrimi'ni başlatacağına inansa, aynı kesinlik ve aynı kolaylıkla kendi kafasına da bir kurşun sıkıverirdi. İspanyollar birbirleriyle dalaşmadıkları zamanlarda oradan buradan buldukları silahlarını yağlıyorlardı; onları nereden bulacaklarını biliyorlardı, tüm geceyi dışarıda geçiriyorlardı, çok az uyuyorlardı, durmaksızın gelecekte İspanya'da patlak verecek savaştan söz ediyorlardı. Hepsi yakında buradan gideceklerine inanıyorlardı. Hernandez sürekli "Sıra Franco'da", diyor. Bu onların uyumasına engel oluyor, Paris'in kurtuluşu İspanyollara düşler kurduruyor. Onlar için en büyük sorun silah bulmak ve birleşmek. Sosyalistler komünistler ve F.A.I.'liler için kabul edilemez koşullar öne sürüyorlar. F.A.I.'liler kendi olanaklarıyla İspanya cephesinde toplanmak istiyorlar. Sosyalistler Paris'te kurulacak bir savaş örgütü düzenlemek istiyorlar. Bütün gün, bu yola çıkış konusu konuşuluyor. Hepsi buradan gitmek için işlerini güçlerini bıraktılar.

Hernandez'le karşılaşınca, Thérèse ileriki günlerde Ter'in öldürölmesi gerekirse, en iyisi bunu Hernandez yapsın diye düşünüyor. Hernandez'i yeğliyor. Ona gülümsüyor. Onun öldürölmesinin ne kadar önemli olduğunu sadece Hernandez biliyor. D.'yle Beaupain'in, milis eri Ter'e ilişkin aralarında konuştuklarını Thérèse ayrıntılarıyla bilmiyor. Kuşkusuz düzenleme konusudur. Ter merkezden ayrılacaktır, belki de kurşuna dizilecektir.

Ter Antin Merkezi'nden ayrıldığına seviniyor. D.'yle Thérèse'in önünde çevik, hızlı adımlarla yürüyor. Richelieu Merkezi'ndeki muhasebe odasına döndüğünü biliyor ama bunun üstüne bir an bile düşünmüyor. Antin Merkezi'nden Richelieu Merkezi'ne arabayla gitmek düşüncesi bunu ona unutturdu. Ter böyle biri işte, her şeyi hemen unutuveriyor.

Sokağa vardıklarında, arabanın yanında, Ter birdenbire D.'yle Thérèse'in yanından uzaklaşıyor, arabanın çevresinden dolanıyor ve çapkınca, gülümseyerek Thérèse'e kapıyı açıyor. Kuşkusuz Antin Merkezi'nden ayrıldığına seviniyor ama sadece bu değil. Ayrıca Thérèse'le D. ona sevimli geliyor. Ayrıca arabayı Thérèse kullanıyor, kendisi de eskiden araba kullanırdı, dolayısıyla Thérèse'le aralarında bir benzerlik görüyor. Ter sıradan bir tutsak değil. Çünkü hoş biçimde Ter, sorgusu sırasında, D.'nin dürüstlüğüne hayran kaldı ve şurası da kesin ki eksiksiz, handiyse şaşırtıcı itiraflarıyla, D.'nin gözüne girmeye çalıştı biraz da. Ter böyle biri işte, basit biri. Bir bitki gibi Ter.

Ter arabayı kullanan Thérèse'in yanında oturuyor. D. arka koltukta. Sağ elinde düşük kalibreli, küçük, eski bir tabanca tutuyor, bir tek bu silah kaldı D.'ye, makinelisi ve 8 mm. çaplısı Richelieu Merkezi'nde çalındı. D.'nin elinde tuttuğu bu tabanca tutukluk yapıyor, uzun süredir çalışmıyor. D. onu çalışma masasının çekmecesinde, 8 mm.'liğin yerinde buldu. Nereden geldiğini bilmesi olanaksız. Thérèse de Ter'e doğrultulan bu silahın çalışmadığını biliyor. Ter bilmiyor elbette. Bu tabancanın gülünç olacak denli küçük olduğunu fark ettiyse de, D. onu öyle etkiliyor ki çalışıp çalışmadığından kuşkulanamaz. Ter'e göre, D. ancak kendi ruhu kadar kusursuz silahlar taşıyabilir.

Ter Thérèse'in yanında sakın sakın duruyor.

Hava güzel, çok açık. Polis yok. Polis Paris halkıyla savaş-

tı ve kurtuluştan beri daha göreve başlamadı. Üç gündür, sokaklarda polis yok. F.F.I.'lilerle dolu arabalar her yerde, yasak bölgelerde de rastlanıyor onlara, çok hızlı gidiyorlar, kaldırımları da kullanarak birbirlerini solluyorlar. Bir karşı gelme taşkınlığı, bir özgürlük sarhoşluğu yayılıyor insanlardan.

Ter arabaların hızına, arabaların çokluğuna, kapılardan uzanan ve güneşte parlayan namlulara hayran kalıyor.

"Yararlanmak gerek, diyor birden D., ortalıkta hâlâ polis yok, bu gibi şeyler yüzyılda bir kere olur..."

Ter tabancayı kendisine doğru tutan D.'ye döndü. Güldü. "İşte bu doğru."

Ter işte böyle biri, etrafta polis olmaması hoşuna gidiyor. Ter asla polisi sevmedi. D.'yle birlikteyken kendini rahat hissetmesi, D.'nin polis olmamasından kaynaklanıyor. Ter düşünmüyor; polisin olmamasının yeni zamanlara işaret ettiğini düşünmüyor, o zamanları kendisi yaşamayacak. Öncesini de düşünmüyor Ter.

Ter dikkatle debriyajın işleyişini, yavaşlayıp hızlanması, güneşli sokaklardaki insan selinin arasından arabanın ilerleyişini izliyor. Ter arabaların, silahların, paramın, kadınların işleyişini seviyor. Dönen, şaklayan, harcanan şeyleri seviyor. Ona göre, bir arabanın işleyişi kendi içinde hayran olunası bir şey. O kadar ki on bir gündür, öteki on milis eriyile birlikte muhasebede sürdüğü yaşamdan uzaklaşıyor. Hava da gerçekten çok güzel, son hız giden, kapılarından, oraya buraya doğrultulmuş makineli tüfekler ve karabinalar çıkmış, Ter yaşındaki genç erkek ve genç kızlarla dolu arabalar da yazı daha yeğın, daha büyüleyici kılıyorlar. Tüm bu kazanılmış, özgür, coşkun düzensizlik uzaktan, bu arabalardan birinin içinde olmaktan, hangi sıfatla olursa olsun bu harekete katılmış olmaktan mutlu olan Ter'i derinden etkiliyor.

Bu kuşkusuz Ter'in son gezintilerinden biri.

Her dönemeçte, Ter tam zamanında, dikkatle, arabanın ilerleyişini kolaylaştırmak için kolunu uzatıyor. Kendisini dosdoğru, büyük olasılıkla bir daha ancak cezaevi arabasıyla çıkabileceği Richelieu Merkezi'ndeki hücreğine götüren araba bu.

Arada sırada, binaların çatısından makineli tüfek uğultuları yükseliyor, arka fon sesli, güneş açık, yapraklar yeşil. Yayer çok yakınlarına geldiklerinde, evlerin kapı sundurmalarının altına toplaşıyorlar ve arabayla geçen F.F.I.'lilere gülüyorlar.

Bir an Thérèse D.'ye dönüp bozuk tabanca konusunda göz kırpmıyor. D'yle Thérèse gülümsüyorlar. Sadece Ter ciddi. Hep tam zamanında, her dönemeçte kolunu uzatıyor.

Thérèse'le Albert Ter'i hücreğine götürürlerken, Ter Thérèse'e günlük yiyeceklerin yanında biraz ekmek, bir de zaman geçirmek için iskambil kağıdı alıp alamayacağını sordu. Ter bunu Albert'den gizli olarak Thérèse'e sordu.

D. mutfakta tutsakların paylarıyla kumar oynayan F.F.I.'lileri azarlamaya, Thérèse'se de bir iskambil kağıdı ve ekmek almaya gitmişti.

Akşamüstüne doğru, Thérèse Ter'e iskambil kartlarını ve ekmeği vermek üzere Albert'e muhasebeye kadar eşlik etti. Ter masanın üstüne oturmuş öteki tutsaklara Paris'teki gezintisini anlatıyordu. Thérèse kartlarla ekmeği vermişti.

Akşam Ter masanın üstüne oturmuş, çevresine başka üç milis erini almış, kağıt oynuyordu.

Ötekiler aslında oynamak istemiyorlardı, istemeye istemeye oynuyorlardı. Ter onları zorluyordu. Ter'de müthiş bir oynama isteği vardı, ancak yaşayacak birine ait olabilecek bir istek, daha azı değil. Masanın üstüne krupiye gibi oturmuş onları kağıt seçmeye, oynamaya zorluyordu. Sonra oynuyordu. Tek başına oynuyordu. Kağıtları masanın üstüne atıyor

ve kazanınca seviniyordu. Tak. Bu ası oynuyorum. Kozla alıyorum. Ve kazanıyorum.

Ter'in yanında, masanın üstünde, küçük bir parça ekmek duruyordu. Thérèse'in Ter'e getirdiği üç ekmekten sadece bu kadarı kalmıştı. Hepsini yemiş bitirmişlerdi, Ter paylaşmıştı.

Albert bile Ter'i ayrı bir yere koyuyordu, oysa Albert ötekilere korkunç davranıyordu. Ter alttaki salondayken, D. onu Albert'le hararetli hararetli konuşurken görmüştü. Albert deri bir koltuğa oturmuştu. Ter onun ayaklarının dibindeydi.

"Söylesene... Ya kadınlar? Kaç kadınla birlikte oldun?"

Ter düşünmüştü.

"Ne kadar zamanda?" diye sormuştu Ter.

"Geçen yıl, geçen yıl kaç tane?"

"Üç yüz doksan beş."

Ardından Ter'le Albert kahkahalara boğulmuşlardı, yanlarına giden D. de, üçü birlikte.

Ter yola gelmez bir kişiydi. Ertesi gün ölecek bile olsa, Ter yaşama fırsatını kaçırmazdı. Ter kendisinin alçağın teki olduğuna inanıyordu çünkü D. bunu ona söylemişti ve D.'ye inanmak gerekiyordu. Ter'de kibir yoktu, kafası boştu, sadece çocukça düşünceleri vardı.

Ter'e ne olduğunu öğrenemedik, kurşuna mı dizildi, yoksa yaşadı mı? Ter yaşadıysa toplumun kolay para kazanan, düşüncelerin sığ olduğu, öndere inancın ideolojinin yerini tuttuğu ve suçu haklı gösterdiği kesiminde yer almıştır herhalde.

Kırık ısırgan

Bu uydurulmuş bir öykü. Yazın.

O sırada kuşkusuz Fransız Komünist Partisi'ndeydim çünkü sınıf çatışmasına değgin bir metindi bu. Fena değildi ama yayımlanamazdı. Ait olduğum K.P.'yle mide bulandırıcı yakınlığım sırasında da bilinçsizce koruduğum bir yazını uygulama fırsatım oldu. Neyse ki bu metin kırk yıl boyunca yayımlanmadı. Onu yeniden yazdım. Şimdi neyle ilgili olduğunu bilmiyorum. Ama kaçan bir metin bu. Belki sinemaya uygun bir metin.

Zaman zaman, yabancının Richelieu Merkezi'nden kaçıp ölmek için kendine bir yer arayan milis eri Ter olduğunu düşünüyorum. Açık renk giysisi, açık renk deri ayakkabıları, Nazi Almanyası'nın ak teni ve o lüks malın, İngiliz sigarasının kokusu bana böyle düşündürüyor.

Yabancı yol kenarlarını kaplayan büyük döşeme taşlarının üstünde oturuyor. Taşlar uzunca bir zaman önce buraya getirilmiş olsalar gerek, belki işgalden bile önce. Sonra da bu yolda kaldırım yapma tasarısından herhalde vazgeçilmiş.

Yolun iki tarafında da sac kaplı levhalardan oluşan barakalar var, çevrelerinde uzaktan uzağa kuru çamaşırlar görünen yamuk yumuk çitler. Döşeme taşlarının çevresinde, aralıklarda, yabanıl gündüzsefaları ve ısırganlar var. Ahşap barakaların çevresini saran çitlerin karşısında da bunlardan var, her yeri sarmışlar. Ayrıca, uzaktan uzağa, bahçelerde, yolda, akasyalar var, başka ağaç yok.

Barakalardan kap kaçak sesleri, bağırış çağırışlar, çocuk cıvıltıları, annelerin bağırışları, geliyor, söz yok.

Yolda iki çocuk bir ileri bir geri gidip duruyorlar. Büyük olan on yaşında görünüyor. Küçük kardeşini eski bir bebek arabası içinde yabancıнын bulunduğu yerden yolun sonundaki çukura dek gezdiriyor. Çukurdan hurda demirlerle ısırganlar çıkmış.

Yabancı oraya geleli beri çocuk yürüdüğü mesafeyi kısalttı, onun önünden daha sık geçiyor. Küçük kardeş küçücük mavi bir gömlek giyiyor. Ayakları çıplak, sarı kafası bebek arabasının arkalığında bir oraya bir buraya sallanıyor. Uyuyor. Dik saçları karmakarışık, gözkapaklarının arasına düşmüş bazı tutamlar, orada, kirpiklerin gölgesinde sinekler

uçuşuyor. Arada sırada, ağabey durup fark ettirmemeye çalışarak, yoğun ve boş bir merakla yabancıyı inceliyor. Ağzında bir ot var ve alçak sesle şarkı mırıldanıyor. Onun da ayakları çıplak. Zayıf bir çocuk bu, dudakları kalın, saçları soluk ve dağınık, kapkara. Üstünde bir kız bluzu var, o da mavi, önü genişçe açık. Başı küçük ve basık, bakışları hâlâ duru, derin. Bazen çocuğun yüzü kararıyor, korkuya kapılıyor. Bu yabancıнын da kendisine baktığını düşündüğünde oluyor. Ama hemencecik barakalar önünde gidip gelmeye başlıyor yeniden.

Adam yolda görüldüğünde yabancı on dakikadır oradaydı. O da bir döşeme taşının üstüne, yabancıнын yakınına oturdu. Oraya sık sık gelen bir adam bu. Elli yaşlarında olsa gerek. Başlığı makine yağı içinde. Oturmâk için pantolonunun paçalarını çekiyor, baldırları zayıf, kıllı, kocaman siyah postalları görünüyor. Bir askeri gömlek ve biraz kısa, gri bir ceket giyiyor. Çocuk işçinin önünde duruyor. Çocuğun yüzü mucizevi şekilde canlandı, gülümsüyor. Birbirlerine selam veriyorlar.

Çocuk arabayı yolun öteki tarafındaki akasya ağacının altına itiyor, ardından adamın yanına oturuyor. “Yemek yedin mi? – Yedim”, diyor çocuk.

Adam da çocuk gibi kaçamak bakışlarla ama telaşsızca yabancıya bakıyor. Yüzü açık esmer, kuru. Bu adamın gözleri mavi, küçük ve canlı, güzeller. Yanakları çökük, pek fazla dişi kalmamış olsa gerek.

Hava sıcak, ağır, yapış yapış bir sıcaklık bu, en ufak esinti, hareket yok. Havanın ağırlığı içinde ısırgandan ısırgana uçuşan sineklerin vızıltısı duyuluyor.

Adam azık torbasını önüne çekiyor. Sefertasını ve bir şişe şarap çıkarıyor. Yabancı ona bakmaktan sakınıyor gibi. Adamın kendisini gözlemlediğini, bu kadar yabancı birinin ne-

den bugün orada, dünyanın bir ucundaki o yerde olduğunu düşündüğünü fark etmemiş olamaz.

Adam sefertasını çıkarıyor ve sol elinin işaretparmağının deriyle kaplı olduğu görülüyor, deri bileğin çevresinde düğümlemiş. Sefertasını açıyor, bir şey değmesin diye parmağını kalkık tutuyor. Çocuk adamın hareketlerini izliyor. Bir an için yabancıyı unuttu sanki. "Hâlâ canın yanıyor", diyor çocuk. "Geçti sayılır. Daha fazla dikkat ediyorum."

Sefertasında kuru fasulye var. Adam azık torbasından bir parça ekmek çıkarıyor. Hareketleri yavaş. Yabancı şapkasını çıkarıyor ve yanındaki taşın üstüne koyuyor. Sıcaktan bunalmış. Açık renk bir giysi giymiş. Handiyse beyaz.

Çocuk adamın hareketlerini izliyor. Yüzü gevşemiş. Bu çocukta tuhaf bir açlık var, adamın konuşmasını istiyor. Birbirleriyle görüşmeye alışkınlar herhalde. "Baban nasıl?" diye soruyor adam. "Daha iyi", diyor çocuk.

Adam kaşığını ceketinin arkasına silip sefertasına daldırıyor. Yiyor. Çiğniyor. Yiyor. Yutuyor. Tüm bunlar bir gösterinin, aldatıcı ve boş bir okumanın yavaşlığında oluyor.

Onların arkasında, yabancıнын, adamın ve çocuğun arkasında, kentin aynı sıkışık kütlesi, önlerinde ısırganların başlangıcı. Kent tam orada zararlı otların, hurda demirlerin başladığı yerde bitiyor. Savaş bitmiş orada. Sona ermiş. Barakalarda yaşayan insanların çöplük olarak kullandıkları –görülmeyen– başka bir çukurdan insanın genzini yakan bir koku geliyor. Küçük çocuğun gözlerine dadanan sinekler oradan geliyorlar. O küçük çocuk doğduğu günden beri o çöplüğün sineklerinin avı durumunda, o yakıcı kokuyu soluyup duruyor, her tarafına sinmiş o koku. Ara sıra, biraz hafifliyor, derken feci şekilde geri dönüyor, yazın içini dolduruyor.

Adam çocukla yabancıнын bakışları altında hâlâ fasulyesini yiyor. Fasulyeden bir kaşık alıyor, çakısıyla bir parça ek-

mek kesiyor, hepsini ağzına atıyor. Çiğniyor. Yavaşça çiğniyor. Çocukların büyüğü çiğneyen adama bakıyor. Barakalar-
dan hâlâ bağırışlar, çocuk ağlamaları, kap kacak tıkırtıları ge-
liyor, söz yok.

Uzaklarda bir siren çınlıyor, pek hüzün verici, savaş
alarmları gibi.

Adam ekmek parçasını taşın üstüne koyup yeğinin ce-
binden saatini çıkarıyor. Sürekli yavaş hareket ederek onu
kuruyor. "On ikiyi bir geçiyor", diyor. Yabancıya doğru dö-
nüyor: "İnsanı hâlâ korkutuyor, ne berbat ses."

Yabancı yanıt vermedi. İnsan onun sağır olduğunu düşü-
nebilir. Adam yeniden fasulyesini yemeye koyuluyor. Hep
yavaş mı yavaş şekilde, görülmeyen kuyunun pis kokulu sı-
caklığı içinde. Çocuk artık ona bakmıyor. Yanıt vermeyen ya-
bancıya bakıyor. Bu yolda daha önce hiç yabancı görmemiş,
tertemiz ve bembeyaz bir adam. Sarışın bir adam.

"Neredeyiz?" diye soruyor yabancı.

Çocuk gülüyor, ardından utanıp gözlerini indiriyor.
Adam çiğnemeyi bırakıyor. Yabancıya bakıyor, o da şaşkın.

"Petit-Clamart. -Hurda demir yığınıyla ısırğanların bu-
lunduğu yönü gösteriyor-, burası da Paris olarak geçiyor. En
azından kağıt üstünde..."

Adam kuşkuluyor.

"Neden? Yolunuzu mu kaybettiniz?..."

"Evet." Sözcük yankılanıyor.

Çocuk gene gülüyor, sonra kesip gözlerini indiriyor.

Adam artık gülümsemiyor.

Adam bir şişe şarap, bir kadeh alıyor. İçiyor. Artık konuş-
muyor.

Yabancı adamın artık kendiliğinden konuşmayacağını an-
lıyor büyük olasılıkla. Yabancı konuşuyor, soru sormuyor.
"Parmağınızı yaralamışsınız" diyor.

Adam parmağını kaldırıp bakıyor.

"Bir parmağım koptu, yani hemen hemen, ilk kemiğe kadar olan bölüm. Bir cenderenin altında kaldı."

Çocuk ilk kez konuşuyor, kızarıp heyecanlanıyor, bir çırpıda: "Parmağı sigara kağıdı gibi dümdüz olmuştu, biri daha var fabrikada, bütün eli makinenin altında kaldı, elini kes-tiler" deyiveriyor.

Yabancı yemek yemekte olan ağızdan gözlerini ayırmıyor artık. Çocuğun gözleri de her şeyi görme derdinde. Gözlerini iki adamdan da ayırmıyor. Bir kez daha adam konuşuyor.

"Çok büyük parçalar bunlar, diyor adam, iki ton çekiyorlar... Askeri fabrikalarda beş ton çekenler var... devasa canavarlar..."

Küçük çocuk çığlık atıyor. Tek bir çığlık. Bir kabus. Bir barakanın kapısında genç bir kadın beliriyor, sesleniyor – "Marcel!" – Çocuk yerinden kalkıp kadına bakıyor – "Önemli bir şey yok". Herkes susuyor. Ufaklık yeniden uykuya daldı.

Adam fasulyesini bitirdi, azık torbasından bir parça peynir çıkarıyor. Küçük bir parça peynir kesip ekmeğin üstüne koyuyor. Ekmeğin üstünde peynir olan bölümünü kesiyor. Yiyor, hep o aşırı yavaş ama incelikli, büyüleyici hareketlerle. Çocuk: "İnanmazdım ama tam da peynire yetecek kadar ekmeğin kaldı."

Çocuk peynir yemekte olan adamın sessizliği yüzünden kaygılı. Adama, Lucien'e bakıyor.

"Korkunç", diyor sonunda yabancı.

Adam yabancıya dönüyor. Artık gülümsemiyor. Çocuk adamın, Lucien'in bir şeyden çekindiğini anlıyor. Yabancı: "Siz de aynı işe devam ettiniz."

Yabancı bunu düşünmeden söylüyor, makine gibi konuşuyor, ama susmaktansa, ölmektense bu daha iyi. Nasıl söy-

leyeceğini, nasıl açığa vuracağını bilemediği bir şey saklıyor içinde hâlâ. Çünkü onun ne olduğunu bilmiyor. Ölümden nasıl söz edilebileceğini bilmiyor. Adamla çocuk onu nasıl görüyorsa o da kendini öyle görüyor. Adamla çocuk onu biliyorlar. Adam yabancıнын yerine konuşmaya başlayacak ama aynı şekilde susabilirdi de. Tüm çabaları sessizliği uzaklaştırmaya yönelik. Bir şey kesin. İki adam sessizliği bozmasa, hepsi için, çocuklar, yabancı, adam için tehlikeli bir süreç başlayacak. Akla gelen, bunu nitelendirebilecek ilk sözcük delilik sözcüğü.

“Evet, aynı işe devam ettim, diyor adam. Geçen yıl perçinlemede çalışıyordum. Cendereyi yeğlerim. Bu bir tercih meselesi. Cenderede çalışmak bence daha az tekdüze. Belki de daha tehlikeli olduğundandır. Belki daha zor olduğundan, ama insanın kendi parçası, kendi makinesi oluyor. Ben bunu yeğliyorum.”

Yabancı yine dinlemeden duymaya, görmeden bakmaya başladı.

“Cenderede, diyor adam, birçok insanla birlikte de çalışıldığı oluyor ama yine de farklı, insan kendi parçasını görebiliyor. Onun yanında, perçinleme, biraz... nasıl desem... bir ayrıntı işi, son iş. Daha az kişisel. Üstelik orada insan hiç yalnız kalmıyor, hep grup halinde çalışıyor. Bazen yalnız kalmak iyi geliyor.”

Adam her şeyi açık seçik anlatma kaygısıyla konuştu, bu da çocuğu büyüledi. Nezaketten arındı adam, sevecenlikten de. Şimdi artık yabancıнын konuşmasını engellemek için konuşuyor. Yabancı yanıt vermiyor.

Çocuk ani bir mutlulukla bağırıyor. Bu mutluluk büyük oranda adamın yabancıya karşı takındığı yeni tutumla ilgili.

Adam hafif alaycı şekilde gülümsüyor, mavi gözleri sertleşti.

“Belki siz de demir çeliktensinizdir, diyor adam, hiç belli olmaz.”

Yabancı tıpkı adam gibi alaycı alaycı gülümsüyor ama yanıt vermiyor. “Hayır”, diyor.

Yemek yiyen adamın hareketlerinde kısa bir duraklama oldu ve yine sessizlik baş gösterdi. Kaygı yakınlaştı, yoğunlaştı. Çocuk eli kulağında olan olayın ne olduğunu hiç anlamıyor. Kendini unutulmuş hissediyor.

Adam torbasından bir şişeyle bir kadeh çıkarıyor. Sonra bir, iki, ardından üç kocaman yudum alıyor şaraptan. Bitirdiğinde şişeyi çocuğa uzatıyor.

“Al, bir yudum iç.”

Çocuk içiyor, suratını buruşturuyor, şarabı zorlukla yutuyor. Yabancı başını kaldırıp:

“Ona şarap verdiniz... bir çocuğa”, diyor.

“Evet, ona şarap verdim... Neden? Sizce bir sakıncası mı var?”

Yabancı işçiye bakıyor. Birbirlerine bakıyorlar. Yabancı: “Hayır”, diyor.

Adam yine saatini alıyor, ona bakıp yeleğinin cebine koyuyor. Ardından bir paket Gauloises çıkarıyor. Ufaklık gene uyandı. Çocuk bebek arabasına gidiyor ve gözlerini iki adamdan ayırmaksızın yeniden onu itmeye başlıyor.

Yabancı bir şeye şaşırmış gibi, ansızın arkasını dönüyor. Görünürde bunu yapmasında bir neden yok. Ardından yine sessizliğe gömülüyor. Adam: “Hâlâ bir on beş dakikam var, bir tane sigara içebilirim.”

Adam sigara paketini yabancıya uzatıyor.

“Teşekkür ederim, diyor yabancı, bende var.”

Yabancı da kendi cebinden bir paket sigara çıkarıyor. Adam ona yanmakta olan bir çakmak uzatıyor, eli hafif titriyor.

Konuşmadan sigaralarını içiyorlar. Ardından işçi ileride, uzakta, bir şey görür gibi oluyor ama hayır. Büyük bir keyifle sigarasını içiyor. Korku bir gidip bir geliyor. İşte yine. Adam havayı içine çekiyor ve şu tümceyi söylüyor. "İngiliz sigarası içiyorsunuz."

Yabancı yanıt vermiyor, anlamıyor: "Ne demek istiyorsunuz?" diyor.

Adam az önce ötekinin kendisine baktığı gibi yabancıya bakıyor. Yanıt vermiyor.

İki adam susuyorlar. Çocuk onları unutmaya başlıyor. Bir okul şarkısı mırıldanıyor. Yabancı adama: "Mutlu musunuz?" diye soruyor.

Adam ona bakıyor: "Neden söz ediyorsunuz?"

Yabancı düşünüyor, neden söz ettiğini bulmaya çalışıyor. Bulamıyor.

"Bilmiyorum."

Yabancı'nın önünde bir tutam çiçek açmış ısırgan var. Bitki yolun ortasında, değirmi, çalılık halinde, acı ve ateşle dolu. Yabancı eğiliyor, bitkiden bir sap kırıp elinde eziyor. Yüzü buruşuyor, ısırganı atıyor, yanan ellerini ovuşturuyor. Çocuğun güldüğü duyuluyor. Adam sigara içmeyi bıraktı. Yabancı onun kendisine baktığını tahmin ediyor, ısırganın üstüne eğilmiş halde kalakalıyor, derken birdenbire karar verip başım kaldırıyor ve konuşuyor: "Özür dilerim", diyor.

Çocuk hâlâ gülüyor. Delice bir gülme bu. Adam ona susmasını söylüyor. Çocuk anında gülmeyi kesiyor, adam onu kovacak diye korkuyor. Adam soruyor: "Hiç ısırgan görmediniz mi?"

Şimdi adam öfkeli. Korkusu geçti. Yabancı'nın karşısında dikiliyor.

"Öyle değil, diyor yabancı, ama onları tanıyamıyorum."

Adam sigarasını atıyor, güneşi yansıtan bir su birikintisi-

ne düşüyor sigara. Bir tane daha çıkarıyor. Artık yabancıнын konuşmasını beklemiyor. İşe gitmeyi unutmuş gibi. Artık yabancıya bakmıyor. Kendisini, yabancıyı düşünüyor, artık geçip gitmiş, ulaşamaz ve boş bir olayı düşünürcesine. Yabancı da artık konuşmuyor. Aynı pozu takınıyor. Hâlâ başı eğik, ölüme çevrili. Adam içgüdüsel olarak yavaş yavaş yabancıнын bulunduğu ölüm bölgesine sapıyor. "İşgal sırasında, burada kaldım, işi bırakmadım."

Yabancı kımıldamadı. Adam şimdi ona doğru yürüyor, birkaç adım atıyor, geri dönüyor, kenti gösteriyor. "Her şey sona erebilir bugün sekiz gün oldu. Arada sırada çatılardan silah sesleri duyuluyor ama gittikçe azalıyor onlar da", diyor.

Siren bir kez daha çınlıyor, çocuk bağılıyor:

"Lucien, zaman doldu."

"Gidiyorum", diyor Lucien.

Lucien duraksıyor. İleri geri gidip geliyor, kente bakıyor, ardından çocuğa: "Sen de evine git", diyor.

Çocuğun o küçücük yüzü adamla yabancı arasında ne olup bittiğini anlamak için kasılmış. Ama çocuk söz dinliyor. Eve gidiyor. Bebek arabasını alıp az önce annesinin görüldüğü barakaya dönüyor. Adam kendi de gitmeden önce onun gözden yitmesini bekliyor.

Yabancı kımıldamadı.

Hâlâ başı yere eğik, ellerini kavuşturmuş, kollarını dizlerinin üstüne koymuş halde duruyor.

Şimdi yolda bir tek kendisi var. Bu çöl, bu yol sadece onun.

Ona uzaktan, barakanın penceresinden baktığında, çocuğun aklına yabancıнын belki de ölü olduğu fikri geliyor, mucizevi bir ölümle ölmüş, görünüşte bir şey belli olmadan, ölümün biçimi olmaksızın.

Aurélia Paris

Uydurulmuş bir öykü. Terk edilmiş küçük Yahudi kızına duyulan delice sevgi.

Her zaman Aurélia Paris'i sahneye taşımak istemişimdir. Sonunda Gérard Desarthe için yaptım bunu. Kendisi Ocak 1984'te Rond-Point'daki küçük tiyatro salonunda iki hafta boyunca metni olağanüstü biçimde okudu.

Bugün, camların arkasında orman var, yel esmeye başladı. Güller o öteki Kuzey ülkesindeydiler. Küçük kız onları bilmiyor. Şimdi ölmüş olan gülleri hiç görmedi, ne tarlaları, ne denizi.

Küçük kız kulenin penceresinde, kara perdeleri hafifçe aralayıp ormana bakıyor. Yağmur durdu. Neredeyse gece oldu ama camın altında gökyüzü hâlâ mavi. Kule kare şeklinde, çok yüksek, kara çimentodan yapılmış. Küçük kız en üst katta, uzaktan uzağa başka kuleler görüyor, onlar da kara. Ormana daha önce hiç inmedi.

Küçük kız pencereden ayrılıyor ve anlamadığı bir dildeki yabancı bir şarkıyı söylemeye başlıyor. Odanın içi hâlâ aydınlık. Aynada kendine bakıyor. Kara saçlar ve aydınlık gözler görüyor. Gözleri çok koyu mavi. Küçük kız bunu bilmiyor. Şarkıyı nereden bildiğini de bilmiyor. Onu ezberlediğini anımsamıyor.

Biri ağlıyor. Küçük kıza bakan, onu yıkayıp besleyen kadın bu. Daire büyük, neredeyse boş, neredeyse her şey satıldı. Kadın girişte duruyor, bir iskemleye oturmuş, yanında bir tabanca var. Küçük kız onu bildi bileli böyle, orada Alman polisini bekliyor. Gece gündüz, küçük kız bilmez kaç yıldır, kadın bekliyor. Küçük kızın bildiği şey kapının ardında polizei sözcüğünü duyar duymaz kadın kapıyı açacak ve

herkesi öldürecek, öncelikle onları, sonra da küçük kızla kendisini.

Küçük kız ikili kara perdeyi çekip yatağına gidiyor, masasının üstündeki küçük lambayı yakıyor. Lambanın altında kedi. Işığın altına sokuluyor. Onun çevresinde, Reich ordusunun son operasyonlarını anlatan gazeteler duruyor karmakarışık halde, kadın onlarla küçük kıza yazmayı öğretti. Yere gergince uzanmış kedinin yanında, toz renginde bir ölü kelebek var.

Küçük kız kedinin karşısına, yatağın üstüne oturuyor. Kedi esniyor, geriniyor ve o da küçük kızın karşısına oturuyor. Gözleri aynı seviyede. Bakıyorlar. İşte, Yahudi şarkısı, küçük kız onu kediye söylüyor. Kedi masanın üstüne uzanıyor, küçük kız onu okşayıp dinliyor. Sonra ölü keleşbeği alıyor, onu kediye gösteriyor, ona gülünç bir surat yapıp bakıyor, ardından da yine Yahudi şarkısını söylüyor. Sonra kedinin gözleriyle küçük kızinkiler buluşuyor.

Birden gökyüzünün derinliklerinden, işte. Savaş. Gürültü. Koridordan kadın, perdeleri kapatmayı unutma diye bağıyor. Çelik yığınları ormanın üstünden geçmeye başlıyorlar. Kadın bağıyor:

"Ses ver."

"Altı dakika daha, diyor küçük kız. Gözlerini kapa."

Gürültü gittikçe yaklaşıp büyüyor, ölümün yükü, bombalarla dolu karınlar, dümdüz, açılmaya hazır.

"Geldiler. Gözlerini kapa."

Küçük kız kedinin üstündeki küçük, zayıf ellerine bakıyor. Duvarlar, camlar, hava, kuleler, ormandaki ağaclar gibi titriyor onlar da. Kadın bağıyor: "Gel buraya."

Hep böyle oluyor. Biraz sonra geliyorlar, dedi küçük kız. En yüksek ses, ansızın, öteki ses. Uçaksavar toplarının yeğın gürültüsü.

Gökyüzünden hiçbir şey düşmüyor, düşen hiçbir şey yok, hiç uğultu yok. Filotillanın zarar görmemiş kütlesi gökyüzünden kayıp gidiyor.

"Nereye gidiyorlar?" diye bağıyor kadın.

"Berlin'e", diyor küçük kız.

"Gel buraya."

Küçük kız karanlık odadan geçiyor. Kadın orada. Orada içerisi aydınlık. Orada hiç pencere yok, dışarı açılan hiçbir kapı yok, koridorun sonundan, giriş kapısından gelecekler büyük olasılıkla. Duvara asılı duran bir ampul savaşı aydınlatıyor. Kadın çocuğun yaşamını gözetmek için orada. Kazağını dizlerinin üstüne koydu. Artık bir şey duyulmuyor, sadece, uzakta, zayıflayan top sesleri. Küçük kız kadının ayaklarının dibine oturuyor: "Kedi bir kelebek öldürdü", diyor.

Kadınla küçük kız uzun süre sevinçle birbirlerine sarılıp ağlıyorlar, bir şey söylemiyorlar, her akşam olduğu gibi. Kadın: "Yine ağladım, her gün yaşamın hayran olunaşı hatasına bakıp ağlıyorum", diyor.

Gülüyorlar. Kadın ipek gibi saçları, kara lüleleri okşuyor. Gürültü daha da uzaklaşıyor. Küçük kız: "Ren'i geçtiler", diyor.

Artık ormanda sertçe esen yelin sesinden başka ses yok. Kadın unutmuş:

"Nereye gidiyorlar?"

"Berlin'e", diyor çocuk.

"Doğru, doğru..."

Gülüyorlar. Kadın soruyor:

"Ne olacak halimiz?"

"Öleceğiz, diyor çocuk, sen bizi öldüreceksin."

"Evet, diyor kadın –gülmeyi kesiyor– üşümüştün." Kolu-na dokunuyor.

Küçük kız kadına yanıt vermiyor, gülüyor. "Kediye Aranacha adını koydum", diyor.

"Aranachacha" diye tekrarlıyor kadın.

Küçük kız kahkahalarla gülüyor. Kadın da onunla birlikte, derken gözlerini kapayıp küçük bedene dokunuyor.

"Zayıfsın, diyor kadın, derinin altından küçük kemiklerin sayılıyor."

Küçük kız kadının söylediği her şeye gülüyor. Genellikle akşamları böyle oluyor, küçük kız her şeye gülüyor.

İşte şimdi de Yahudi şarkısını söylemeye başladılar. Arından kadın anlatıyor: "Sadece elbisenin içine dikilmiş o beyaz pamuktan küçük dikdörtgen var, seninle ilgili başka hiçbir şey bilmiyoruz. Üstünde A.S. harfleri ve bir doğum tarihi vardı. Yedi yaşındasın."

Küçük kız sessizliği dinliyor. "Berlin'in üstüne vardılar -bekliyor- tamamdır."

Kadını sertçe itiyor, ona vuruyor, sonra kalkıp gidiyor. Koridorlardan geçiyor, hiçbir şeye çarpıyor. Kadın onun şarkı söylediğini işitiyor.

Uçaksavar topları yeniden mavi uçak gövdelerinin çeliğine karşı. Küçük kız kadına sesleniyor: "Görev tamamlandı, diyor küçük kız. Geri dönüyorlar."

Ses yükseliyor, düzenli, uzun, sürekli bir dalga. Giderken olduğundan daha hafif.

"Bir tanesi bile vurulmadı", diyor küçük kız.

"Kaç ölü var?" diye soruyor kadın.

"Elli bin", diyor küçük kız.

Kadın alkışlıyor.

"Yaşasın", diyor kadın.

"Ormanı geçtiler, diyor küçük kız, denize doğru gidiyorlar."

“Yaşasın, yaşasın” diyor kadın.

“Dinle bak, diyor küçük kız, denizi geçecekler.”

Bekliyorlar.”

“Tamamdır, diyor küçük kız, denizi geçtiler.”

Kadın kendi kendine konuşuyor. Tüm çocuklar ölecek diyor. Küçük kız gülüyor. Kediye: “Ağlıyor. Yanına gideyim diye. Korkuyor”, diyor.

Küçük kız aynada kendine bakıp kendi kendine konuşuyor: “Ben Yahudi’yim, diyor küçük kız, Yahudi’yim.”

Küçük kız aynaya yaklaşıyor ve kendine bakıyor: “Anne-
min Paris’te Rosiers Sokağı’nda bir dükkanı vardı.”

Koridoru gösteriyor: “O bana söyledi bunu.”

Küçük kız kediyle konuşuyor, konuşuyor.

“Kaç kez ölmek istedim, diyor küçük kız –ekliyor– Babam, bana kalırsa bir gezgindi, Suriye’den geliyordu.”

Dışarısının derinliklerinden yeniden uğultular başlıyor. Küçük kız bağılıyor: “Geri geliyorlar.”

Kadın ikinci ölüm yükünü duydu. Bekliyorlar.

“Bu kez nereye?”

Küçük kız daha iyi duyabilmek için gözlerini kapıyor. “Düsseldorf’a doğru”, diyor.

Küçük kız başını ellerinin arasına aldı, korktu. Uzakta, koridordaki kadın Pfalz kentlerini sayıyor, Tanrı’dan Alman halkının ölmesini diliyor.

“Korkuyorum”, diyor küçük kız.

Kadın duymadı.

Kedi gitti, ışıkları sönük koridorlarda dolanıyor, gürültünün daha az olduğu yerlerde.

“Korkuyorum”, diye yineliyor küçük kız.

“Kalabalıklar mı?” diye soruyor kadın.

“Bin tane, diyor küçük kız. Geldiler.”

İşte, ormana vardılar. Geçiyorlar. Elektrik kesildi.

“Keşke düşseler, diye bağıyor küçük kız, keşke bitse artık.”

Kadın bağırp küçük kıza susmasını, bunun ayıp olduğunu söylüyor.

Kadın dua ediyor, çok yüksek sesle, çılgıncasına, çocukluğunda öğrendiği bir duayı okuyor. Derken birdenbire çocuk karanlıkta bağıyor: “Orman.”

Birdenbire, dünyanın sonu, feci bir patırtı kopuyor, kulakları sağır eden bir gürültü, uğultu, ardından yangın, ışık.

Üstte, filotilla ilerliyor.

Düşen uçak bırakıldı.

Küçük kız perdeyi kaldırıp alevlere bakıyor. Kuleden çok uzakta değil.

Küçük kız İngiliz pilotu seçmeye çalışıyor. Kadın karanlıkta bağıyor: “Gel, gel benimle.”

Küçük kız gidiyor.

“Bu bir İngiliz uçağı, tam buraya düştü”, diyor küçük kız.

Tam orada, kulenin altında, biraz sonra orman yanıyor, diyor. Alevlerden başka bir şey kalmadı, diyor.

Küçük kız gidip düşen uçağı görmek istiyor. Kadın ona böylesi bir şeyi görmek istemeyeceğini söylüyor. Küçük kız diyor, pilotun öldüğünü, hayır, sadece alevlere bakıp döneceğini söylüyor.

Kadın ağlıyor, buna gerek olmadığını söylüyor.

“Böyle olacağını bilseydim, neyse kapatalım bu konuyu, sonuçta bu küçük kıza söyleyebileceğim hiçbir şey yok... hiçbir şey... keşke onunla Yahudiler ilgilenseydi ve daha genç insanlar... ama nasıl olacak bu?... İkisi de, gece, on üç vagonlu bir trenle gittiler ama nereye? Bunun onların çocuğu olduğunu nasıl kanıtlayabilirim ki? Nasıl?... geri dönerlerse, belki evet derler, neden olmasın?... küçük kız çabucak

büyüyor, doğru dürüst beslenemiyor... kazaktaki küçük beyaz dikdörtgene göre yedi yaşında..."

Küçük kız kadını dinliyor. Bazen kahkahalara boğuluyor, kadın da kendine geliyor. Ne olduğunu, kimin konuştuğunu ve nereye gittiklerini soruyor.

"Mannheim'a, diyor küçük kız, ya da Frankfurt'a, ya da Münih'e, ya da Leipzig'e, ya da Berlin'e -duruyor- ya da Nijmegen'e."

Kadın bu küçük kızı sevdiğini söylüyor, hem de çok. Sonra susuyor. Sonra onu sevdiğini, çok sevdiğini söylüyor. Küçük kız onu hafifçe dürtüyor.

"Yani koşarak bindi ve kucağında küçük bir kız taşıyordu, öyle mi?" diyor.

"Evet, öyle."

"Kim?"

"Annen" diyor kadın.

"Çocuğu tutun, acil bir işim var", diyor küçük kız.

"Evet, öyle, 'acil bir işim var, on dakika sonra döneceğim".

"Ya 'merdivenlerdeki ses'?"

"Evet. Alman polisi."

"Peki sonra?"

"Sonrası, o kadar."

"Hiç mi? Hiç mi?"

"Hiç."

Küçük kız kadın saçlarını okşasın diye başını kadının dizlerine koyuyor.

Kadın onun sevdiği gibi, bastıra bastıra küçük kızın saçlarını okşuyor ve ona kendi yaşamından söz ediyor. Sonra eli duruyor.

"Peki ya nerede o insanlar?" diye soruyor.

"Liège'de, diyor küçük kız, dönüyorlar."

Küçük kız kadına: "Ölen kimdi?" diye soruyor.

Kadın bir İngiliz pilotun öyküsünü anlatıyor.

Küçük kız kadını kollarıyla sarmalıyor. Kadın sızlanıyor.

"Öp beni, öp beni", diyor küçük kız.

Kadın bir çaba gösterip küçük kızın saçlarını okşuyor, sonra uyku bastırıyor kendisine. Uzaktan uzağa kentin içinden alarmin sonunu bildiren sirenler.

"Bana onun adını söyle", diyor küçük kız.

"Kimin adını?" diye soruyor kadın.

"Kimin istersen."

"Steiner, diyor kadın. Polis böyle bağıırıyordu."

Kedi. Yandaki odalardan birinden çıkıp geliyor.

"Geri döndüler, diyor küçük kız, denizi geçecekler."

Küçük kız kediyi okşamaya koyuluyor, önce çekine çekine sonra daha sıkı sıkı.

"Ayrıca bir sinek yedi", diyor.

Kadın dinliyor.

"Geri döndükleri duyulmuyor", diyor.

"Kuzey'e geçtiler" diyor küçük kız.

Camlarda gün belirdi bile. Savaş koridoruna giriyor.

Kedi sırt üstü yatıyor, Aurélia'nın delice arzusundan ötürü mırıltılar çıkarıyor. Aurélia kedinin karşısına yatıyor. "Annemin adı Steiner", diyor.

Aurélia başını kedinin karnına koyuyor. Karnı sıcak, kedinin mırıltılarıyla dolu, geniş, batık bir anakara.

"Steiner Aurélia. Tıpkı benim gibi."

Hâlâ size yazdığım odadayım. Bugün, camların arkasında orman var, yel esmeye başladı.

Kuzey'deki o öteki ülkede güller öldü, pembe pembe, kış alıp götürdü onları.

Gece oluyor. Yazdığım sözcükleri artık görmüyorum. Size yazmayı bırakan, hareketsiz elimden başka bir şey görmüyo-

rum. Ama pencerenin camında gökyüzü hâlâ mavi. Auré-
lia'nın gözlerinin mavisi daha koyu olsa gerek, görüyorsu-
nuz ya, özellikle akşamları, duru ve dipsiz karanlığa dönüş-
mek için rengini yitiriyor olsa gerek.

Benim adım Aurélia Steiner.

Paris'te otuyorum, annemle babam burada öğretmen.

On sekiz yaşımdayım.

Yazıyorum.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan Paris İşgalinde Nazi subayları, dönemin en ünlü sanatçı ve düşünürlerinin mesken tuttuğu bu kentteki Yahudilerin izini sürüp onları toplama kamplarına gönderir. Aralarında Marguerite Duras ve François Mitterand'ın da olduğu *Direnışçiler*, Yahudilerin öldürölmesini engellemeye çalışırlar. Ancak günün birinde Nazi subayları Duras'ın eşı Robert Antelme'yi de tutuklayıp toplama kampına gönderirler. Eşinin nerede olduğunu öğrenmeye çalışan Duras, çareyi eşini yakalayan Nazi subayı ile yakınlık kurmakta bulur.

Çağımızın en önemli yazarlarından Marguerite Duras, kendi yaşamından kesitler taşıyan *Acı*'da insanlık tarihinin en büyük trajedilerinden birini incelikli üslubu ile kaleme alıyor.

ISBN: 978-975-570-318-3

9 789755 703183

12 TL

www.selyayincilik.com